

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**SCHOPENHAUER'UN AHLAK FELSEFESİNDE
MERHAMET**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Adnan GÜRİSOY

HAZIRLAYAN

Sena ÇAKMAK

MALATYA-2023

TC
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

SCHOPENHAUER'UN AHLAK FELSEFESİNDE MERHAMET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Sena ÇAKMAK

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Adnan GÜRİSOY

MALATYA 2023

ONUR SÖZÜ

Dr. Öğr. Üyesi Adnan GÜRSOY'un danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım **Schopenhauer'un Ahlak Felsefesinde Merhamet** başlıklı bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını onurumla doğrularım.

Sena ÇAKMAK

ÖNSÖZ

Arthur Schopenhauer (1788-1860), Alman felsefesinin önemli filozoflarından birisidir. Schopenhauer felsefesi, felsefe tarihinde özel bir yere sahiptir. Bu yüzden Schopenhauer felsefesi çalışılmaya karar verildi. Dolayısıyla bu tezde, Schopenhauer'un ahlak düşüncesi ve ahlakın temeli olarak gördüğü merhamet konusu incelenmiştir.

“Schopenhauer'un Ahlak Felsefesinde Merhamet” adlı çalışmamız giriş, iki bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş kısmında filozofun hayatı, genel hatlarıyla felsefesi, düşüncesini oluştururken etkilendiği kaynaklar ele alınıp araştırmanın amaç ve öneminden, kullanılan yöntemden bahsedilmiştir. Birinci bölümde, Schopenhauer'un ahlak hakkındaki düşüncesine ve ahlak felsefesi ile ilişkili olan kavramlara değinilip insanın mutluluğa ulaşmasında etkili olan ahlak ve diğer unsurların önemine değinilmiştir. İkinci bölümde ise, filozofun merhamet hakkındaki düşüncesine ve insan için merhametin ne kadar çok önemli olduğunun anlaşılmasını sağlayan konular ele alınmıştır. Sonuç kısmında ise, filozofun merhamet hakkındaki düşünceleri bütüncül olarak değerlendirilmiştir.

“Felsefe yolda olmaktır” düsturuyla çıktığım bu zorlu yolda, bana ilk günden itibaren destek olan, bütün sorularıma cevap veren, kırmadan eleştiren, çalışmamın konusuna karar verip şekillendirmeye kadar yardım edip daima destek olan tez danışmanım, kıymetli hocam Dr. Öğretim Üyesi Adnan Gürsoy'a kalpten teşekkür ederim. Ayrıca bana her zaman destek verip motive eden ve uzun zamandır “tez yazıyorum” mazeretimi hoşgörüle karşılayan ve hayatım boyunca her zaman yanımda olan, başta annem Melehat Çakmak'a ve canım aileme teşekkür ederim.

Sena ÇAKMAK
Malatya/2023

ÖZET

Bu çalışma Schopenhauer'un ahlak felsefesini ve ahlak felsefesinin temeline yerleştirdiği merhamet düşüncesini içermektedir. Filozof için insan dünyaya geldiği ilk andan itibaren, bireyselleşmesinin bir sonucu olarak bencilce davranır. İnsan bencilliğini yok edemezse eğer, bütün canlıları kendisi için bir rakip olarak görüp onların acı çekmesi için çabalar. Bundan dolayı filozof, ahlakın temeli olarak gördüğü merhamet ile insanın acı ve ıstırabını yok edip diğer canlılara acı çektirmesinin önüne geçer.

Merhamet, insanı içine düştüğü ıstırap ve bencillikten kurtararak erdemli davranmaya iter. İnsanı var oluşun aldaticılığından kurtararak, bütün canlılara karşı insafli ve adaletli davranmasını sağlayan duygu merhamettir. Çünkü insan, bütün canlılara karşı içinde bencilce duyguları barındırdığı zaman, merhamet hissedip ahlaki davranamaz. İnsanın davranışlarının ahlaki olabilmesi için, bencillikten uzak durması gerekir. Dolayısıyla insanın hem kendi cinsine hem de diğer canlılara karşı, ahlaki davranmasını sağlayan temel duygu merhamettir.

Merhamet insanın, diğer canlılarla arasındaki duvarı yıkıp onların acısını hissetmesine neden olur. Çünkü içinde merhamet hissetmeyen insan, acımasızlaşır. Acımasızlık ise, insanı nefrete götürerek bencilce davranmasına sebep olur. Merhamet duygusu, insanın içinde sevgi oluşturarak, bütün canlılara karşı acımasızca davranılmasının önüne geçtiği için çok önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Schopenhauer, ahlak, merhamet, kötümserlik, mutluluk.

ABSTRACT

This study includes the thinking of the Schopenhauer's moral philosophy and the idea of mercy placed on the basis of the morality philosophy. In addition, the concepts of Schopenhauer with morality and mercy were examined. The philosopher reveals the philosophy of the philosophy as the emergence of the end of the struggle between people and the emergence of mercy. From the first moment the human is to the world, it treats as a result of its individualization. If human selfishness cannot destroy, if you see all its creatures as an opponent to himself and efforts to suffer. Therefore, it is in front of the pity that the philosopher has seen as the basis of the moral and the human suffering is not suffering and suffering to other creatures.

The mercy person pushes to treat virtuous by recovering suffering and selfishness in which it falls into. The feeling is merciful by recovering the human being, the feeling of persistent and justice against all living things. Because human is unless selfless feelings in all living creatures, mercy feels mercy and behave moral. In order for man's behavior to become moral, he needs to stay away from selfishness. Therefore, the basic feeling of human being against both their own genus and other living things is the basic feeling.

Thanks to the mercy of human, the phenomenal may not have the ruthlessness of the world and treat all living things. The mercy causes people to destroy the wall between other creatures and to feel their pain. Because the person who doesn't feel mercy is cruel. The ruthlessness causes the man to act selfishly by taking the human to hate. The feeling of mercy is very important to prevent love in human being in front of all living creatures. Therefore, we aim to explain the understanding of Schopenhauer and the sense of mercy where the morality and moral understanding of the morality is related to the concept of the morality.

Key Words: Schopenhauer, moral, mercy, pessimism, happiness.

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	iv
ÖNSÖZ.....	vi
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR.....	xi
GİRİŞ.....	1
A. Araştırmanın Konusu, Önemi ve Amacı.....	1
B. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları.....	4

BİRİNCİ BÖLÜM

SCHOPENHAUER'UN AHLAK FELSEFESİ

1.1. Schopenhauer'un Ahlak Felsefesi.....	9
1.1.1. Eylemlerin Ahlaki Boyutu.....	15
1.2. Schopenhauer Felsefesinde Din.....	20
1.3. Schopenhauer Felsefesinde İnsanın Özgürlüğü.....	28
1.4. Schopenhauer Felsefesinde Mutluluk.....	37

İKİNCİ BÖLÜM

SCHOPENHAUER'UN AHLAK FELSEFESİNDE MERHAMET

2.1. Var Oluş İstirabı.....	48
2.2. İstiraptan Kurtuluş Olarak Merhamet.....	54
2.3. Merhametin Yokluğu Olarak Bencillik.....	68
2.4. Sahte Bir Kurtuluş Yolu Olarak İntihar.....	71
SONUÇ.....	76
KAYNAKÇA.....	79

KISALTMALAR

çev.: çeviren

ed.: editör

MÖ.: milâttan önce

p.: page (sayfa)

s.: sayfa

ss.: sayfa sayısı

GİRİŞ

A. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Bir filozof düşüncesini oluştururken içinde bulunduğu çağdan etkilenir. Bu durumun ortaya çıkması, insanın tarihsel bir varlık olması ile ilişkilidir. İnsan içinde bulunduğu dönemin ruhundan ve gerçeklerinden kendisini uzak tutamaz. Bu yüzden Arthur Schopenhauer da her ne kadar yaşadığı çağı aşır tüm çağlara hitap etse bile, yaşadığı dönemin tarihinden kopuk değildir. Bundan dolayı filozofun düşüncelerini ve eserlerini tam olarak anlamak için, yaşadığı hayat ile yazdıkları arasındaki ilişkiyi iyi analiz etmek gerekir.

Schopenhauer'un hayatında yaşadığı yoğun karamsar olaylar, kötümser felsefesini oluşturmasına sebep olmuştur. Gençlik yıllarında sürekli seyahatler yapması onun, dönemin önemli kişileriyle tanışıp felsefi fikirler edinmesini, farklı kültürleri tanınmasını ve yeni diller öğrenmesini sağlamıştır. Kitaplarında kullandığı etkileyici ve anlaşılır üslubunu, seyahatlerinde edindiği edebi gelişimine borçludur. Ayrıca Avrupa'ya gerçekleştirdiği gezilerde savaflara, acılara ve yoksulluğa şahit olması, onun kötümser felsefesini oluşturmasına sebep olmuştur. İnsanın acı ve ıstıraba maruz kaldığı düşüncesini felsefesine temel edinmiştir. Bu nedenle acı ve ıstıraptan kurtuluş yolu olarak ahlak, merhamet ve sanat düşüncesi ortaya koymuştur. Dolayısıyla filozofun felsefesi ile yaşamı arasında sıkı bir ilişki vardır. Bu açıdan bakıldığında filozofun hayatına değinmek gerekli görülmektedir.

19. yüzyıl Alman filozofu olan Arthur Schopenhauer, 22 Şubat 1788'de Danzing şehrinde dünyaya geldi. Babası Heinrich Schopenhauer, Danzing'in en itibarlı iş adamlarından birisiydi. Heinrich'in 1805 yılında hayatını sonlandırması, filozofu duygusal olarak derin bir boşluğa itti. Hiçbir zaman iyi anlaşamadığı annesi Johanna ile, babasının ölümünden sonra yollarını tamamen ayırdı. Annesi rahat yaşamayı seven ve özgürlüğüne fazla düşkün bir yapıya sahip olduğu için, Arthur hiçbir zaman annesiyle iyi anlaşamadı. Filozofun annesiyle arasındaki bu olumsuz ilişkisi, kadınlara karşı olumsuz bir bakış açısına sahip olmasına neden olmuştur.¹

---

¹ Durant, Will, *Felsefenin Öyküsü*, (çev. Ender Gürol), (5. Baskı), İz Yayıncılık, İstanbul 2014, s. 296.

İlerleyen yıllarda Arthur, Platon ve Kant ile ilgilenmeye başlar. Upanişadları okuyup Hint düşüncesine ilgi duyar. Yirmi altı yaşında Jena Üniversitesi'ne *Yeter Sebep Önermesinin Dörtlü Kökü Üzerine* adlı tezle, doktora kadrosuna kabul edilir. *Görme ve Renkler Üzerine* ile *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya* adlı çalışmalarına başlar.² Berlin'de doçent olarak ders verirken, Hegel'in gördüğü ilginin gölgesinde kalınca yani hak ettiği ilgiye ve üne kavuşamayınca, Berlin'den ayrılıp Frankfurt'a yerleşerek burada ömrünün sonuna kadar münzevi bir hayat yaşayıp 1860 yılında hayata veda eder.³

Schopenhauer hak ettiği ünü, hayatının son anlarında yakalar. Bize göre kazandığı şöhretini yazılarından çok, karmaşık kişiliğine borçludur. Düşünceleri ile eylemleri arasındaki çelişkiler, kendisini kolay anlaşılamayan bir karaktere büründürmüştür. Mesela fedakarlığı ve merhameti, bütün erdemlerin üstünde görüp bu nitelikleri kendi davranışında onun kadar az sergilemiş kimse yoktur. İnsanlara bencillik, kıskançlık gibi kötü duygulardan uzak durulması gerektiğini tavsiye ederken, kendisi bu duygulardan uzak duramamıştır. Bu çelişkiler, onun ününün yayılmasında büyük etkiye sahiptir.⁴

Schopenhauer insanların anlayışsızlığından, gaddarlığından şikayetçi olup çareyi insanlardan uzaklaşıp kitaplara sığınmakta bulur. Kendi dünyasına gömüldükçe, insanlar arasındaki ilişkilerden ve muhabbetlerden hoşlanmaz hale gelir. Bundan dolayı da ister istemez, diğer insanların hayatlarını küçümseyici bir tavra bürünür. Filozofun hem insanlardan uzak durup onları küçümseyip hem de insanlar için felsefi düşünce ortaya koyması bize bir hayli ironik geliyor.

Filozofun düşüncelerini ortaya koyarken yaptığı temellendirmeler ile yaşamı arasındaki tutarsızlık net bir şekilde görünüyor.⁵ Buna rağmen Schopenhauer'un felsefesini diğer felsefelerden farklı kılan şey, isteme kavramının insan hayatında gerçekliğini göstermesidir. İsteme, var olmayı isteme yani yaşamı istemedir. İsteme, özü gereği yaşama yönelir. Filozof dünyayı istemeden ibaret kılarak, her şeyin isteme sonucunda meydana geldiğini ortaya koyar. Dünya kendisini tasarım olarak gösterse de gerçek olan istemedir. İsteme, var oluşun kaynağıdır. Çünkü bütün canlılar, var olmak

---

² Sans, Edouard, *Schopenhauer*, (çev. Işık Ergüden), (1. Baskı), Dost Kitabevi, Ankara 2006, s. 14.

³ Sans, 2006, s. 15.

⁴ Aydoğan, Ahmet, *Schopenhauer*, (1. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 2009, s. 15.

⁵ Aydoğan, 2009, s. 18.

ve güven içinde yaşamak ister. İstemenin herhangi bir amacı yoktur. İsteme dünyada kör ve bilinçsiz bir halde bulunarak, bütün canlıları kendisine mahkûm kılar.⁶

Bütün canlılar istemenin mahkûmu olduğu için, yaşamı isteme canlıların biricik amacıdır. Bilinç seviyesi ne kadar artarsa, isteme de o oranda artar. Çünkü isteme kendisini en iyi insanda gösterir. Filozof istemeyi, içerdiği metafizik anlam sebebiyle, insanın bütün var oluş alanlarını kapsayacak anahtar bir kavram olarak kullanır. İnsana ve hayata dair gerçekler, isteme kavramı çerçevesinde anlaşılır.⁷

Yaşamın temelinde istemenin kör ve bilinçsiz bir şekilde yer alması, bütün canlıların acı ve ıstırap çekmesine sebep olmaktadır. Bu acı ve ıstırapın bitmek bilmemesi, istemenin kötü olduğunu ortaya koyar. İnsan dünyaya geldiği andan itibaren, istemenin emrinde olup isteklerini gerçekleştirmek için mücadele eder. İnsanın doymak bilmeyen istekleri, bencilliği ortaya çıkarır. Bencillik ise hem kişiyi hem toplumu felakete sürükler. Bu yüzden insanın en büyük suçu, dünyaya gelmiş olmasıdır. Eğer insan dünyaya gelmemiş olsaydı, istemenin hakimiyetine girmeyecek ve herkesi felakete sürüklemeyecekti.⁸

Dünya, insanın cehennemidir. İnsan hem bu cehennemde bulunan bir şeytan hem de zulüm gören, acı çeken bir zavallıdır. Bu yüzden insan, kendi cehenneminin hem kurbanı hem de katilidir. Dolayısıyla dünya, hiçbir zaman arzu edilmeye değmeyecek bir yapıdadır. Çünkü bu hayat, insanı mutlu edecek şekilde düzenlenmemiştir. Dünya ne kadar değişirse değişsin, teknoloji ne kadar ilerlerse ilerlesin, insanın acı ve ıstırapa mahkûm olduğu gerçeği değişmeyecektir.⁹ Ancak filozof her ne kadar böyle kötümser bakış açısına sahip olsa bile, insanın mahkûm olduğu acıdan kurtulması konusunda iyimserdir. İnsanı acıdan kurtarıp mutluluğa ulaştırmak için sanatı, ahlakı, sevgi ve merhameti kurtuluş yolu olarak gösterir.¹⁰

Schopenhauer felsefesinin hemen hemen bütün düşünceleri üzerine çalışmalar yapıldığını görmekteyiz. Ancak filozofun çok önem verdiği, ahlakın temeli olarak ifade ettiği merhamet kavramı üzerine detaylı bir çalışma yapılmamıştır. Bu yüzden bu tezde,

---

⁶ Aydoğan, 2009, s. 27.

⁷ Aydoğan, 2009, s. 32.

⁸ Aydoğan, 2009, s. 37.

⁹ Aydoğan, 2009, s. 42.

¹⁰ Aydoğan, 2009, s. 45.

Schopenhauer'un ahlak felsefesi ve ahlak felsefesinin odak noktası haline getirdiği merhamet düşüncesi incelenerek filozofun felsefesinin daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır.

Çalışmada Schopenhauer'un eserleri, ana kaynak olarak kullanılarak incelenip değerlendirilmiştir. Ayrıca ikincil kaynaklara başvurularak Türkçe literatür yanında İngilizce literatürden de yararlanılmıştır. Elde edilen veriler betimleyici, açıklayıcı ve karşılaştırmalı bir tarzda analiz edilmiştir.

B. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Bir filozofun düşüncesini doğru bir şekilde anlamak için, o filozofun etkilendiği fikirleri bilmek gerekir. Schopenhauer da felsefesini oluştururken geçmiş düşüncelere çok şey borçludur. Bu yüzden Schopenhauer'un felsefesinin tam anlamıyla anlaşılması için, hangi düşüncelerin etkisinde kaldığının bilinmesi gerekir.

Schopenhauer XIX. yüzyıl romantik gelenek içinde yetişmiş kötümser bir filozoftur. Romantizm, Aydınlanma düşüncesine tepki olarak ortaya çıkan bir akımdır. Aydınlanma, kilisenin hakimiyetine karşı çıkarak insan aklının özgürlüğünü savunan bir akımdır. Romantizm ise, katı akılcılığa karşı çıkıp duygu ve sezginin önemini vurgulamıştır. Romantizmin ortaya çıkmasında, köyden kente yoğun bir şekilde gerçekleşen göçün getirisi olan hızlı kentleşme, sanayileşme ve Aydınlanma düşüncesinin ahlak, toplum ve siyasette yetersiz kalması etkili olmuştur.

Schopenhauer için akıl, eylemlerin ana nedenini açıklamak için yeterli değildir. Hakikate aklın değil, istencin aracılığıyla ulaşılır. Bu yüzden Alman idealistlerini eleştirir. Alman İdealizmi, 19. yüzyılın başlarında Johann Gottlieb Fichte (1794), Friedrich Schelling (1775) ve Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1773) tarafından temsil edilen, felsefe tarihinde etkili olan büyük bir akımdır. Bu idealist filozoflar, felsefi düşünömlerine çıkış noktası olarak akılla anlaşılabilir dünyayı referans alırlar. Onlar için hakikaten var olan dünya, aklın ya da tinin dünyasıdır. Ancak Schopenhauer için bu filozoflar, İmmanuel Kant'ı (1724-1804) kullanarak kendilerine itibar kazandırma derdinde

olan şarlatanlardır. Bu yüzden Hegelciliğin Almanya'yı etkisi altına aldığı sırada, Schopenhauer Kant'a dönüşün savunuculuğunu yapar.¹¹

Schopenhauer, Berlin Üniversitesindeyken Friedrich Schellermacher (1834) ve Fichte'den dersler aldı. Bu süreçte felsefesinin temeli olan isteme kavramı hakkındaki düşünceleri şekillendi. İsteme kavramının, felsefesinde odak noktası haline gelmesini Kant'a borçludur. Çünkü filozof kendisine Kant'ı rehber edinerek felsefesini oluşturmuştur. Kant'ın numen ve fenomen kavramları ile ilgilenerik Kant gibi algı dünyamızı şekillendirenin zaman ve mekân olduğunu, tasarımlarımızın zaman çerçevesinde oluştuğunu düşünmüştür. Ancak Kant'tan ayrılarık numen dünyasının bilinip metafiziğinin yapılabileceğini ortaya koymuştur. Filozof böylelikle hem gelenekten kopmayıp hem de geleneğin yanlışını görüp değıştirerek var olan kabulün üstüne çıkmaya çalışmıştır. Dolayısıyla Schopenhauer hem Kant'a bağılı kalmış hem de onu eleştirerek yeni bir düşünce dünyası ortaya çıkarmıştır. Bu her filozofun ulaşabileceğı bir başarı değıldir. Schopenhauer'u bizim için ayrıcalıklı kılan da bu başarısıdır.¹²

Filozof sanat hakkındaki düşüncelerini oluştururken Platon'dan (MÖ 348/347) etkilenmiştir. Platon var olan dünyanın gerçekte var olmadığını, bu dünyanın gerçekte varsayım olup idelerin bir gölgesi olduğı düşüncesindedir. Gerçek olan tek şeyin ide olduğı düşüncesi, filozofu etkisi altına almıştır. Bu yüzden ide kavramını, isteme ve dünya tasarım olarak dünya arasında bir yere yerleştirerek, bu iki dünya arasındaki ilişkinin nasıl olacağını sağlamıştır. İsteme kendisini ide olarak nesnelleştirip varlığa getirir. Genel olarak baktığımızda Schopenhauer felsefesi, Platon felsefesine yakındır. Haliyle filozofun rastgele düşüncelerden etkilenmediğini görüyoruz. Filozof kendi düşüncesine yakın düşünceleri benimseyerek, benzer düşünceleri felsefesi için dayanak noktası kılmıştır.¹³

Schopenhauer ahlak felsefesini oluşturmak için yine Kant'ın ahlak felsefesine başvurmuştur. Kant'ın ahlak konusundaki düşüncelerini hem beğenip hem eleştirerek, kendi düşünce sistemini oluşturmuştur. Dolayısıyla Kant, filozof üzerinde bütünüyle

---

¹¹ Aydoğın, 2009, s. 67.

¹² Sans, 2006, s. 48.

¹³ Sans, 2006, s. 61.

etkilidir. Schopenhauer Kant'tan etkilendiğini inkâr etmiyor ancak Kant'tan daha ileri bir düzeyde olduğunu savunuyordu.¹⁴

Schopenhauer doğu düşüncesindeki bazı yaklaşımları, felsefesine olduğu gibi yansıtmıştır. Ancak bu onun tamamen doğu düşüncesi içinde felsefe oluşturduğu anlamına gelmez. Filozof özellikle Hint düşüncesine ilgi duyup kendi işine yarayacak şekilde etkilenmiştir. Schopenhauer için kendi felsefesiyle Budizm arasında, birçok açıdan benzerlikler bulunmaktadır. Ancak filozof felsefesini oluştururken, Budizm Avrupa'da tanınmış bir halde değildi. Hint düşüncesinin yaşam tarzı, dini, edebi ve felsefi eserlerini inceleyerek, kendi felsefesine benzeyen konular üzerinde durmuştur. Budist düşünceye ait "dünya acıdır" ifadesi, filozofun merhamet hakkındaki düşüncesi üzerinde önemlidir. O merhamet konusunda, bu düşünceden yararlanarak kendine özgü bir merhamet düşüncesi oluşturmuştur.¹⁵

Schopenhauer, Hinduizm'in karanlık dünya görüşünü, kendi felsefesi için temel kaynak haline getirmiştir. Filozof bu dünyanın yok olması var olmasından daha iyi olacağı düşüncesine sahip olduğu için, yaşanmaya değer olmayan bu dünyanın yok sayılıp el ayak çekilmesi gerektiği düşüncesini, Hinduizm'in temel yazıtları olan Upanishadlardan etkilenecek oluşturmuştur.

Filozof Upanishadların özellikle karamsar dünya görüşünden etkilenmiştir. Bu etkilenme zaten karamsar olan filozofun karamsarlığını daha çok artırmıştır. Hint düşüncesine göre bu dünya acının, ölümün ve yeniden doğumun sürekli tekrarlandığı bir yer olduğu için, var olmaması daha iyi olurdu. Dünyadan el etek çekilip münzevi bir hayat yaşanması gerektiği düşüncesinin altından bu dünyanın yaşanmaya layık olmadığı düşüncesi bulunmaktadır. Dünyaya dair olan her şey bir yanılısamadan ibarettir. Bu yüzden bu hayat, sadece acı çekmeye neden olur. Acının kaynağı ise, insanın bitmek bilmeyen istekleridir. Ancak isteklerini yok sayıp susturabilen biri acıdan kurtulabilir.

Hint düşüncesinden etkilenen filozof dünyanın anlamsız, amaçsız ve saçma olduğunu düşünür. Dünyada bulunan acı ve ıstırap, dünyanın saçmalığının en büyük işaretidir. Bu yüzden tek suçu doğmak olan insanın dünyaya gelmemesi çok iyi olurdu.

---

¹⁴ Sans, 2006, s. 53.

¹⁵ Sans, 2006, s. 63.

Anlaşılabacağı üzere Schopenhauer, düşünceleriyle uyuştığı için Hint düşüncesinden etkilenecek düşünce sistemini oluşturmuştur.¹⁶

Farklı düşünceleri irdeleyerek özgün bir düşünce sistemi oluşturan Schopenhauer'un merhamet hakkındaki düşüncesini iyi anlayabilmek için, öncelikle ahlak felsefesi bilinmelidir. Bunun için çalışmamın birinci bölümünde, Schopenhauer'un ahlak felsefesinin ne olduğunu ortaya koyup ve ahlak düşüncesinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamak için ilişkili konulara değindik. Ahlak düşüncesinden hemen sonra din anlayışını inceledik. Çünkü filozof için ahlakın dine bağlı olup olmadığını göstermeye çalıştık. Daha sonra ahlak felsefesinin en önemli sorunu olan özgürlük konusunu ve insanın eylemlerinin ahlaka ne kadar uygun olduğunu inceleyip insanın dünya gelme amacının mutluluk olduğu düşüncesinin filozoftaki karşılığını ele aldık.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise, insanın dünyada var olmasının acı ve ıstıraba neden olduğunu, ancak bu ıstıraptan kurtulma konusunda filozofun iyimser olarak bazı yollar sunduğunu, merhametin de ıstıraptan kurtulmak için yegâne çare olduğu ele aldık. Merhametin yok olduğu bir durumda, yaşamın nasıl olacağını tasvir ederek insanı ele geçiren duygunun gaddarlık ve bencillik olduğuna değinerek insanın ıstıraptan kurtulmak için bazı yollar aradığını, intiharın da insanın çare olarak ulaştığı fakat yanlış bir yol olduğunu ortaya koyduk.

---

¹⁶ Sans, 2006, s. 67.

BİRİNCİ BÖLÜM
SCHOPENHAUER'UN AHLAK
FELSEFESİ

Schopenhauer düşüncesinin ana noktası, ahlaki açıdan insanların kendi aralarındaki mücadelede bencilliklerini yok ederek bütün canlılara karşı merhamet edebilmesini sağlamaktır. İnsanı mahkûm olduğu istemeden kurtaracak, geçici zevkleri ve acı veren istekleri yok edecek tek çare ahlaktır. Bir insanın ahlaklı olmasını sağlayan ve eylemini şekillendiren temel duygu merhamettir. Bu yüzden Schopenhauer için bir eylemin ahlaki olarak değerlendirilebilmesi için, merhamet duygusuyla gerçekleşmesi gerekir. Bu doğrultuda araştırmanın bu bölümü, Schopenhauer'un felsefesinde ahlakın nasıl bir değere sahip olduğunu, insanın eylemlerinin ahlaki olarak kabul edilebilmesi için, bencillik ve cinsellik duygusundan arındırılıp merhamet merkezli hareket edilmesi konularını içermektedir. Bununla birlikte bir eylemin ahlaki olarak kabul edilebilmesi için özgür bir irade ile gerçekleşmesi gerektiğini, bu yüzden insanın özgür bir varlık olup olmadığı ve Schopenhauer'un din görüşü ve merhametin dindeki yerinin ne olduğu fikirleri incelenmektedir.

1.1. Schopenhauer'un Ahlak Felsefesi

İnsanların davranışlarını belirleyen etkenin ne olduğu ve doğru davranışın nasıl olması gerektiğine ilişkin sorgulamalar, düşünce tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu sorgulamalar, ahlak tartışmalarının temelini oluşturur. Ahlak ile ilgili tartışmaların temelinde, insan davranışlarının amacını oluşturan mutluluk arayışı, ödev bilinci ve irade özgürlüğü unsurları yer alır.¹⁷

Ahlak tartışmalarının temelini oluşturan ve insan davranışlarının altında yatan yegâne unsur bize göre, mutluluğa ulaşma arzusudur. İnsan, kendisini rahatsız eden olaylardan kurtulup mutluluğa ulaşmak için bazı eylemlerde bulunur. Bu eylemler insanın gerek kendisinde gerek kendi dışında bulunan canlı ve cansız varlıkların özünü anlamaya çalışması şeklinde olmalıdır. Schopenhauer da ahlak felsefesinin temeline bu düşünceyi yerleştirmiştir.¹⁸

Bütün canlıların özünü anlamaya çalışan insan, iradenin bilincinde olur. İradenin bilincinde olduğu için de diğer canlılara karşı hassas davranarak ahlaki bir yapıya sahip olduğunu ortaya koyar. İnsanın bu şekilde ahlaki davranması, hayatın manevi yönünü

---

¹⁷ Özlem, Doğan, *Etik- Ahlâk Felsefesi*, (1. Baskı), İnkılap Yayınları, İstanbul 2004, s. 94.

¹⁸ MacIntyre, Alasdair, *Ethik'in Kısa Tarihi*, (çev. Hakkı Hünler- Solmaz Zelyüt Hünler), (1. Baskı), Paradigma Yayınları, İstanbul 2001, s. 70.

ortaya koyar. Bu yüzden de hayatın sadece maddi bir anlamı olduğunu ileri sürmek, hiçbir manevi anlamının olmadığını söylemek büyük bir yanılıdır.¹⁹

Ahlaki davranan insan, tüm kötü duygulardan kendisini arındırmaya çalışır. Böylelikle insanda ilk olarak bakılması gereken şey, onu değerli kılan iyi özellikleri veya karakterinin kötülüğü, anlayışının sınırlılığı değildir. Bu özelliklere odaklanmak, insanı nefrete ve kine götürür.²⁰ Öncelikle insanın acılarına, ıstıraplarına, endişelerine, korkularına bakılıp hissedilmeye çalışılması gerekir. Bu çaba insanı, diğer canlılara karşı kötü duygulardan arındırıp merhamete iterek karşısındakinin duygularını paylaşarak hissedebilmesini sağlar.²¹

İnsan ahlaki bir varlık olmasının yanında, karmaşık zıt duygulara sahip olan bir canlıdır. Yani başkalarına karşı hem bir kıskançlık hem de onların acılarını, ıstıraplarını hissederek bir yapıya sahiptir.²² Bu zıt özelliklere sahip duygular, her insanda bulunur. Bu duygulardan birinin sürekli aktif olması, insanın bütün eylemlerinin ve diğer insanlara karşı davranışlarının belirleyicisi haline gelir.²³ Mesela kıskançlık, insanla diğerleri arasında kalın bir duvar yerleştirir. Dolayısıyla bunun sonucunda kötü davranışlar ortaya çıkar. Ancak başkalarının acı ve ıstırapını hissederse eğer, kendisi ile diğerleri arasında bir duygudaşlık oluşturur. Bu duygudaşlık sonucu, insanın diğerleriyle arasındaki duvar, yani ben ve öteki ayrımı ortadan kalkar.

İnsanın diğer canlılarla duygudaşlık oluşturamaması sonucunda ahlaki zayıflık ortaya çıkar. Ahlaki zayıflık, aklın yeterince kullanılmamasıyla da ilişkilidir. Aklını kullanmayan kişi kötülüğe, kıskançlığa, hainliğe diğer insanlardan daha çok yatkındır.²⁴ Bu yüzden filozof için hayvanlar, insanlardan daha iyi dosttur. Çünkü güvensizlik yaşamadan dost olunabilecek, yüzüne bakılabilecek tek canlı hayvanlardır.

İnsanın davranışlarını inceleyip bir tespitte bulunmak, felsefi bir zorunluluktur. Bu yüzden insan hayatında var olan ıstırapın, felsefi düzlemde ortaya konulup ahlaki olarak ele alınması gerekir. Acının ortak olması insanın, diğer insanlarla aynı olduğu

---

¹⁹ Schopenhauer, Arthur, *Hukuk, Ahlak, Siyaset Üzerine*, (çev. Ahmet Aydoğan), (1. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 2009a, s. 16.

²⁰ Schopenhauer, 2009a, s. 17.

²¹ Schopenhauer, 2009a, s. 18.

²² Schopenhauer, 2009a, s. 23.

²³ Schopenhauer, 2009a, s. 24.

²⁴ Schopenhauer, 2009a, s.25.

hissini yaşatacak ve insanlar arasında rekabet azalacaktır. Dolayısıyla merhamet duygusu ortaya çıkarak acıyı ortadan kaldıracaktır. Bu yüzden Schopenhauer, acıdan kurtuluş yolunun sanat, ahlak ve merhamet olduğunu ileri sürer.²⁵

Sanat, insanı çepeçevre kuşatan şartlardan uzaklaştırarak dünyanın farklı bir şekilde görülmesine neden olmaktadır. İnsan sanatla birlikte dünyayı, zaman ve mekândan bağımsız olarak daha üst bir seviyede algılamaya başlar.²⁶ Sanat, evrende koşulsuz olarak bulunan iradeyi bilmek için bir araçtır. Çünkü insan bencillik yüzünden, kendisini özel hissederek dünyayı ihtiyaçları için bir araç haline getirdiğinden iradenin farkına varamaz. Ancak sanat sayesinde insan, bireyselliğinden kurtularak evrenin temelinde yer alan istencin farkına varır. İnsan kendisini isteklere kaptırdığı sürece, mutsuzluğu artar. Sanat insanı bağılı olduğu isteklerden uzaklaştırıp özgürleştirir. Cehennemden farksız olan bu dünyadan insan sanat sayesinde acılarından kurtulur. Sanat insanı istemenin yanılmasıyla kurtararak hakikate ulaştırır. Sanatın kutsallığı insanı hayatın acılarından kurtarmasından kaynaklanır. Çünkü acıdan kaçma ve huzur bulmayı sanat insana verir. İnsanı bu dünyanın karanlığından kurtarıp hayatına anlam katan, sanatın kendisidir. Sanat, dünyevi gerçekliği verecek tek bilgi çeşididir.²⁷ Bu yüzden de sanatın gerçekliği zamansal değişime bağılı değildir.²⁸

İnsan, boş vakte sahip olduğu için sanat, edebiyat ve diğer kültürel faaliyetler ile ilgilenme fırsatı bulur. Ancak bazı insanlar, boş vaktin getirdiği can sıkıntısından kurtulmak için anlamsız eğlencelere dalar. Filozof için boş vakit, bazı insanları anlamsız işlere sürüklerken bazılarının da övgüye layık eserler üretmesine sebep olur.²⁹ İnsan, içine düştüğü mutsuzluktan ve ıstıraptan sanat sayesinde kurtulmaya çalışır. Sanatçı, mücadele ettiği hayatın temelinde yer alan iradeyi fark ettiği zaman, ıstıraptan kurtulup mutlu olma imkânına kavuşur. Sanatın ıstıraptan kurtarması sadece sanatçı için değil, sanatın farkında olan tüm insanlar için geçerlidir. Sanat eserini kavrayan kişi, tüm

---

²⁵Schopenhauer, Arthur, *Güzelin Metafiziği*, (çev. Ahmet Aydoğan), (1. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 2010a, s. 62.

²⁶ Schopenhauer, 2010a, s. 26.

²⁷ Schopenhauer, 2010a, s. 27

²⁸ Schopenhauer, 2010a, s. 28.

²⁹ Schopenhauer, 2010a, s. 32.

fiziksel etkilerden arınıp tamamen bilen durumunda olduğu için, kendisine acı ve ıstırap veren her şeyden kurtulup kısa da olsa mutluluğa ulaşır.³⁰

Filozof için acıdan kurtuluşun bir başka yolu da ahlaktır. Çünkü sanat yoluyla acıdan kurtuluş uzun süreli değildir. Sanatın insana sunduğu zevk ile insan, istemenin boyunduruğundan kısa bir süreliğine kurtulur, ancak tekrar eski haline geri döner. O halde tüm sahte zevkleri, acı veren istekleri yok edecek yegâne çare ahlaki yaşamdır. Çünkü yaşamı istemeyi reddetme, ahlaki bakış açısıyla mümkün olur. İnsanın eylemlerini şekillendiren temel duygu, bencillik ve merhamettir. Merhametten yoksun bir insan, insanlıktan da yoksundur. Başkasının iyiliği için yapılan çabalar, insan sevgisinden kaynaklanır. Başkasının yaşadığı acıları gören kişi iyiliğe, sevgiye ve merhamete başvurur. Ahlaki değere sahip olan bir sevgi, içinde merhameti barındırır. Merhamet sayesinde karşımızdaki kişinin sevinç ve acısını paylaşıyoruz. Gerçek sevginin temelinde, merhamet duygusu yer alır. Merhamet ile ilişkili olmayan sevginin kökeninde, bencillik yer alır.³¹

İnsanı bencillığe götüren şey isteme duygusudur. İsteme duygusu, acı ve ıstırap oluşturur. İnsan var olduğu müddetçe isteme, durmadan artarak devam edecektir. Bu yüzden de filozof, istemenin meydana getirdiği acı ve ıstıraptan kurtulmanın yollarını arar.³² İnsan içinde bulunan istemeyi susturmadığı sürece, acıdan ve ıstıraptan kurtulamaz. Hayatın yaşanmaya değer olmayan bir yer olduğunu fark eden insan, kendisini bencilleştiren ve bu yüzden de acı veren isteklerden uzak durur. Ancak bu durumun farkına varamayan kişi ise, ıstırap çekmeye devam eder.³³

Schopenhauer felsefesinden etkilenen Nietzsche de bu ıstırapın varlığını kabul eder ancak filozofun yapmaya çalıştığı gibi ahlaki açıdan yaklaşım bu ıstıraptan kurtulmaya çalışmak yerine, ıstırapı kabul edip katlanılması gerektiğini düşünür.³⁴ Çünkü insanın hayata karşı güçlü hale gelebilmesi için acılara karşı dayanıklı olması

---

³⁰ Schopenhauer, 2010a, s. 31.

³¹ Aydoğan, 2009, s. 53.

³² Schopenhauer, 2009a, s. 33.

³³ Schopenhauer, Arthur, *Hayatın Anlamı*, (çev. Ahmet Aydoğan), (3. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 2010b, s. 43.

³⁴ Nietzsche, Friedrich, *Tragedyanın Doğuşu*, (çev. İsmet Zeki Eyüpoğlu), (2. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 1994, s. 75.

gerekir. Bu yüzden Nietzsche için insanı hayatın içindeki mücadeleden koparan her türlü davranış, insanı zavallı konumuna getirdiği için ahlaki değildir.³⁵

Schopenhauer'a göre insan, doğası gereği bencil bir varlık olduğu için davranışlarını yönlendiren temel güdü de bencilliktir.³⁶ İnsan, varlığını koruyup acılardan kaçma eylemiyle sürekli yeni bir isteme duygusuna kapılır ve istemenin karşısına çıkan her türlü engellere, aksiliklere büyük bir öfke duyar. Bu durumu şöyle ifade eder:

İnsan her ne koşulda olursa olsun varlığını korur; acılardan uzak durmak için her zaman çaba sarf eder. İnsanın tüm uğraşı, tadabileceği tüm olası hazlara ulaşip onları tatmaktır. Bunu da bir kenara bırakalım, insan ulaşabileceği tüm hazlara ulaşmaya çalışmasının yanında, kendisine yeni haz kaynakları da yaratabilmek için elinden geldiğince çaba sarf eder. İnsan bencilliğinin, isteklerinin önünü kesmeye çalışan her şeye büyük bir öfkeyle bakar; onlara karşı çok büyük bir nefret duyar. İnsan tüm bu şeyleri düşman edinir ve onları yok etmek için elinden geleni ardına koymaz. İnsanın tek istediği olabildiğince hazzı ulaşmak ve hazzın her türünü tatmaktır. Her şeye sahip olmak ister insan. Fakat bunun mümkün olamayacağını bildiğinden, yolunu her şeye hükmetmeye çalışmak biçiminde değiştirir.³⁷

Görülüyor ki filozof, her insanın içinde sonu olmayan bir isteme duygusu bulunduğu için sürekli acıya ve ıstıraba maruz kaldığı düşüncesindedir. Ancak insan, hayatın yaşanmaya değer olmayan bir yer olduğunun ve kendisini bencilleştiren duygulardan kurtulması gerektiğinin farkında değildir. Bu yüzden istemeye mahkûm bir şekilde haz peşinde koşarak yaşamaya devam eder.

Schopenhauer insanı istemenin boyunduruğundan kurtarmak için, ahlak anlayışını bencilliği kabul etmeyen, merhameti önemseyen bir şekilde oluşturmuştur. Ona göre insan, dünyada sadece kendi istemesinin olmadığını, başka insanların da isteklerinin olabileceğini anladığı zaman bencillikten uzaklaşmış olur.³⁸ Bundan dolayı tüm insanları kuşatacak şekilde ahlak duygusu ortaya çıkar. Ancak ahlak nasihatle, vaazla veya telkinle kazanılacak bir şey değildir. Bu yüzden de insan, istemeye mahkûm olduğu için bencilliği bırakıp bireysellikten sıyrılıp diğer insanlarla duygudaşlık kurmadığı sürece ahlaki eylemde bulunamaz.³⁹

---

³⁵ Nietzsche, 1994, s. 77.

³⁶ Schopenhauer, Arthur, *Merhamet*, (çev. Zekâi Kocatürk), (2. Baskı), Dergâh Yayınları, İstanbul 2009b, s. 58.

³⁷ Schopenhauer, 2009b, s. 59.

³⁸ Cevizci, Ahmet, *Etik- Ahlak Felsefesi*, (1. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 2014, s. 281.

³⁹ Cevizci, 2014, s. 282.

Dışarıdan müdahale edilerek, ödül veya ceza yöntemi uygulayarak kimseye ahlak duygusu kazandırılmaz. Schopenhauer, felsefesini oluştururken her ne kadar Kant'tan etkilense de Kant'ın ahlak anlayışını benimsemez. Çünkü onun için Kant'ın ahlak anlayışı, ödev ahlakını yansıtmayan ilkelerden, yeni ilkeler üretilerek oluşturulmuştur.⁴⁰ Bu yüzden belli çıkarlar güden veya ceza doğuran eylemler ahlaki değildir. Ahlak bilgisi insanı, ahlaki olanı yapmaya götürmelidir düşüncesi doğru değildir.⁴¹ Şiir okuyarak nasıl şair olunamıyorsa, ahlakı okuyarak da ahlaklı olunamaz. Ahlakı bilmek ile ahlaklı olmak birbirinden çok farklıdır.⁴²

Schopenhauer'un ahlak felsefesi, dünyadan el çekip istekleri yok sayıp keşişçe bir hayat sürme düşüncesi üzerine kuruludur. Ancak filozof bu düşüncesini hayatına yansıtmamıştır.⁴³ O, yaşam üzerine düşünüp insanın mutsuz olmasının sebeplerini sorgular. Ona göre mutluluk hayaldir, hayatta gerçek olan tek şey acılardır. Bir insanın şanslı olup olmaması elde ettiği zevklerle değil, ne kadar çok acıyla mücadele etmiş olmasıyla ölçülür. İnsanın hayatında var olması gereken zevkler değil, acılar ve ıstıraplardır. Sadece aptal insanlar, zevk peşinde koşarlar. Bilge insanlar ise, ıstıraplardan korunmaya çalışır.⁴⁴

İnsan var olduğu sürece istemeye mahkûm bir haldedir. Bu yüzden eylemlerini gerçekleştirirken özgür değildir. İnsan, istemenin zorunluluğu altında olmasına rağmen kendisini özgür zanneder.⁴⁵ İsteme, insanın var olmasının bir sonucudur. Neyi istediğimizi seçebiliriz ancak istemeyi seçemeyiz.⁴⁶ Yani insan karşısına çıkan durumlardan birini tercih etmekte sınırlıdır.

Görülüyor ki insan eylemlerinde özgür değildir. Ayrıca içinde sevginin, merhametin, adaletin bulunmadığı eylemler ahlaki olarak kabul edilemez. Merhamet, insan sevgisi, adalet ise ahlakın temel duygularıdır. Merhamet duygusu olan bir insan, başkalarının acılarını hissedip acıma duyar ve karşısındakinin acısını dindirmek için var gücüyle mücadele eder. Bu yüzden Schopenhauer'a göre merhamet ile ahlak birbirinden

---

⁴⁰ Cevizci, 2014, s. 284.

⁴¹ Özkan, Senail, *Paradokslar Üzerine Raks*, (1. Baskı), Ötüken Neşriyat, İstanbul 2006, s. 353.

⁴² Özkan, 2006, s. 354.

⁴³ Özkan, 2006, s. 355.

⁴⁴ Schopenhauer, Arthur, *Yaşam Bilgeliği Üzerine Aforizmalar*, (çev. Mustafa Tüzel), (5. Baskı), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2008, s. 51.

⁴⁵ MacIntyre, 2001, s. 101.

⁴⁶ Özlem, 2004, s. 112.

ayrılmadığı için, merhametsiz birinin ahlaklı olduğundan söz edilemez.⁴⁷ İnsanın içinde başkalarına acı vermek için hazırda bekleyen, şartlar olgunlaşınca tereddüt etmeden birine zarar verme potansiyeli bulunan bir canavar vardır. Her türlü kavganın ve tarihte gerçekleşen savaşların sebebi budur. İnsan, içindeki bu canavarı terbiye etmek için aklın bakıcılığına ihtiyaç duyar. Ancak aklını kullanamayan insan, var oluşun getirdiği ıstırapı bastırmak için başkasına eziyet eder. Başkalarının başına gelen felaketten ve acıdan zevk alma halini Schopenhauer, haset kavramıyla ifade eder.⁴⁸ Haset, merhametin zıddıdır ve insanda merhamet bulunmadığı zaman yerini haset alır.

1.1.1. Eylemlerin Ahlaki Boyutu

Schopenhauer felsefesinde ahlaki öğretiler, insana felsefi bir söylem ile öğretilirse insan için anlamlı ve ikna edici olur. Dinler, insanları vaaz yöntemiyle etki altına almaya çalıştığı için, bu yöntem filozof tarafından şiddetli şekilde eleştirilir. Din adamları, vaaz yoluyla sadece aklını yeterince kullanmayan, bu yüzden de duyduğu her şeye sorgulamadan itaat eden insanları etkileyebilir. Dolayısıyla dinler, öğretileriyle aklını kullanmayan, algı seviyesi düşük, düşünmeyen, koşulsuz itaat eden insan tipleri oluşturur.⁴⁹ Din adamları, dini öğretileri insanlara korkutarak ve öğüt vererek öğrettiği için insanların algı düzeyi gelişmiyor. Bu yüzden de insanlar üzerinde felsefe ve sanat etkili olamıyor. Ahlaki öğretiler, insana felsefi bakış açısıyla verilirse eğer insan hakikati daha gerçekçi şekilde idrak eder ve öğrendiklerini hayatına yansıtır. Dolayısıyla felsefi bakış açısıyla verilen ahlaki öğretiler, hakikati gerçekçi bir şekilde yansıtır ve daha sağlam ve kalıcı bir şekilde hayata uygulanır.⁵⁰

Filozofa göre, ahlaki öğretilerin insanın hayatında etkili olabilmesi için hayatın gerçekleriyle uyuşması ve temel hakikatleri ortaya koyması gerekir.⁵¹ Ahlaki bir öğreti ortaya koyulurken onun, nasıl bir gerçeklik üzerine temellendiği de çok önemlidir. Çünkü ahlakın dayandığı temel ilkeler, iradeyi ortaya çıkarmaktadır.⁵²

---

⁴⁷ Tanyol, Cahit, *Schopenhauer'da Ahlak Felsefesi*, (1. Baskı), Gendaş Yayınları, İstanbul 1998, s. 30.

⁴⁸ Schopenhauer, 2009b, s. 40.

⁴⁹ Schopenhauer, Arthur, *Din Üzerine*, (çev. Ahmet Aydoğan), (2. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 2011, s. 64.

⁵⁰ Schopenhauer, 2011, s. 65.

⁵¹ Schopenhauer, 2011, s. 67.

⁵² Schopenhauer, 2009b, s. 66.

Filozof ahlak anlayışını oluştururken referans alacağı bir metafizik sistemi oluşturmayı daha çok önemsemektedir. Çünkü insan, evreni ve hayatı sorgulayıp anlayabilecek bir felsefi bilince sahip olabilirse eğer, ahlaki anlamda da gelişebilir. Bu amacın gerçekleşmediği zaman ise insan, kendisi ve evren hakkında çok yüzeysel bilgiye sahip olur. Bunun sonucunda da insan, ahlaklı bir yapıya sahip olmasına engel olan duygulardan kurtulamaz. Çünkü filozofa göre insan, bencillik ve cinsellik duygularından kurtulmadığı zaman ahlaki bir yapıya sahip olamaz.⁵³ Bu düşüncenin farkına varan insan, idrak düzeyini en üst seviyeye çıkarır. Dolayısıyla da ahlaki öğretiler, insan eylemlerinde uygulanabilir olup kalıcılık sağlayacaktır.

Schopenhauer için insan eylemlerinin, iki farklı yönü vardır. Birincisi, cinsellik ve temel güvenlik amaçlı yapılan yani beslenme ve barınma amaçlı yapılan eylemlerdir. Filozof bu eylemleri, bencillik kavramıyla ilişkilendirir.⁵⁴ İkincisi ise, ahlak ve sanat amaçlı yapılan eylemlerdir. Filozof bu eylemleri, insanın iradeyi en saf haliyle görmesi şeklinde açıklar. Bu iki eylem türü, insan iradesi üzerinde etkisini gösterir ve insanın bu iki eylem türünden birisini tercih etmesi mümkündür. Bu durumda da ahlaki eylemler, insana ait özgür bir iradeyle gerçekleşiyor savunması yapılabilir. Schopenhauer insan eylemlerinin, irade tarafından zorunlu olarak belirlendiğini düşünür. İnsan eylemleri, evreni ve insanı anlamak için önemli olduğundan filozofun felsefesinin temelini metafizik ve ahlak oluşturur.⁵⁵

Schopenhauer, dinlerin toplumda genel kabul gören inanışlarını, felsefi ve ahlaki öğretileri eleştirir. Çünkü dinin, ahlakın ve insan davranışlarının temelinde, aklın yer aldığı düşüncesini kabul edemez. Bu yüzden Kant'ın ahlak ile ilgili görüşlerini, dinin öğretilerine benzettiği için kabul etmez.⁵⁶ İnsana “-meli-malı” şeklinde sunulan ahlaki erdemler, insana felsefi bir bakış açısı kazandırmadığı için ahlaki eylemlerin uygulanabilirliği noktasında yeterli değildir. Çünkü böyle zorunluluk içeren ahlaki ifadeler, insanı hakikat noktasında herhangi bir şekilde aydınlatmaz. Bundan dolayı da Kant'ın ahlaki ifadelerini kabul etmez. Ona göre Kant'ın ahlaki ifadeleri, Hz. Musa'nın Tur dağında vahiy olarak aldığı On Emir'e benzer.⁵⁷ İnsan hayatında, gerçekçi bir ahlak

---

⁵³ Schopenhauer, 2009b, s. 67.

⁵⁴ Schopenhauer, 2019, s. 47.

⁵⁵ Schopenhauer, 2019, s. 48.

⁵⁶ Schopenhauer, 2009a, s. 14.

⁵⁷ Schopenhauer, 2019, s. 210.

sistemi oluşturulmak isteniyorsa eğer, öncelikle insan eylemlerini belirleyen akıl değil, istenç olduğunu kabul edilmesi gerekiyor. Filozof için akıl, zaten istencin esiridir. Dolayısıyla istencin esiri olan akıl, insan eylemlerinin belirleyicisi olamadığından, eylemlerin ahlaki tutumunu da doğal olarak belirleyemez.⁵⁸

Filozof, Platonun cesaret, adalet, ölçülülük ve bilgelik konularını kapsayan erdem kategorisini de eleştirir.⁵⁹ Mesela bilgelik, istencin esiri olan aklın ürünü olduğu için, bir erdem değildir. Çünkü bir eylemin erdemli kabul edilmesi için, insanın öz benliğiyle ilişki kurması gerekir. İnsanın öz benliğini ortaya koyan akıl ise, nedensellik ilkesine bağlı olduğu için insanı hakikate götüremez.⁶⁰

Filozof bu eleştirilerden sonra, bazı karakterlere sahip insanın davranışlarını ele alır. Mesela cimri insanı inceler. İnsanın cimri bir yapıya sahip olması, bilinenin aksine kötü bir özellik değildir.⁶¹ Çünkü cimri insan, hayatın ıstırapla dolu olduğunu bildiği için kötü durumlara karşı hazırlık yapar. Malını biriktirirken bir süre sıkıntı çeker ama sonra rahata kavuşur. Savurgan kişi ise, zevk ve eğlenceye düşkün olduğu için iradenin esiri olur ve genellikle de başkasının sırtından geçinir. İrade, insanın bütün zevklerin peşinden koşarak tasarımı olan bu dünyayı, salt gerçek olarak görmesini sağlar. Bunun sonucunda da insan için hayat, zevk ve acı arasında süregelen bir mücadeleye dönüşür. Oysa cimrilik sayesinde insan, hayatın zevklerinden bir süre uzak durarak ıstırapın farkına varır ve buna göre davranır.⁶²

Cimri insanın, savurgan insana karşı üstünlüğü, hayatın zevk almaktan ibaret olmadığını, zevkin yerini ıstırapın alacağını fark etmesinden kaynaklanır. Yani cimri kişi, acı ve ıstırapın zevkten daha gerçek olduğunu görerek iradeyi inkâr etmektedir. Savurganlık ise, insanın her türlü zevkin peşinde koşarak ahlaki ve sanatsal olandan vazgeçmesi anlamındadır. Bu durumda insan, kendisini tasarımı dünyasına mahkûm ederek irade dünyasıyla tüm bağlarını koparır. Bunun sonucunda da insan, ahlak ve

---

⁵⁸ Schopenhauer, 2019, s. 212.

⁵⁹ Schopenhauer, 2009a, s. 22.

⁶⁰ Schopenhauer, 2009a, s. 23.

⁶¹ Schopenhauer, 2009a, s. 25.

⁶² Schopenhauer, 2009a, s. 26.

sanattan uzak durur. Dolayısıyla insan hayatı boyunca, tasarım dünyasının ötesini görme şansını kaybeder.⁶³

İnsan yaşamı, acının, ıstırabın sonsuzluğu ve iradenin var olma isteği üzerine temellenir. İnsan, bir yandan dünyaya gelmiş olmanın acısını çeker, bir yandan da iradenin isteklerine karşı koyamaz. Filozofa göre bu kadar acıya maruz kalan bir insan, alçakgönüllü bir yapıya sahip olamaz.⁶⁴ İnsanın kendisini evrenin temel ölçütü görece kadar büyük kibre kapılması doğru değildir. Çünkü insan kibre kapıldığında, iradeyi kavrama çabasından vazgeçecek, diğer insanlarla arasındaki mesafeyi çoğaltacak ve daha çok bireyselleşecektir. Bu durum sonucunda da insan, daha çok zalimleşerek diğer insanlara acımasızca davranacak ve hayat çekilmez hale gelecektir.

Filozof için, acımasızlık kadar özgecilik de insan doğasından kaynaklanır. İnsan bilincine ilk olarak gelen eylemler, kötülük içeren eylemlerdir.⁶⁵ Ancak daha sonra bilinçte, erdemli davranış düşüncesi belirir ve insan, diğer varlıklara bu düşünce sayesinde acı yaşatmaktan vazgeçer. İyi ve erdemli insanların varlığı, kötü ve bencil insanların varlığı kadar normaldir. Yani Schopenhauer'a göre, hayatta sadece kötü insanların var olduğunu söylemek çok yanlıştır.⁶⁶

İnsan için hayat mücadelesinin amacı, kendisinin ve türünün devamını koruyarak acıdan ve ıstıraptan uzak durmaktır. İnsan intihar ederek, hayatın acılarından ve ıstırabından kurtulmak için ölümü tercih eder. İntihar eden kişi, hayata ölüm penceresinden bakmayı tercih etmiştir. Ancak filozofa göre, intihar ederek acıdan ve ıstıraptan kurtulmayı amaçlayan kişi, hakikate ulaşamaz.⁶⁷ Çünkü iradeyi kavrayıp hakikate ulaşmanın yolu, hayattaki acı ve ıstırapları yaşayarak bunların var olma sebebini görmektir. İntihar eden kişi, ölümü bir çare olarak görmektedir ancak büyük bir yanılğı içindedir. Schopenhauer, bencil bir insanın intihar edemeyeceğini savunur. Çünkü bencil insan, varlığını diğer bütün canlıların varlığından ayrı tutarak bireyselleşir. Bireyselleşen insan, varlığını devam ettirme mücadelesi verir ve kendine zarar verip yaşamını sonlandırmaz. Buna karşı intihar eden insan, diğer canlılara karşı

---

⁶³ Schopenhauer, 2009a, s. 27.

⁶⁴ Schopenhauer, 2009a, s. 31.

⁶⁵ Schopenhauer, 2009b, s. 76.

⁶⁶ Schopenhauer, 2009b, s. 77.

⁶⁷ Schopenhauer, 2010b, s. 72.

verdiği mücadeleyi bırakarak, acının ve ıstırapın en şiddetlisi olan ölümü göze alır ve hayatına son verir. Ancak ahlaki bir eylemde bulunmaz.⁶⁸

İnsan eylemlerinin ahlaki olabilmesi için, insanın fenomenal dünyadan kendisini arındırıp her şeyin temelinde iradenin varlığını görebilmesi gerekir. İnsan, herhangi bir canlı varlıkla karşılaştığı zaman kendisi ve diğerleri arasında bir farklılık görmüyorsa eğer, ahlaki olarak kötülüklerden arınıp erdeme ulaşmış demektir. Aksi durumda insan, kendisi ve diğerleri arasında bir ayrıma giderse eğer, iradenin etkisiyle bir savaşa girecek ve dünyada acının ve ıstırapın artmasına sebep olacaktır. Filozof için insanın diğerlerini kendisinden farklı görmesi ve bir tehdit olarak algılamasının sebebi, insanın bencilliğidir.⁶⁹ Yani insan, diğer insanları kendinden farklı gördükçe onları kendisi için bir tehdit olarak algılar ve kendisini iyi hissedebilmek için diğerlerine bir savaş başlatır. Ancak insan, bu savaş sonucunda istedikleri gerçekleşmediği için hem kendisine hem diğer insanlara ıstırap yaşatır. Bu yüzden ahlakın amacı da insanların ve diğer bütün canlıların bir olduğu kabul edilerek bu anlamsız savaşa son verip acı ve ıstırapı ortadan kaldırmaktır.⁷⁰

Ahlaki olarak hakikate ulaşabilmek için, büyük günahları işlememek gerekir. Çünkü büyük günahlar ortadan kalktığı zaman, erdemli davranışlar kendiliğinden gelecektir. Bu düşünce insanın bencilliği, hayatın acı ve ıstırap dolu olmasıyla birebir uyum içerisindedir. Filozofa göre insana ve evrene dair hakikate ulaşmanın tek yolu, insanı anlamaktır.⁷¹ Ahlaka dair gerçeklere ise, hayatın ıstırap ve kötülük dolu olduğunu kabul etmekle ulaşılır. İnsan, hayatın kötülük ve ıstırap dolu olduğunu kabul etmezse eğer, hakikate hiçbir zaman ulaşamaz ve kendini kandırmaktan başka bir şey yapmaz.⁷²

Ahlaki erdemler, din adamlarının yaptığı gibi insana vaaz ve öğüt tarzında sunulduğu zaman, insan üzerinde etkili olamamaktadır. Çünkü bu tarz sunum, insanın ahlaki eylemleri gerçekleştirmesini engeller. Böylelikle de insan, evrene ve kendisine dair hakikatleri öğrenemez. Schopenhauer için ahlaki erdemlerin, felsefi bir tarzda sunulması gerektiğini belirtmiştik. Filozof için ahlaki erdemlerin felsefi bir tarzda sunulması, insana ahlaki eylemlerin uygulanmaya değer olduğunu gösterir. Böylelikle

---

⁶⁸ Schopenhauer, 2010b, s. 79.

⁶⁹ Schopenhauer, 2010b, s. 45.

⁷⁰ Schopenhauer, 2010b, s. 45.

⁷¹ Schopenhauer, 2009a, s. 21.

⁷² Schopenhauer, 2009a, s. 22.

evrene ve insana dair hakikat kapısı aralanır.⁷³ Filozof ahlaki erdemleri insana kazandırarak insanın, kendisini ve evreni sorgulayıp anlayabileceği felsefi bir bilince ulaşmasını amaçlar.⁷⁴

Filozofa göre, insan eylemlerini belirleyen temel unsur karakterdir.⁷⁵ İnsanın doğuştan getirdiği karakter yapısı, insanın özünü oluşturur. Kötü ve iyi eylemlerde bulunanlar, başka türlü yapamayacakları için bu eylemi yaparlar. Aynı şartlarda eğitilmiş kişilerin, aynı olgulara verdikleri tepkiler farklıdır. Bu durumun herhangi bir açıklaması yoktur. İnsanın karakterinin ne olduğu sadece eylemlerine bakarak anlaşılır. Böylelikle insanın hem kendisinin hem başkalarının karakterini anlayabilmesi için eylemlere bakması yeterlidir. İnsan karakteri sabit bir yapıdadır, ölünceye kadar değişmez. Ancak insanın yaşamındaki değişikliklerle birtakım değişikliklere uğrar. Ama özünde hiçbir şekilde değişmez. Schopenhauer, bu düşünceye itiraz edenlerin itirazlarını gerçekçi bulmaz.⁷⁶ Çünkü insan, geçmişinde sahtekârca işler yapan birine güvenmez, dürüstlüğüne ortaya koymuş birine güvenir.

1.2. Schopenhauer Felsefesinde Din

Bu bölümde Schopenhauer'un ahlak anlayışından sonra din hakkındaki düşünceleri ele alınacaktır. Çünkü ahlak ve din anlayışının birbiriyle ne kadar irtibatlı olduğunu ortaya koymak istedik. Merhamet, ahlakın ve dinin temel kavramlarından biri olarak yer aldığı için, bizde bu bölümde filozof tarafından dinin ve merhametin dindeki yerinin nasıl değerlendirildiğini ele alacağız.

Schopenhauer felsefesi, evreni ve insanı anlamak üzerine kurulu bir felsefedir. Ancak o evreni var eden bilinçli, üstün bir gücün var olduğuna inanmaz. Yani filozof, tek tanrılı dinlerin inancına benzer bir inanca sahip değildir. Ona göre tek tanrılı dinler, Tanrı anlayışını evren ile kişiselleştirme yaparak oluşturdukları için, putperestlikten farklı değildir.⁷⁷ Ayrıca filozof, kötümser bir evren anlayışına sahip olduğu için, evren ile Tanrıyı bir gören panteist anlayışı da benimsemez. Çünkü Tanrı'nın evren ile bir görülmesi, evreni Tanrısallaştırarak ahlaki değerlerin zayıflamasına neden olmaktadır.

---

⁷³ Schopenhauer, 2011, s. 65.

⁷⁴ Schopenhauer, 2011, s. 66.

⁷⁵ Schopenhauer, 2011, s. 67.

⁷⁶ Schopenhauer, 2011, s. 69.

⁷⁷ Schopenhauer, 2009a, s. 10.

Schopenhauer'un hayatını okuduğumuzda bu durumun sebebinin, Avrupa seyahatinde şahit olduğu yoksulluk ve sefalet içindeki insan manzaraları olduğu anlaşılıyor.⁷⁸ Hayatında hiçbir zaman görmediği dilenciler, sarhoşlar, hırsızlar, birbirine hayvanlar gibi bağlanmış kürek mahkumları onu, kötümser bir bakışa ve dine karşı sorgulamaya sürüklemiştir. Bu yüzden dinlerin gerçeklikten uzak, insanları kandırmak ve teselli etmek amacıyla mitolojik argümanlarla oluşturulduğu düşüncesindedir.

Filozofa göre dinin anlamı, ona inanan insanlara göre değişir. Din, her ne kadar gerçeklikten uzak olup insanları teselli etmek için varsa da halk için varlığı zorunludur. Çünkü halkın, ahlaki olarak olgunlaşması din sayesinde gerçekleşir. Yani din, halk için gerekli iken seçkinler için gerekli değildir. Din, halkın metafiziğidir. Devlet, toplumda otorite ve düzen sağlamak için dinsel kurallardan faydalanır.⁷⁹ Evrendeki tüm kötülüklerin kaynağı Tanrı'dır. Schopenhauer için, Tanrı'nın hiç var olmaması daha iyi olurdu. Ona göre dünyayı merhamet, iyilik sahibi bir Tanrı yaratmamıştır. Schopenhauer bu durumu şöyle açıklamıştır:

Dünyanın içinden bas bas bağırarak açık seçik kendini gösteren hakikat, çok geçmeden, beni de etkilemiş olan Yahudi dogmalarını bastırdı ve benim çıkardığım sonuç, bu dünyanın latif ve kerim olan öyle büyük bir varlığın eseri olamayacağı ama yaratıklarına, onların çektikleri acı ve ıstıraplardan beslenmek için hayat (varlık) vermiş olan bir şeytanın eseri olduğu yolundaydı. Veriler bunu gösteriyordu ve bunun böyle olduğu inancı gittikçe ağırlık kazandı.⁸⁰

Filozof için bu evren iyilik sahibi bir Tanrı'nın ürünü değildir. Tanrı aciz, zayıf, idaresiz, zavallı bir canlı olan insanı yoktan var etmiş, onu günaha mahkûm etmiş ve bütün bunları insanın sonsuz azap ve işkenceye maruz kaldığını görüp zevk almak için yapmıştır. Tanrı insanlara kötülük karşısında iyilik yapmayı, sabretmeyi, bağışlamayı emredip kendisi bunların hiç birisini yapmamıştır.⁸¹

İnsan bu dünyanın kötülüğüne ve merhameti olmayan bir Tanrı'ya rağmen, hayatı boyunca bir anlam arayışı içinde olur ve mantığıyla uyumlu bir düşünce biçimine ihtiyaç duyar. Din, insanın bu anlam arayışına bir anlam katar ve hayattaki belirsizliği açıklığa kavuşturur.⁸² Din, insanların birbirlerine ve diğer canlılara karşı merhamet

---

⁷⁸ Yalom, Irvin D., *Bugünü Yaşama Arzusu Schopenhauer Tedavisi*, (çev. Zeliha Babayiğit), (1. Baskı), Pegasus Yayınları, İstanbul 2017, s. 111.

⁷⁹ Schopenhauer, Arthur, *Din Üzerine*, (çev. Ahmet Aydoğan), (2. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 2011, s. 42.

⁸⁰ Atayman, Veysel, *Var Olmanın Acısı*, (2. Baskı), Donkişot Yayınları, İstanbul 2012, s. 13.

⁸¹ Atayman, 2012, s. 14.

⁸² Schopenhauer, 2011, s. 43.

göstermesini tavsiye eder. İnsanın sosyal statü farkı gözetmeden tüm canlılara karşı sevgi ve merhamet duygusuyla yaklaşması beklenir. Din, toplumda merhamet ve sevgi ahlakını geliştirmeyi amaçlar. İslam dini insana, yetimi ve yoksulu doyurmak, iman edip birbirine sabrı ve merhameti tavsiye eden insanlık değerini yükselten iyilikleri tavsiye eder. İnsanların birbirlerine karşı merhametli davranması, Allah'tan bir rahmet olarak değerlendirilmektedir.

Din, günlük hayatın telaşı içinde kaybolmuş, geçim derdine düşüp hakikati göremeyen insan için bir kılavuzdur. Din, insanların manevi ve ahlaki ihtiyaçlarına cevap verir. Her din, kendi inananına özgü bir anlatım tarzı oluşturur. Dini kurallar ve anlatım tarzları farklı olsa bile, dinler arasında ortak özellikler bulunmaktadır. Dinler arasında metafiziksel öğreti farklılığı olmasına rağmen, ahlakın önemi konusunda ortak bir düşünceye sahiptir.⁸³ Dinlerden beklenen en büyük görev de ahlaktır zaten.

İnsan ister Budacı veya Müslüman ister Hristiyan olsun bütün din adamlarının ortak sırrı, insanların metafiziksel bir öğretiye olan ihtiyaçlarını fark edip dini hakikat olarak gösterirler.⁸⁴ Schopenhauer, din felsefesi kavramıyla da bu yüzden alay eder. Ona göre din felsefesi, birbirine zıt iki kavramın bir araya getirilmesiyle oluşturulan anlamsız bir kelimedir.⁸⁵ Çünkü felsefe ve din, metot ve içerik açısından birbirine tamamen zıt iki alandır. Hakikat, sadece felsefe ile bulunabilir. Dinin hakikatin bulunmasında hiçbir katkısı yoktur. Din ve felsefe bir araya getirilerek hakikat arayışında felsefenin yolunun tıkanması sağlanmıştır.⁸⁶

Filozof dinleri ateşböceklerine benzetir.⁸⁷ Dinler gün yüzüne çıkıp parlamaları için, karanlığa ihtiyaç duyarlar. Karanlıktan kastedilen cehalettir. Belli bir düzeyde cehalet, bütün dinler için ön koşuldur. Düşünen her insan, iman veya akıl yolundan birini seçmek zorundadır. Çünkü hiçbir insan, iki efendiye birden hizmet edemez.⁸⁸ Bundan dolayı da filozof, hiçbir kararsızlık göstermeden felsefeyi seçmiştir. Dini

---

⁸³ Schopenhauer, 2011, s. 44.

⁸⁴ Schopenhauer, 2012, s. 17.

⁸⁵ Aliy, Abdurrahman, Arthur Schopenhauer, Din Felsefesi mi? *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2005/14(2), s. 49-62.

⁸⁶ Aliy, 2005, s. 51.

⁸⁷ Schopenhauer, 2011, s. 76.

⁸⁸ Schopenhauer, 2011, s. 94.

seçenleri de cehaletin çocuğu olarak görür ve bu seçimlerinden dolayı ömürlerinin uzun olmasını beklemez.⁸⁹

Cahil insanları etkisi altına alan din, bireysel ve toplumsal açıdan kötüye kullanılabilir. Dinin ahlakileştirme özelliği olduğu gibi ahlaksızlaştırma özelliği de vardır. Mesela dilencilik, insanların dini ve vicdani duygularının sömürülmesidir. Ya da dünyada gerçekleşen en şiddetli savaşlar, dini sebeplerden dolayı gerçekleşmiştir. Schopenhauer dinin, insan hayatındaki olumsuz etkisine örnek olarak Haçlı savaşlarını, infaz için kurulan mahkemeleri, Sokrates'e içirilen baldıran zehrini⁹⁰ anlatır. Bu yüzden dinin olumsuz etkileri, hafife alınmayacak kadar önemlidir.

Dinin getirdiği bu olumsuzluklar, tek tanrılı dinlerde daha çok belirgindir. Çünkü tek tanrılı dinlerdeki Tanrı, doğası gereği başka bir Tanrının varlığına tahammül edemeyecek derecede kıskanç bir yapıya sahiptir.⁹¹ Bu yüzden tek tanrılı dinlerin Tanrı tasavvurları gerçeklikten uzaktır. Tek tanrılı dinler, evrenin tek yaratıcısı ve sahibi olan Tanrı'ya insani özellikler vermiştir. Bu insani özelliklere sahip olan Tanrı, kıskanç bir yapıdadır ve bu yüzden de diğer dinlere inananlara karşı tahammülsüzlük ve öfke gösterir. Hatta bu yüzden, tarihin bazı anlarında savaşlar ve katliamlar gerçekleştirerek öfke duyduğu insanları acıya sürüklemiştir. Bu yüzden Schopenhauer, tek tanrılı dinlerin tanrısını baştan aşağı sorunlu gördüğü için, tek tanrılı dinlere mesafeli davranmıştır.⁹² Çok tanrılı dinler, tek tanrılı dinlere kıyasla daha hoşgörülüdür.

İnsanlar, Tanrı hakkında hangi bilgiye sahip olurlarsa olsunlar, evreni var eden üstün bir gücün varlığını ve bilgeliğini inkâr etmemeleri gerekir. Tanrı, evreni yoktan var eden ve yaşamı devam ettirecek bir düzen sağlayan kudrete sahipse eğer, yüce ve bilge olmak zorundadır. Ancak filozof evrene bakınca, Tanrı hakkındaki bu düşüncelerin gerçek olmadığını ifade eder. Ona göre dünya, içinde barındırdığı

---

⁸⁹ Schopenhauer, 2011, s. 168.

⁹⁰ Sokrates (MÖ 469- MÖ 399), Antik Yunan Felsefesinin en ilginç ve en bilgili filozofu olarak kabul edilir. İnsanları, hayatın anlamı ve neyin gerçekten iyi olduğu üzerine düşündürtmeyi amaçlamıştır. Ancak Sokrates'in bu sorgulamalarından ve kendilerine yönelttiği eleştirilerden rahatsız olan siyasiler, onu gençleri yoldan çıkarmak ve var olan tanrıları inkâr edip yeni tanrılar icat etmekle suçlayıp yargıladılar. Sokrates'in kendisini savunması, mahkemeyi tatmin etmedi. Bu yüzden oy çokluğuyla idamına karar verildi. Alternatif bir ceza veya hapisshaneden kaçma şansı olmasına rağmen, bunları reddetti ve sakin bir şekilde ölümü bekledi. (Cevizci, Ahmet, *Felsefe Tarihi*, (7. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 2017, s. 35.)

⁹¹ Schopenhauer, 2011, s. 105.

⁹² Schopenhauer, 2011, s. 108.

ahlaksızlık ve kötülükle üstün bir yaratıcının eseri olamaz.⁹³ Bu yüzden Tanrı'yı dünyada meydana gelen her şeyden sorumlu görürsek Tanrı'nın bilge, akıllı ve kudret sahibi bir varlık olduğunu yok saymak gerekecek. Yeryüzünde var olan bu kadar kötülüğün açıklaması mümkün olmadığı için evrenin yaratıcısı olan, üstün bir varlığın beklenildiği gibi yeterli bir akli seviyeye sahip olduğunu iddia etmek tutarsız olacaktır.⁹⁴

Tanrı tasavvuru, insanın eylemlerine değer katmasına sebep olur. İnsan, eylemlerinden hangisinin iyi veya kötü olduğunu belirlerken, iyilik ve doğruluğu temsil eden Yaratıcının ne şekilde yargılamada bulunacağını dikkate alır. Ceza ve mükafat kavramlarını dikkate alarak yaptığı eylemin sorumluluğunu, Yaratıcının hükmüyle belirler.⁹⁵

Ceza ve mükâfatın öbür dünyadaki karşılığı, insanların bu dünyada erdemli davranmaları için yeterli olmamıştır. İnananlar için Tanrı, her şeye gücü yeten olarak görülse de insanlar, Tanrı'nın yargılamasından korkarak ahlaklı yaşamaya yönelmez. Schopenhauer, bu çelişkili davranışın sebebi olarak, insanların bilinç düzeyinin zayıf olduğunu, bundan dolayı kudret sahibi Tanrı'nın onları sonra cezalandıracak oluşunu bilinç düzeyinde idrak edilemediğini ileri sürer.⁹⁶ Tanrı, insan için umut bağlanan veya korkulan bir varlık olduğu için, zayıf bilinç seviyesine sahip insan, Tanrı'nın gelecekte vereceği mükâfat veya cezayı şimdiden hissedebilecek bir kapasiteye sahip değildir. İnsanlar sadece bugünün ihtiyacını algılayabilecek seviyeye sahip olduğu için Tanrı, insanın yaşamını şekillendirecek ve onu ahlaklı olmaya itecek bir varlık olmamıştır.⁹⁷

Schopenhauer, evrenin Tanrı'nın tecellisi olduğu düşüncesini, ahlak sisteminin oluşumu açısından tehlikeli görmektedir. Ona göre evren, Tanrı'nın eseriye ve her şey Tanrı'nın inayetiyle meydana geldiyse eğer, her şey Tanrı gibi mükemmel ve kusursuz olmalıdır.⁹⁸ Dünyada var olan olaylar ve durumlardan bazıları daha önemli olduğu için, insanın ahlaki anlamda tercihleri değişiklik gösterir. Ancak her şeyin kusursuz olduğu

---

⁹³ Schopenhauer, 2011, s. 146.

⁹⁴ Schopenhauer, 2011, s. 147.

⁹⁵ Schopenhauer, 2011, s. 152.

⁹⁶ Schopenhauer, Arthur, *Seçkinlik ve Sıradanlık Üzerine*, (çev. Ahmet Aydoğan), (3. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 2009c, s. 50.

⁹⁷ Schopenhauer, 2009c, s. 51.

⁹⁸ Schopenhauer, 2009c, s. 53.

bir dünyada böyle bir tercihe gerek kalmaz. Yaratılan her şey eşsiz bir Tanrı'nın eseri ise, evrendeki her şeyin değer açısından eşit olması gerekirdi.

Dinler, herhangi bir inanca dayalı olduğu için akli sorgulamaya açık değildir. Bu yüzden küçük çocukların eğitiminde kullanılan dini öğretiler, çocukların akıl sağlığı üzerinde olumsuz etkiler bırakır. Küçük yaştaki çocuklara öğretilen bazı öğretiler, çocuklarda bağnazlığa sebep olur ve vicdan, merhamet gibi insani duygulara zarar verir.⁹⁹ İleriki hayatlarında, karşılıklarına çıkan gerçeklere aldırış etmezler ve dinlerin anlattığı her şeyin hakikat olduğunu öğrendikleri için, başka bir doğrunun olacağına ihtimal vermezler. Filozof bu durumu şu şekilde açıklıyor:

İnanca yatkınlığın en güçlü olduğu dönem çocukluktur; bu yüzden insanlar öncelikle ve en fazla bu nazik dönemi ele geçirmek için her yolu denerler. İnanç öğretileri mucize hikâyelerden ve korkutmalardan çok daha fazla bu şekilde kök salarlar. Eğer erken çocukluk döneminde belli temel görüşler ve öğretiler alışılmadık bir huşu ve başka herhangi bir şeyde asla görülmemiş ciddiyette bir tavır ile tekrar tekrar anlatılırsa ve bunlar hakkında ortaya çıkabilecek bir kuşku ihtimali ya bütünüyle göz ardı edilir ya da kuşkunun sonsuz felakete götüren ilk adım olduğuna işaret etmek için şöyle bir değinilip geçilirse, bunların bıraktığı iz ya da etki öylesine derin olacaktır ki kural olarak, yani neredeyse her durumda, onlardan kuşkulananak hemen hemen kişinin kendi varlığından kuşkulanası kadar imkânsız olacaktır.¹⁰⁰

Görüldüğü gibi çocuklara durmadan aşılansn dini öğretiler, onların beynine kazınarak kalıcı hale gelir. Felsefe de insan üzerinde din kadar etkilidir. Din ve felsefe, ortak hedefler ve yollarda buluşsa da aralarında çatışma olması gayet normaldir. Çünkü dinler veya otoriteler ile felsefe arasında içi doldurulamayan büyük bir uçurum vardır.¹⁰¹

Din, insanların acılarını ve ölüm korkularını yatıştırdığından dolayı insan için faydalıdır. Ancak hakikate ulaşmada insana engel olursa, bir tarafa atılması gerekir. Din, insana hayatı yaşanabilir bir yer olarak gösterdiği için insanın bitmek bilmeyen ıstırabına bir çözüm sunamaz. Hayata iyimser bakar ve kötülükleri görmezden gelir ve bunun Tanrı'nın bir lütfu olduğu fikrini savunur. Bu durum da hakikati görme imkanını ortadan kaldırır. Bu yüzden filozofa göre, insana hakikati gösterme konusunda din aciz kaldığı için bu işi felsefe yerine getirir.¹⁰² Felsefe, dinin insan zihnine ördüğü perdeyi yok edip hakikate karşı oluşturduğu ön yargıları kırarak hakikati tüm açıklığıyla

---

⁹⁹ Schopenhauer, 2011, s. 46.

¹⁰⁰ Schopenhauer, 2011, s. 45.

¹⁰¹ Schopenhauer, 2011, s. 52.

¹⁰² Schopenhauer, 2011, s. 53.

gösterme gücüne sahiptir. Bu yüzden Schopenhauer da ahlak felsefesi ile hayatın kötü olduğu düşüncesinden hareket ederek insanlara hakikatin erdemli davranmak olduğunu göstermeye çalışmaktadır.

Schopenhauer kendi felsefesini, hakikate ulaşmak için bir basamak olarak görür.¹⁰³ İnsanlar, kendi felsefesinin ulaştığı sonuçların farkına varırsa eğer, Budizm'in de diğer dinler üzerindeki üstünlüğünü kabul edeceklerdir. Schopenhauer, Budizm'in, geniş bir kitle tarafından kabul edilmiş olmasından mutluluk duyar. Kendi felsefesi ile Budizm'in uyum içerisinde olmasından büyük bir hoşnutluk duyar.¹⁰⁴ Ancak Budizm de olsa herhangi bir din, insanı hakikate götürmez. Ona göre dinin hakikat içerebilme ihtimali, tesadüfi bir durum sonucu ortaya çıkar. Bu tesadüfi hakikat ise, yalan ve batıl inançla örtülü olur. Felsefede ise durum tam tersidir. Felsefe, doğası gereği hakikat içermek zorundadır. Her felsefi düşünce hakikati yansıtır. Dolayısıyla bir tek gerçek felsefe olmak zorundadır ancak tek bir gerçek din yoktur.¹⁰⁵ Bunun sebebi ise dinin, gerçeklikten yoksun ve hayali düşüncelere sahip olmasıdır. Din de hakikatler içerebilir. Ancak bu hakikatler, bir perdenin arkasında kaldığı için gün yüzüne çıkmaz.

Din barındırdığı hakikatleri belli edemese bile, ilahi bir otoriteye dayandığı için etkisi güçlenir ve geniş kitlelere yayılır. Bu yüzden insanlar, acıları karşısında teselliye dinde bulurlar. Schopenhauer bütün dinlere karşı olumsuz tavrını, Budizm'e karşı göstermez.¹⁰⁶ Bunun sebebi bütün dinler, iyimser bir bakış açısına sahip olduğu için hakikatten uzaklaşmışlardır. Hinduizm ve Budizm, kötümser bakış açısına sahip olduğu için geniş kitlelerce benimsenmiştir.

Filozofa göre hakikate ulaşmanın yolu, evrendeki kötülükleri ahlaki ve felsefi açıdan kabul etmektir. Eğer bir düşünce, evrenin kötülükle dolu olmadığını, iyilikle sarmalandığını ileri sürüyorsa, insana yalan söyleyerek hakikati saklamaktadır. Hem Schopenhauer felsefesinde hem de Hint dinlerinde insan, sürekli acı çeker ve ahlaki

---

¹⁰³ Schopenhauer, 2011, s. 57.

¹⁰⁴ Schopenhauer, Arthur, *Mantuksal Düşünme Doktrini*, (çev. Elif Yıldırım), (1. Baskı), Oda Yayınları, İstanbul 2014, s. 142.

¹⁰⁵ Schopenhauer, 2014, s. 144.

¹⁰⁶ Schopenhauer, 2014, s. 149.

olarak bu acıların dindirilmesi gerekir. Çünkü Schopenhauer için ahlak felsefesinin amacı, insanın acılarını dindirmek ve yaşadığı ıstıraptan kurtarmaktır.¹⁰⁷

Filozof için bu dünya, bir cehennemdir ve bütün insanların sürgün edildiği bir yerdir. Bu dünyada iblislere gerek yoktur çünkü insanlar, zaten birbirine yeterince kötü davranmaktadır. Bu yüzden de filozof için din, cehaletin çocuğudur. Küçük bir çocuğa küçük gelen elbise gibi, din de insanlara küçük gelmektedir. Çünkü bir akılda, bilgi ve iman bir arada bulunamaz. Bilgi ve iman, kurt ve kuzu gibidir. Bu yüzden de din, varlığını devam ettirebilmek için ahlaka dayanır. Ancak bu, boş bir uğraştır. Çünkü hakiki ahlak, dine bağlı değildir.¹⁰⁸

Schopenhauer için evreni bazı değer yargıları ile düzenleyen, bazı erdemleri etkili kılmak için evreni kontrol eden üstün bir güç yoktur. Ancak din, insanın varoluşsal sancularına iyi gelen öğretiler sunduğu için, insan yaşamının merkezinde yerini alır. İnsan bir dine inandığında, tüm yaşamını ve zihin yapısını dine uygun düzenler.¹⁰⁹ İnsanın varoluşsal ihtiyaçlarına din cevap verdiği için vazgeçilmezdir. Dinin sunduğu öğretiler, bilimsel görüşlerin kabul görmesini engeller. Dinin yükseldiği her yerde, bilim yok olur ve cahillik yaygınlaşır. Filozof bu durumu şu şekilde anlatır:

Bütün Hıristiyanlık tarihi boyunca Teizm, her türlü düşünsel ve özellikle felsefi çabanın önünde bir kabul gibi durur ve her türlü ilerlemenin önünü tıkar veya gelişmesini engeller. Tanrı, şeytan, melekler, cinler; bütün tabiatı dönemin bilginlerinden gizlemiştir, hiçbir araştırma sonuna kadar götürülmemiş, hiçbir mesele derinlemesine tetkik edilmemiştir; en açık ve anlaşılır illiyet bağının ötesinde yer alan her şey derhal bunlara atfedilmiştir.¹¹⁰

Dolayısıyla din, insanın cahilliğini artırır. Çünkü din, temelini cehaletle güçlendirir. Ancak bilgi, toplumun düşünce yapısını ele geçirmeye başlayınca, toplumda vahye dayalı öğretiler zayıflar. Dinin en güçlü olduğu zamanlar, insanlığın en acı ıstırapları yaşadığı zamandır. Zaten filozofa göre en büyük medeniyetler de böyle bir ortamda ortaya çıkmıştır:

Dinler ateş böceklerine benzer, parlayabilmek karanlığa ihtiyaç duyarlar. Belli bir cehalet düzeyi bütün dinlerin önkoşuludur ve onların içinde varlıklarını sürdürebilecekleri yegâne unsurdur. Diğer yandan gökbilim, doğa bilimi, yerbilimi ve tarihin bilgisinin ışığını her yere yayması, ülkeler ve halklar arasındaki bilgi akışının artması ve sonunda felsefenin

---

¹⁰⁷ Uğurlu, Ahmet, *Izdirap ve Merhamet: Schopenhauer'da İrade Ahlak İlişkisi*, (1. Baskı), İz Yayıncılık, İstanbul 2015, s. 64.

¹⁰⁸ Schopenhauer, 2011, s. 112.

¹⁰⁹ Schopenhauer, 2011, s. 49.

¹¹⁰ Schopenhauer, 2011, s. 50.

konuşmasına izin verilmesiyle birlikte vahiy ve mucizeye dayalı her inanç er geç kaybolacak ve o zaman felsefe onun bıraktığı boşluğu dolduracaktır.¹¹¹

Din, insanın ahlaki gelişimine bir katkıda bulunmaz. Dinin kullandığı sembolik ifadeler, bencil tabiata sahip insanın anlık hazlarını engelleyemez. İnsan doğası gereği, soyut anlatımlardan ve ileriye yönelik sembolik uyarılardan değil, somut unsurlardan etkilenir.

1.3. Schopenhauer Felsefesinde İnsanın Özgürlüğü

Felsefe tarihi boyunca özgürlük, önemli bir problem olarak görülmüş ve ahlak felsefesinin en temel konusu olarak ele alınmıştır. İnsan, herhangi bir davranışı yapabilmek için o davranışı yapıp yapmama seçeneğine sahip olması gerekir. Bir eylemin ahlaki olarak iyi olabilmesi için, sadece özgür bir tercihin olması değil, özgür bir tercihin amaçlanmış olması gerekir.¹¹²

İnsan eylemlerinin nedeni, iyinin ve kötünün mahiyeti hakkında evrensel bir kabul yoktur. Ancak insanın eylemleri, özgürlük kavramıyla ele alınmak zorundadır. Çünkü eylemde bulunan insan özgür değilse, bu durumda eylemlerin sorumluluk getirmesi ortadan kalkar. Ahlak felsefecilerine göre insan, özgür iradesiyle seçimde bulunur, karşılaşacağı iyi ya da kötüye kendisi karar verir ve özgür bir tercihte bulunduğu için, bu tercihinin sorumluluğunu üstlenir. İnsanın tercihine yön veren etken ister ilahi ister akli olsun temelde özgürlük düşüncesi yer almaktadır. Aksi takdirde sorumluluğun bir anlamı kalmaz.¹¹³ Schopenhauer felsefesinin önemli bir kısmı, insan ve irade düşüncesi hakkındadır.¹¹⁴ İrade kendisini, en mükemmel insanda göstermektedir. Bu yüzden öncelikle filozofun insan hakkındaki düşüncelerini ele almak çok doğru olacaktır.

Schopenhauer insanı özü, bilinci ve kavramlaştırma yeteneği gibi üç temel konu üzerinden ele alır.¹¹⁵ Bu özellikler insanın diğer canlılardan ayrılmasını sağlar. İnsan ile diğer canlılar arasında, önemli farklar olduğu bilinen bir konudur. İnsan konuşan, plan yapan, geçmişi ve geleceği düşünen, yargıda bulunan ve düşüncelerini eyleme döken bir varlıktır. İnsan gibi hayvan da eylemde bulunur. Ancak aralarında farklılık vardır. Bu

---

¹¹¹ Schopenhauer, 2011, s. 75.

¹¹² Çilingir, Levent, *Ahlak Felsefesine Giriş*, (1. Baskı), Elis Yayınları, Ankara 2009, s. 17.

¹¹³ Gökberk, Macit, *Felsefe Tarihi*, (1. Baskı), Remzi Kitabevi, Ankara 1961, s. 431.

¹¹⁴ Sarıkavak, Kazım, Schopenhauer'da İnsan-İrade İlişkisi, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2002/6(3), s. 177.

¹¹⁵ Sarıkavak, 2002, s. 179.

iki canlı türünün eylemlerinin farkı, insanın eylemlerinin metafiziksel bir amaç ve değer taşımasıdır.¹¹⁶ İnsan kavram üretme, akli ile daha derin düşünme ve eyleme yeteneğine sahip olduğu için, neyi ne şekilde yapacağı konusunda detaylı düşünme yeteneğine sahiptir. İnsanın detaylı düşünmesi, özünde bulunan tasarlama yeteneğini ortaya çıkarır. Bundan dolayı da insan, var olan dünyayı dilediği gibi özgürce şekillendirir.

Özgürlük, dışsal bir güç tarafından belirlenmemiş olma demektir.¹¹⁷ Bu dünya, yaşanılacak olan en kötü dünyadır ve insanlar için özgürlüğü mümkün kılan şey, herhangi bir belirlenimin olmamasıdır.¹¹⁸ Yani özgürlüğün metafiziksel bir temeli yoktur ve insanın bu belirlenimlerin dışına çıkması mümkün değildir.

Schopenhauer özgürlüğü, üç farklı kategoride ele alır. Filozofun ilk olarak ele aldığı özgürlük türü *fiziksel özgürlüktür*. Fiziksel özgürlük, her türlü maddi engelin yoksunluğu durumunda ortaya çıkar.¹¹⁹ İnsan, istemesini gerçekleştirirken herhangi bir fiziksel yani maddi engelle karşılaşmıyorsa özgür olur. Canlı varlık, hiçbir maddi engelle karşılaşmıyor ve kendi iradesiyle hareket ediyorsa özgür olarak ifade edilir.

Filozof için ikinci özgürlük türü, *entelektüel özgürlüktür*. Entelektüel özgürlük, insanın doğasına ve istemesine uygun davranmak şeklinde tanımlanır.¹²⁰ İnsan, güdülerini ve istemesini ortaya çıkarabilmek için akli bir araç olarak kullanır. Akıl, insan için yapılması gereken görevi yerine getirdiğinde isteme, insanın doğasına uygun bir şekilde kendini ortaya koyar. Böylece insan, entelektüel anlamda özgür olur ve eylemlerinden sorumlu tutulur. Ancak istemenin ve güdülerin yanlış ortaya çıkması, aklın gerçeği yeterince yansıtamaması sonucunda entelektüel özgürlük halinden bahsedilemez.¹²¹ Dolayısıyla bu koşullar altında işlenen cinayetler, hukuken geçersizdir. Filozof bu duruma ek olarak, akıl hastalığı halini örnek verir. Akıl hastalığı halinde yapılan suçlarda, istemenin sorumluluğu ortadan kalkar. Kısaca hem ahlakta hem hukukta sorumlu olan istemedir. Bu yüzden bu tür durumlarda, entelektüel özgürlükten söz edilemez.

---

¹¹⁶ Sarıkavak, 2002, s. 181.

¹¹⁷ Schopenhauer, Arthur, *İstencin Özgürlüğü Üzerine*, (çev. Mehtap Söyler), (2. Baskı), Öteki Yayınları, Ankara 2000, s. 10.

¹¹⁸ Schopenhauer, 2000, s. 11.

¹¹⁹ Schopenhauer, 2000, s. 12.

¹²⁰ Schopenhauer, 2000, s. 115.

¹²¹ Schopenhauer, 2000, s. 117.

Filozofun bahsettiği üçüncü özgürlük türü ise, *ahlaki özgürlük*tür. Filozof ahlaki özgürlüğü, özgür irade kavramıyla tanımlar.¹²² Felsefi açıdan önemli olan da ahlaki özgürlüktür. İnsanın belirli güdülerle, belirli davranışları yapmaya güdülenmesi sonucunda bu güdülerin, maddi güdülere üstün gelerek insanın kendisini özgürleştirme durumudur. Ahlaki özgürlük, *istediğini özgürce seçip isteyebilir misin?* sorusuna cevap arar. Schopenhauer, istemenin kendisinin özgür olup olmadığını sorgular. Özgürlük, istenileni yapabilme halinden, istemenin özgür olup olmama durumuna geçer. Çünkü özgür olmak, istediğini yapabilmek değildir. Özgür olmak, istemeye uygun bir şekilde eylemde bulunmaktır. Peki insan, istediğini istemekte gerçekten özgür müdür? Filozof bu soruyu şu şekilde dile getirir:

'İstediyini arzu edebilir misin?'; cevap sanki isteğin arkasında yatan daha başka bir isteğe bağlıymış gibi. Bu soru sakince olumlandığındaysa akla ikinci soru gelir: 'Arzulamak istediğini arzulanabilir misin?' ve böylece sorular, içinde bir istemenin daima daha öncekine ya da daha derinde yatana tabi olduğu o daha yüksektekine itilirdi ve bu yolla nihayet hiçbir şeye tabi olmadığını düşündüğümüz ve öyle varsaymak zorunda olduğumuz bir istemeye boşu boşuna ulaşmaya çabalanırdı.¹²³

Schopenhauer bu sorgulamadan sonra, özgürlük kavramının yeni bir şekilde yorumlanmasının ve soyut bir anlama dönüştürülmesinin zorunlu olduğunu düşünür. Bu yüzden özgürlük tanımlamasında yer alan, zorunluluk kavramına önem verir.¹²⁴ Peki filozof için zorunluluk kavramı nedir? Zorunlu olan, olduğundan başka türlü olması mümkün olmayandır. Filozofun felsefesinde, *yeter-sebepliliği*¹²⁵ olarak ele aldığı kavram, var olan durumların zorunlu olarak birbirine bağlanmasını ifade eder. Zorunluluğun olmaması demek, yeter-sebepliliğinin olmaması demektir. Bu yeter-sebepliliği yani neden-sonuç ilişkisi, insanın en önemli bilme yetisi olduğu için özgürlük hakkında sağlıklı bir bakış açısı oluşturulamaz. Dolayısıyla özgürlüğün mümkün olması için neden-sonuç ilişkisinin ortadan kalkıp istemenin yeter-sebepliliğinden kurtulması gerekir.¹²⁶

---

¹²² Schopenhauer, 2000, s. 14.

¹²³ Schopenhauer, 2000, s. 15.

¹²⁴ Schopenhauer, 2000, s. 16.

¹²⁵ Schopenhauer felsefesinin önemli kavramlarından birisi yeter-sebepliliği ilkesidir. Yeter-sebepliliği ilkesi, bir şey var olması için yeterli olmalıdır; her şeyin açıklanabilen bir temeli olmalıdır esasına dayanır. Schopenhauer, Kant'ın uzam ve zaman ile on iki kategorisini, öznedeki zorunlu olarak bulunan dört yeter-sebepliliği ilkesine dönüştürür. Nesnel dünyası sadece bu dört nedenle anlaşılır. Bu dört ilke kısaca nedensellik ilkesini ortaya koyar. Özne, uzam ve zaman içinde bulunan, birbirine nedensellik bağı ile bağlı olan nesnelere kavramlaştırarak yeniden algılar ve tasarlar. (Cevizci, 2017, s. 539.)

¹²⁶ Schopenhauer, 2000, s. 17.

Schopenhauer için isteme, yeter-sebep ilkesinden ve zorunluluktan arındığı zaman özgür olur. İnsanın düşünce sistemi, neden-sonuç ilişkisiyle oluşturulduğu için bu ilişkinin ortadan kaldırılmasıyla insanın bilme alanı yok olur. Bu yüzden filozof insanın bilme alanı olmadan isteme özgürlüğünün mümkün olabileceğini savunur.¹²⁷ Filozof, insanın bütün bilincinin en büyük kısmının bir kenara konulup geriye kalan kısmını öz bilinç diye tanımlar. İsteme özgürlüğüne dair bir bilgi, insanın bu öz bilinçte yer almaz. İnsanın öz bilincine ulaşabilmesinin tek yolu, istemektir. Öz bilinç, sadece kendi istemesinin farkına varabilir, nesnelere ilişki kurmaz. Bu yüzden öz bilinç, istemenin özgürlüğünü açıklamakta yetersiz kalır.

İnsan, sahip olduğu akıl yetisiyle özgür istemeye sahip olup olmadığını sorgular. Ancak insanın akıl sahibi olması ve buna uygun eylemde bulunması, Schopenhauer'a göre insanı özgür kılmaz.¹²⁸ Çünkü insan, eylemlerindeki nedensellikten bir türlü kurtulamaz. Ancak insan sahip olduğu tasarlama yeteneği sayesinde, hayvanlardan daha fazla seçim şansına sahip olduğu için kısmen özgür sayılır.

Özgürlük, bütün dışsal belirlenimlerin ve zorunluluğun yokluğu durumunda ortaya çıkar. Böylece isteme, herhangi bir dışsal belirlenimin ve zorunluluğun yokluğu durumunda özgür hale gelir. Zorunluluk, karşıtı imkânsız olanı ifade eder.¹²⁹ Ayrıca zorunluluk, sebep-sonuç ilişkisine yani yeter-sebep ilkesine bağımlı olma anlamına da geldiğini daha önce de belirtmiştik. Özgürlüğün mümkün olması için de insanın bu neden-sonuç ilişkisinden kurtulması gerekir. Filozofa göre isteme, sadece yeter-sebep ilkesinden kendisini uzaklaştırdığı zaman özgür olur.¹³⁰ Peki filozof için yeter-sebep ilkesinden arınmış bir isteme mümkün olabilir mi? İstemenin özgür olduğu kabul edilirse, onun hiçbir sebep tarafından belirlenmemiş olması gerekir. Bu yüzden de isteme, herhangi bir sebep tarafından belirlenmediği zaman özgür olur. Schopenhauer için istemenin tek amacı, yaşamın kendisidir. İsteme bu yüzden nesneleşmiştir ve kendisinden başka bir şey istememektedir. Filozof için yaşam, istemenin görüldüğü bir

---

¹²⁷ Schopenhauer, 2000, s. 18.

¹²⁸ Schopenhauer, 2000, s. 53.

¹²⁹ Schopenhauer, 2000, s. 57.

¹³⁰ Schopenhauer, 2000, s. 58.

aynadır ve isteme bu aynada görünen suretini yani kendisini ister.¹³¹ Kısaca Schopenhauer için isteme, yaşamı istemedir.

Özgürlük, herhangi bir sebebe bağlı olmadan düşünebilmek ve eylemde bulunmaktır. Bundan dolayı herkes, özgürce eylemde bulunabilir. Ancak tasarım olarak var olan dünyada, her şey gibi insan da bir tasarım olarak nedenselliğe bağlıdır.¹³² Bundan dolayı insan, özgür değildir. İnsanın duyuları, bu dünyaya ait bir illüzyon oluşturur. Bu yüzden insan bilinci, istemeyi bilemez. Çünkü isteme, duyuların ötesinde olan bir şeydir. İstenilen şeyin neden istenildiği sorulduğunda, insan bilinci bir cevap veremez. İnsan, varlığı da kendisini de bilemez ve kavrayamaz. İnsan, varlığı duyu organlarıyla bilip kavramaya çalışır ancak duyu organları bunu yapabilecek donanıma sahip değildir.¹³³

Özgürlüğün özüne bakıldığında, istemeye ait bir kavram olduğu görülür. İnsan, istemenin tezahürü olduğu için istemeye karşı bir özgürlüğün olması mümkün değildir. Schopenhauer'a göre, insan için özgürlük söz konusu değildir.¹³⁴ İnsan, istemenin özgür istenci tarafından belirlenir. Gerçek özgürlük, istemeye ait olan özgürlüktür. Bu yüzden özgürlük, istemenin ortaya çıkmasında etkili olan tek zorunlu etkidir.¹³⁵

Filozof için özgürlüğün ilk şartı, insanın istemesini reddetmesidir. Bu dünyada durmadan acı çektiğinin farkına varan kişi, bilgiyi kullanarak istemesini susturur veya istemeyi en aza indirerek özgürlüğe ulaşır. İsteme kendi doğasının bilgisine, bilgi ile ulaşır ve bunun sonucunda bir dinginlik yaşar. Ulaşılan bu dinginlik sonucu, özgürlük ortaya çıkar ve isteme, kendisini etkileyen hareket ettiricilerin etkisinden kurtulur. Dolayısıyla isteme için özgürlük, kendisini yok sayarak bütün hareket ettiricilerin etkisinden kurtulmaktır.¹³⁶ İnsan, bilgi sayesinde istemeyi reddederek özgür olur.¹³⁷

Özgürlük, dünyanın isteme ve tasarım yönüyle insana sunulur. Tasarım olarak görünen dünyanın, isteme olarak görünen dünyadan farklı olması insana tamamen farklı bir biçimde görüldüğündendir. İnsan için görünen özgürlük, metafizik bir boyuta

---

¹³¹ Schopenhauer, 2000, s. 59.

¹³² Schopenhauer, 2000, s. 63.

¹³³ Schopenhauer, 2000, s. 64.

¹³⁴ Schopenhauer, Arthur, *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya*, (çev. Levent Özşar), (2. Baskı), Biblos Yayınları, İstanbul 2019, s. 226.

¹³⁵ Schopenhauer, 2019, s. 227.

¹³⁶ Schopenhauer, 2019, s. 309.

¹³⁷ Schopenhauer, 2019, s. 250.

sahiptir. Var olan dünya, insana isteme olarak görüldüğü için insan, istemeye mahkûm bir varlıktır.¹³⁸ İsteme dünyasında insan, sürekli isteme doğrultusunda hareket halinde olduğu için, özgürlüğün ortaya çıkması mümkün değildir. Özgürlük, insanın oluşturduğu metafiziksel algı içerisinde ortaya çıkar. Kendisini ortaya çıkaran özgürlük, tek tek nedensellikten uzak olan bilgi sayesinde var olur. Özgür olan insan, istemeye ve gizli olan şeylere ışık tutarak özgürlüğü gün yüzüne çıkarır.¹³⁹ Bu yüzden insanın özgür olabilmesi için, eylemlerde bulunması gerekir. Filozof bu durumu şu şekilde açıklar:

Ahlaki özgürlük üzerine denememi okuduktan sonra düşünen hiç kimsenin böyle bir özgürlüğün bir tabiatta herhangi bir yerde bulunamayacağı ancak tabiatın dışında bir yerde bulunabileceğine yönelik bir kuşkusu kalmayacaktır. Var olan tek gerçek özgürlük, metafizik bir karaktere sahiptir. Ve fiziksel dünyada özgürlük imkânsız bir şeydir. Dolayısıyla kişisel eylemlerimiz hiçbir şekilde özgür değildir. Her insanın karakteri onun özgür eylemi olarak kabul edilmelidir. O şöyle bir insandır çünkü her şeyden önce onun iradesi böyle bir insan olmak yönündedir gibi. Çünkü irade kendi başına ve kendi içinde vardır hatta tek bir yerde ortaya çıksa bile böyledir bu.¹⁴⁰

Özgürlük sadece insanın değil, varlığın bir özelliğidir. Bu yüzden varlık, özgürlüğün anlaşılması için çok önemlidir. Filozofa göre, varlık anlaşılmadığı sürece özgürlük de anlaşılmaz.¹⁴¹ Bu yüzden özgürlüğün ne olduğunun anlaşılması ve ortaya çıkması için, öncelikle insanın ontolojik yapısı anlaşılmalıdır. İnsan eyleyen bir varlık olarak, bu dünyada yaşamını devam ettirmektedir. Bu dünyanın vazgeçilmezi olan ve bu dünyayı yaşam alanı olarak kullanan insan ile varlığın özü olan özgürlük arasında sürekli bir ilişki vardır. Özgürlük, insanın niteliği veya betimleyicisi değildir. Özgürlük, varlığın vazgeçilmez özelliğidir.

İradenin özgürlüğü meselesi düşünüldüğünde insan, *istediğimi isteyebilir miyim?* sorusuyla karşılaşır. Schopenhauer'a göre insan, özgür bir istemeye sahip değildir.¹⁴² Bu yüzden aynı koşullar altındaki insanlar, bir durum karşısında farklı tepkiler verir. Çünkü insanın özgür istemesi bir yanılgıdan ibarettir. Filozof için özgür isteme kavramı,

---

¹³⁸ Schopenhauer, 2019, s. 253.

¹³⁹ Kuçuradi, İoanna, *Schopenhauer ve İnsan*, (3. Baskı), Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara 2013, s. 62.

¹⁴⁰ Schopenhauer, Arthur, *İnsan Doğası Üzerine*, (çev. Elif Yıldırım), (1. Baskı), Oda Yayınları, İstanbul 2013, s. 53.

¹⁴¹ Schopenhauer, 2019, s. 251.

¹⁴² Schopenhauer, 2019, s. 256.

ahlaki açıdan insanları eyledikleri davranışların sonucundan sorumlu tutmak için ileri sürülmüştür.¹⁴³ İnsanın özgürlüğü yok sayıldığında, ahlak diye bir şey de ortadan kalkacaktır. İnsan, eylemlerinden sorumlu olmadığı için ahlaklı da olmayacaktır. Kötü bir eylem, insanın doğuştan yaratılışında var olup ortaya çıkıyorsa, bu durumda suçlu insan değil insanı var eden yaratıcıdadır. Özgür isteme düşüncesinin de neden icat edildiği böylece daha iyi anlaşılmış olur.¹⁴⁴

Schopenhauer'a göre insan, istediğini yapıp yapmamak konusunda özgürdür. Ancak istediğini istemek veya istememek konusunda özgür değildir.¹⁴⁵ İstemeyi belirleyen şey insanın kendisi değil, istemeyi insana dayatan varlıktır. Schopenhauer özgür iradeyi reddettiği için, nasıl bir yaşam sürülmesi gerektiği veya eylemlerden ne amaçlandığı hakkındaki sorgulamalar, insan için anlamsız ve cevapsızdır.¹⁴⁶ İnsanlara tek tek bakıldığı zaman, özgürlüğün mümkün olmadığı net şekilde görülür. Ancak genele bakıldığı zaman evreni oluşturan isteme, nedensiz ve koşulsuz özgür olduğu için bu durumda özgürlükten bahsedilir. Dolayısıyla özgürlük, tek tek bireylerden ve görünüşlerden aşkındır.¹⁴⁷

Filozofa göre insan, varlığın istemesine mahkûm olduğu için özgür değildir.¹⁴⁸ Ancak insan, kendisine dayatılan zorunlu istemeyi reddettiği zaman gerçekten özgür olmayı başarabilir. Çünkü özgür bir isteme mümkün değildir. Ancak varlığı tasarım ve isteme şeklinde, iki yönünü görebilen insanlar için özgürlük mümkündür.

İstemenin özgür olduğunu savunan filozoflardan birisi, Schopenhauer'u kendine hoca olarak kabul eden Nietzsche'dir. Nietzsche felsefesinin temel noktası var olma konusudur. Nietzsche'ye göre bütün varlığın temelinde, var olmayı istemek değil de

¹⁴³ Schopenhauer, 2000, s. 84.

¹⁴⁴ Schopenhauer, 2000, s. 86.

¹⁴⁵ Schopenhauer, 2000, s. 88.

¹⁴⁶ Magee, Brayn, *The Philosophy of Schopenhauer*, Oxford University Press, New York 1997, p. 192.

¹⁴⁷ Schopenhauer, 2000, s. 116.

¹⁴⁸ Spinoza da Schopenhauer gibi insanın özgür olmadığı düşüncesine sahiptir. (1632- 1677) Spinoza'ya göre özgür bir var oluş sadece kendi doğasının zorunluluğundan çıkabilir ve eylemlerini kendisi belirleyebilir. Böyle bir özgür var oluş, Tanrı'dan başka hiçbir varlıkta bulunmamaktadır. İnsan, eylemlerinde özgür olduğunu zanneder. Ancak bu bir yanılgıdan ibarettir. İnsanın ruhunda bağımsız bir isteme olmadığı için, herhangi bir şeyi istemesinin zorunlu bir nedeni vardır. İnsan içinde olduğu zorunlulukların farkında olunca gerçek anlamda özgür olur. Varlığa gelen her şey, Tanrı'ya bağlı olduğu için, her şeyin özgür nedeni Tanrı olarak kabul edilir. Tanrı, mutlak kudretiyle ve zorunluluğuyla her şeyi bir nedene bağlamıştır. Bu yüzden Spinoza özgürlüğü, istediğini yapmak anlamında değil, insan doğasının zorunluluğuna itaat etmek şeklinde ele alır. Spinoza'ya göre özgür insan, kendi kurallarını kendisi koyan, özgür iradesi başkalarına ait olmayandır. (Spinoza, Benedictus, *Etika*, (çev. Hilmi Ziya Ülken), (4. Baskı), Dost Kitabevi, Ankara 2011, s.194-197.)

daha güçlü olmayı istemek vardır. İnsanın en temel isteği, sadece var olmak yani hayatta kalmak değildir.¹⁴⁹ İnsan hep daha iyisini, daha fazlasını ister ve hep daha güçlü olmak ister. Nietzsche'ye göre insanı mutlu eden şey, sahip olunan güçtür. İnsan hayvani yönünü, sahip olduğu güç sayesinde törpüleyebilir ve hayvani yönünü bastırarak Nietzsche'ye göre üstün insan mertebesine ulaşır.¹⁵⁰

Dünya sürekli değişim, oluş yani hareket halindedir ve bu hareket kendisini ahlak alanında da gösterir. Bu yüzden bütün insanlar için geçerli bir iyi-kötü algısı yoktur.¹⁵¹ Bunun için de Nietzsche, nihilizmi tek çare olarak görür ve dini, ahlaki, kültürel öğretilerin yok sayılıp yeniden bir düzen oluşturulması gerektiği düşüncesindedir. Bu yeni düzenin oluşabilmesi için de insanın özgür olması gerekir. Nietzsche, insanın özgür olduğunu ortaya koymak için Tanrı'nın ölümünü kabul eden aykırı bir filozoftur.¹⁵² Onun için Tanrı, her şeyin yaratıcısı konumundadır. Tanrı ile insan arasındaki ilişkide insanın kul olma durumu, insanın özgürlüğünü engellemektedir. Bundan dolayı da filozof, Tanrı'yı öldürmüştür ve böylelikle insan özgürleşmiştir.¹⁵³

Schopenhauer özgürlük hakkında, isteme özgürlüğü ve eylem özgürlüğü şeklinde bir ayrıma gider. İnsan istediği zaman, bir şeyi eyleme özgürlüğüne sahiptir.¹⁵⁴ Eyleme ve isteme, insanın özüne bağlandığı için ve bu öz, insanın seçimine bırakılmadığı için insanın yapabileceği tek şey, eylemleri ile bu özü ortaya çıkarmaktır. Bundan dolayı insanın bu özden ve bu özün sebep olduğu eylemlerden kurtulma gibi bir durumu yoktur.¹⁵⁵ İnsan, yeter-sebep ilkesine uygun davranıp özgür olmasa ya da istemeyi reddedip özgür olsa kendi özünü yani varlığını ortaya koymuştur. Ancak daha önce de ifade edildiği gibi insan, isteme özgürlüğüne sahip değildir. İsteme, kendi kendisine ortaya çıkar ve insan daha ne istediğinin bilincine varmadan isteme onu peşinden sürükler. İnsanı özgürlükten mahrum eden de bu durumdur. İnsanın istediğini istemekten başka bir seçeneği yoktur.¹⁵⁶

---

¹⁴⁹ Hilav, Selahattin, *Felsefe El Kitabı*, (6. Baskı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2016, s. 173.

¹⁵⁰ Hilav, 2016, s. 174.

¹⁵¹ Nietzsche, Friedrich, *Ahlakın Soykütüğü*, (çev. Zeynep Alangoya), (1. Baskı), Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2011, s. 16.

¹⁵² Nietzsche, 2011 s. 17.

¹⁵³ Nietzsche, 2011, s. 18.

¹⁵⁴ Schopenhauer, 2019, s. 220.

¹⁵⁵ Schopenhauer, 2019, s. 221.

¹⁵⁶ Schopenhauer, 2019, s. 222.

Filozof gençlik yıllarında yaptığı Avrupa seyahatinde, kürek çekme cezası alan insanlara rastlamıştır. Bu rastlantı sonucunda da insanların, istemenin kürek mahkûmu olduğu sonucuna varmıştır.¹⁵⁷ Bundan dolayı insanların, hatalarından dolayı suçlanmasına karşıdır. Bir insan nasılsa, o şekilde davranmak zorundadır. Hatalar ve kusurlar insanın eylemlerine değil, bizzat doğasına izafe edilir.¹⁵⁸

İstemenin mahkûmu olan insan, genellikle mutsuzdur ve istemeyi reddederek de mutluluğa ulaşamaz. İnsanın mutlu ve özgür olabilmesi için evreni ele geçiren evrensel bir isteme ve kendi için bir isteme oluşturması gerekir.¹⁵⁹ Böylece evrensel istemeden kurtulup özgür olabilir. Ancak Schopenhauer, insanın özgür olması konusuna iyimser bakmamaktadır. Ona göre, evrensel istemenin karşısında insanın yapabileceği hiçbir şey yoktur. Bu yüzden de Schopenhauer, felsefe tarihinin kötümser filozofu olarak bilinir. Ona göre insan, tercihlerinde ve eylemlerinde kararları kendisinin verdiğini zanneder ve özgür olduğunu hisseder ama gerçekte durum böyle değildir.¹⁶⁰

İnsan, kendisini tanımaya karar verdiği an ve iç dünyasına çekilip münzevi bir yaşam sürmenin sonucunda, istemenin ne olduğunu anlar. Dolayısıyla filozof için insan, istemeyi reddetmediği sürece hiçbir şekilde özgür değildir ve bedeninin arzularının dayanılmazlığı sadece dünyadan el etek çekilerek hafifletilir. Ona göre, insanı tutsak eden de özgür bırakan da sadece düşüncelerdir.¹⁶¹ İnsan dünyaya bağlanırsa tutsak olur, dünyadan uzaklaşırsa özgür olur. Bundan dolayı dünyadan el etek çekmek, dünyevi her şeyle bağları koparmak çok önemlidir.¹⁶²

Sonuç olarak Schopenhauer için insan, özgür bir varlıktır. Ancak bütün eylemlerinin nedeni, özgürlüğe sahip olması değildir. İnsanın varlığının özü ve istemesi özgür olsa da insanın eylemlerini etkileyen birçok etken vardır. İsteme ve eylem özgürlüğünü ayrı ele alan filozof için, isteme özgürdür ve insan, özgür iradesiyle eylemde bulunduğunu zanneder ancak insanın eylemlerini belirleyen isteme olduğu için ve zorunlu olarak neden-sonuç yasasına bağlı olduğu için, insan özgür değildir.¹⁶³ Peki Schopenhauer için, insan nasıl özgür olur? Özgürlük, nedensellikten uzak durup

---

¹⁵⁷ Schopenhauer, 2019, s. 74.

¹⁵⁸ Schopenhauer, 2019, s. 75.

¹⁵⁹ Özlem, 2004, s. 105.

¹⁶⁰ Schopenhauer, 2019, s. 79.

¹⁶¹ Schopenhauer, 2019, s. 81.

¹⁶² Schopenhauer, 2019, s. 82.

¹⁶³ Schopenhauer, 2019, s. 85.

istemeye yani iradeye ve dünyaya karşı durabilmeye mümkün olur. Özgür olmayan insan, nedenselliğin içinde istemenin emrinde olduğu için, yaptığı davranışlar bencillik temellidir. Özgür olan insanın eylemlerinde ise adalet ve sevgi vardır. Özgür insan, insanı sever, ona değer verir ve bütün davranışlarında insanın iyiliği için bilginin ötesini görmeye başlar. Ayrıca insana özgürlüğü gösteren, özgürlüğü ortaya çıkaran ve insanın insan olduğunu ortaya koyan şey sevgidir.

Filozof için özgürlük demek insan demek, insan demek ise irade varlığı demektir. İnsan, hayatın içinde ne istediği bilen ve isteğine ulaşmak için çaba harcayan, iradeli bir varlıktır.¹⁶⁴ İnsan, bir bilince sahip olduğundan ötürü özgürlüğün de farkındadır. Ancak insan, istediğine ulaşmaktan başka bir şey yapmadığı için, isteğinin mahkûmu haline gelir. Bundan dolayı da insan, özgür olmadığını hiçbir şekilde kabul etmez. Her davranışında özgür iradesiyle hareket ettiğini savunur. Filozof için insanın bu durumu, havaya atılan bir taşın herhangi bir bilince sahip olmasıyla havada özgür bir şekilde gezdiğini ifade etmesi gibidir. İnsan özünde özgür olan ama eylemlerinde özgür olmayan bir varlıktır. Bundan dolayı filozof için de özgürlüğün davranışlardan ziyade, insanın özünde bulunması gerekir.¹⁶⁵

1.4. Schopenhauer Felsefesinde Mutluluk

İnsan, bu dünyadaki yerini ve var olma amacını sorguladığı zaman, ulaşmak istediği hedefin başında mutluluk gelir. İnsan, mutluluğu iyi olan şey olarak algılar ve hayatı boyunca iyi olanı arar. İyi, Tanrı ile bir olmak, dünyevi zevklerden uzak durmak, ahlaki bir ödevi ilke edinmek, insanlara karşı özgeci davranmak, başkalarının mutluluğu için çabalamak gibi anlamlara gelebilir. Bu yüzden insanın dünyaya gelme amacının mutluluk olduğu düşüncesi, pek çok filozofun ahlak felsefesinin temel önermesidir. Schopenhauer'un mutluluk hakkındaki düşüncelerine geçmeden önce, felsefe tarihine düşünceleriyle etki eden birkaç filozofun, mutluluk hakkındaki düşüncelerine değinmek daha doğru olacaktır.

Mutluluğun özü nedeniyle tercih edilebilir olması düşüncesi, Aristoteles felsefesi için çok önemlidir.¹⁶⁶ Mutluluk, her zaman kendisinden dolayı istenir. Yani mutluluk,

---

¹⁶⁴ Schopenhauer, 2019, s. 86.

¹⁶⁵ Schopenhauer, 2019, s. 87.

¹⁶⁶ Aristoteles, *Nikomakhos'a Etik*, (çev. Furkan Akderin), (1. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 2014, s. 9.

başka bir şey için tercih edilmez. Çünkü mutluluk hem kendine yeten hem amaç olan bir şeydir. Kendine yetiyor olabilme durumu, herhangi bir eksiği olmayan ve hayatta tercih edilebilir olan demektir. Yaşam şekli, iyi ve mutluluk kavramları Aristoteles'e göre birbirleriyle ilişkilidir.¹⁶⁷ Aristoteles için insanların çoğuna göre iyilik ve mutluluk, hazdan ibarettir. Bundan dolayı da hazza çok düşkün oldukları için bu insanların, evcil bir hayvandan veya bir köleden farkı yoktur.¹⁶⁸

Aristoteles'e göre mutluluk bir erdemdir ve erdeme göre eylemde bulunmak da yine bir erdemdir.¹⁶⁹ Dışsal etkenler de mutluluğun ortaya çıkmasında rol oynar. Mesela dostluk, zenginlik, siyasi güç gibi etkenler, insanın mutluluğa ulaşmasına katkı sağlar. Öbür yandan güzel olmamak, kötü eş ve çocuklara sahip olmak gibi etkenler, insanın mutluluğunu engeller. Dolayısıyla Aristoteles için mutluluk, iyi kader ve erdemle bir arada bulunsa da aslında Tanrısal bir durumdur.¹⁷⁰ Mutluluk, Tanrı'nın insana verdiği hediyeler arasında belki de en değerli olanıdır. En güzel ve en iyi olan bir şeyin tesadüfi olması mantıklı değildir. Bir insanın mutlu olabilmesi için, bir erdemi kısa bir süre değil bir ömür boyu yapması gerekir ve dışsal etkenlerin insanın lehine uygun olması gerekir.¹⁷¹

XVIII. yüzyıl sonrası ahlak felsefesi üzerine yapılan tüm çalışmalar, Kant felsefesine dayanır. Kant, kendinden önceki tüm filozoflardan farklı olarak insanı, akıl sahibi bir varlık olarak ele alır. Kant felsefesinde insan hem akıl sahibi hem duyguları olan bir varlık olduğu için, duygularının onu yönlendirdiği mutluluğa yönelmeyi değil de aklını ön plana alarak ödev duygusuna yönelir. Kant'ın *ödev ahlakı*¹⁷² olarak ortaya

---

¹⁶⁷Aristoteles'de iyi, insanlar için kendisinden dolayı iyi ve başka şeylerden dolayı iyi şeklinde tanımlanır. (MÖ. 384- MÖ. 322) O halde, kendinden olan iyi nedir? Yararlı oldukları için iyi olarak kabul edilen şeyler nedir? Mesela Aristoteles'e göre, düşünmek, görmek gibi eylemler ve idealar kendiliğinden iyidir. Bunlar kendiliğinden iyiyse eğer iyinin, iyi olarak kabul edilmesine sebep olan şeylerle aynı özelliğe sahiptir. Bu durumda her eylem ve olgu için farklı bir iyi durumu ortaya çıkıyor. Mesela doktor ve siyasetçi için farklı tür iyiler ortaya çıkıyor. Her eylemin bir yapılış amacı olduğu için, amaçlar kadar iyilerin sayısı da artacaktır. Kendisi iyi olan bir amaç, filozofa göre esas iyi olarak kabul edilir. (Aristoteles, 2014, s. 19.)

¹⁶⁸ Aristoteles, 2014, s. 21.

¹⁶⁹ Aristoteles, 2014, s. 23.

¹⁷⁰ Aristoteles, 2014, s. 33.

¹⁷¹ Aristoteles, 2014, s. 34.

¹⁷² Kant felsefesinde, bir eylemin ahlaki olarak kabul edilmesi için, ödevde uygun olması gerekir. (1724-1804) Ödev, bir eylemi belirleyen nedendir. Ahlaki bir eylemin gerçekleşmesini sağlayan şey, eğilimler değil ödev duygusudur. Bir eylem, bir yasaya uygun olduğu için isteniyorsa iyidir ve ödevde uygundur. Dolayısıyla Kant, bu yasaya uygun olan eyleme ödev adını verir. Kant için ödevden dolayı bir eylemin yapılması, aslında yasaya duyulan saygıdan ötürüdür. Bundan dolayı da bu yasa yani ahlak yasası, herkes için geçerli ve evrenseldir. Kant için, bir eylemin ahlaki olarak kabul edilmesi için, ahlak yasasına

koyduğu ahlak anlayışı, mutluluğu, hazzı ve özgürlüğü ikinci plana atıp herkes için genel geçer bir kural oluşturmayı amaçlar.¹⁷³

Kant için insan, bireysel mutluluğun peşine düşerse, ahlaki kuralları çiğner ve mutsuz olur. Kant'ın bu düşüncesi, geleneksel mutluluk düşüncesine aykırıdır. Ona göre, ahlak kuralları ile insanı mutlu eden şeylerin bir arada olması mümkün değildir.¹⁷⁴ Tanrı'yı en yüksek iyi olarak tanımlayan Kant için, Tanrı'nın varlığı zorunludur. Tanrı'nın varlığı kabul edilmedikçe, tüm insanlar için geçerli ahlak kuralından söz edilemez. Ahlak kuralına uymamak ise, insanı mutsuz eder. Mutlu olmak isteği, her insanın kaçamayacağı zorunlu bir istektir. Ancak ahlaki olan ise, insanın mutlu olduğu şey değil, yasaya uygun olan şeydir. Dolayısıyla da insan, bireysel mutluluğunu yasaya tercih ediyorsa eğer, bencilce davranır ve kendi eliyle mutsuzluğunu oluşturur.¹⁷⁵

Schopenhauer felsefesinde, bu dünyada mutlu olduklarını söyleyen insanlar, cehalet içindedir. Cehalet içindeki bu insanlar, dünyanın kendilerine ait olduğunu zannettikleri için mutluluk yanılışına inanırlar.¹⁷⁶ İnsanın dünyadaki mutlu olma çabası anlamsızdır. Çünkü mutluluk, bu dünyada bulunmaz. Schopenhauer için hiçbir insan mutlu değildir ama bütün insanlar, hayatlarını bir türlü ulaşamayacağı mutluluğun peşinde koşmakla harcar. İnsan, mutluluğa ulaşsa dahi, bu sadece kısa bir andır. Bunun sonunda insan, yine hayal kırıklığına uğrar ve ıstırap çeker. Dolayısıyla Schopenhauer, ulaşıldığı anda kaybedilen bir şey için bu kadar çaba verilmesine anlam veremez.¹⁷⁷

Dünya, insanı mutlu edecek şekilde düzenlenmemiştir. Çünkü mutluluk, hayatın amacı değildir. Schopenhauer sahip olduğu bu düşünce ile kendisinden sonra gelenleri etkilemiştir. Örnek olarak Sigmund Freud¹⁷⁸ verilebilir. Freud, insanın yaratılışında

---

dayanıp bu yasaya duyulan saygı sonucunda gerçekleşmiş olması gerekir. (Kant, İmmanuel, *Ahlak Metafizikinin Temellendirilmesi*, (çev. İoanna Kuçuradi), (3. Baskı), Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara 2002, s. 27.)

¹⁷³ Kant, 2002, s. 19.

¹⁷⁴ Kant, 2002, s. 47.

¹⁷⁵ Kant, 2002, s. 49.

¹⁷⁶ Schopenhauer, 2013, s. 25.

¹⁷⁷ Schopenhauer, 2013, s. 26.

¹⁷⁸ Sigmund Freud, 19. yüzyılda psikanaliz bilimini kurarak dünyanın en ünlü psikologlarından biri haline gelmiştir. (1856-1939) Psikanaliz bilimini psikopatolojik vakaları tedavi etmek için oluşturmuştur. Freud, araştırmalarını sürdürürken ruhun bazı bölümleri dikkatini çeker. Bu bölümlerin insan davranışlarını etkileyerek farkında olmadan bazı problemlere sebep olduğunu fark eder. Bu yüzden nörofizyoloji alanında klinik çalışmalar yaparak hastalıkların sebeplerinin, rahatsız edici birer hatıra olduğu sonucuna varır. İnsanı rahatsız eden durumları, cinsel açıdan açıklayarak psikoloji bilimine yeni bir soluk

mutluluğun olmadığı düşüncesini benimser.¹⁷⁹ İnsanların yaptığı en büyük hata, bu dünyada mutluluk olduğu düşüncesine sahip olmaktır. Filozof için bu hayat, içinde yer alan ölüm, acı, ıstırap, hastalık, sefalet, savaş, haya kırıklığı ile sadece bir ödevdir.¹⁸⁰ İnsan bu dünyada, mutlu olma inancına sarılır. Ancak insan hiç beklenmedik bir anda, hayatta sahip olduğu her şeyi kaybeder. İşte o zaman sahip olduğu hiçbir şeyin kendisine ait olmadığı acı gerçeğiyle yüzleşir. İnsan, bu acı gerçeği tecrübe ederek mutluluğun hiçbir zaman gerçekleşmeyecek bir hayal olduğunu, çölde görülen bir serap gibi gerçek olmadığını artık kabul eder. İnsan hayatını adadığı mutluluğun, gerçekleşmeyecek bir hayal olduğunu kabul edince derin bir karamsarlığa kapılır. Çünkü bu hayatta mutluluk yoktur, kötülük ve ıstırap her yerdedir ve insanın bütün hayatını kuşatmıştır. İnsan, dünyaya geldiği andan itibaren bu gerçeklerle büyütülmeli, saadet masalları anlatılıp hayaller peşinde koşturulmamalıdır. Böyle olduğu zaman ise insan, mutluluğun peşinde koşmayacak, sadece acıdan kurtulmak için uğraşacaktır.¹⁸¹

Schopenhauer için, mutluluğun peşinde en çok koşan kişiler gençlerdir. Gençler, dünyanın zevk almak için var olduğuna ve mutlulukla dolu olduğuna inanır. Onların düşüncesine göre herkes mutluluğa ulaşabilir sadece beceriksiz insanlar mutluluğu kaçıır. Gençlere eğitim vererek, dünyanın onlara çok şey vaat ettiği yalanını öğretmek insanlık için büyük bir kazanım olurdu.¹⁸² Filozof için insanlar, hayatlarını mutluluk üzerine kurmaktan vazgeçmelidir. Böyle bir temel üzerine kurulan hayat, acı ve ıstırapla dolarak mutsuzluğu getirir. İnsan kendisine orta yolu ilke edinerek ölçülü yaşaması gerekir. Ölçsüzlük insanı, acı ve ıstırap içine sürükler. İnsanın mutsuz olmasına sebep olan şey, doyumsuz olup makam, mevki ve şöhret peşinde koşup en iyi, en zengin, en mutlu olan kişi olmaya çalışmasıdır. Bu çaba insanı mutsuzluğa götürür. Mutluluğa giden tek yol, mutlu olmayı istememek, mutluluk peşinde koşmamaktır.¹⁸³

Hayatın amacı mutlu olmak değil, acı çekmektir. İnsan bu acıdan kısa bir süreliğine kurtulur, ufak bir mutluluk yaşar, sonra tekrar mutluluğu arzular, özler,

---

getirmiştir. (Warburton, Nigel, *Felsefenin Kısa Tarihi*, (çev. Güçlü Ateşoğlu), (1. Baskı), Alfa Yayıncılık, İstanbul 2015, s. 262.

¹⁷⁹ Pieper, Annemarie, *Etüğe Giriş*, (çev. Gönül Sezer-Veyssel Atayman), (1. Baskı), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2000, s. 130.

¹⁸⁰Schopenhauer, 2011, s. 56.

¹⁸¹Schopenhauer, 2011, s. 178.

¹⁸²Schopenhauer, Arthur, *Hiçliğin Mutlu Sessizliği*, (çev. Nuran Gündüz), (2. Baskı), Aylak Adam Yayınevi, İstanbul 2017, s. 128.

¹⁸³ Schopenhauer, 2017, s. 130.

çabalar. Hayat, bu döngüden ibarettir. İnsan var olduğu sürece sonsuz bir şekilde arzu, tatmin, can sıkıntısı döngüsü devam eder. Dolayısıyla insanın içinde bulunduğu bu döngü devam ettikçe ve insan bilinçli oldukça acı çekmesi de devam eder. Filozof bu durumu şu şekilde ifade eder:

Bilgi ve bilincimiz arttıkça sefaletimiz de artar. Bitkide henüz duyarlılık yoktur, dolayısıyla acı da yoktur. Hayvan dünyasının en aşağı türlerinde, belli belirsiz bir acı çekme vardır; böceklerde duyma ve acı çekme yeteneği sınırlıdır. İlk olarak omurgalı hayvanların gelişmiş sinir sistemiyle acı büyük çapta belirmektedir; akıl geliştikçe de acı giderek yükselmektedir. Bilinç yükseldikçe, bilginin kesinleştiği oranda acı da artmaktadır ve en yüksek noktasını, insanda bulmaktadır. Bir insan ne kadar iyi bilirse ne kadar akıllıysa, o kadar çok acısı vardır; dâhi olan adamsa en çok acı çekendir.¹⁸⁴

Dolayısıyla filozof için insanın ne kadar çok acı çekmesi, bilgi seviyesinin oranına bağlıdır. Bu yüzden acılardan mutlak manada kurtuluş mümkün değildir. Çünkü insan, sürekli bir isteme halindedir. Ölümle birlikte insan bedeni yok olsa bile, isteme yok olmaz. Acıdan kurtulmak için filozofun bulduğu çare, istemenin yok sayılmasıdır.¹⁸⁵ Filozof, Budizm'den etkilendiği çileci yaşam düşüncesini yani dünyadan el ayak çekmeyi, istemenin yok sayılması için tek çare olarak görür.¹⁸⁶ Onun için dünyada mutluluk, çileci bir hayat sürmekle mümkün olur.

İnsan bu hayatta sürekli bir isteme halindedir. Her eylemin altında isteme duygusu yatar ve doymak bilmeyen bir halde tatmin olmaya çalışır. Tatmine ulaştıca da mutlu olacağını zanneder. Ancak insan ihtiyaçlarını hiçbir zaman tatmin edemez. Her ihtiyaç tatmin edilince yerini hemen başka bir ihtiyaca bırakır. Çünkü insan, tatmin olunan her istekten başka, yüzlercesinin eksikliğini içinde hisseder. Dolayısıyla sınırsız tatmin edilme sadece bir aldatmacadır.¹⁸⁷ İnsanın tatmin olmak için harcadığı her çaba, boş bir uğraştır.

İnsan için her çaba, bir eksiklik sonucunda ortaya çıkar ve tatmin edilmediği sürece insan acı çeker. Ancak hiçbir tatmin de uzun süreli değildir. Her tatmin, yeni bir çaba için bir basamaktır. Filozofun çaba kelimesiyle anlatmaya çalıştığı şey, umut etmek ve hedefe varmaktır.¹⁸⁸ Çabası engellenen insan, mücadele eder. Bu mücadele, insana acıyı getirir. Acı çekmenin ise bir sonu yoktur. Gerçek olan tek şey çabadır yani

---

¹⁸⁴ Schopenhauer, 2013, s. 18.

¹⁸⁵ Schopenhauer, 2013, s. 21.

¹⁸⁶ Schopenhauer, 2013, s. 22.

¹⁸⁷ Schopenhauer, 2013, s. 25.

¹⁸⁸ Schopenhauer, 2013, s. 28.

insanın yaşamayı istemesidir. İsteme de acıyı getirdiğinden, hayat acı çekmektir. Hayatın amacı acı çekmek değilse eğer, insanın dünyadaki varlığının bir anlamı olmaz. Acıya neden olan eylemler, farklı şekillerde kendisini gösterir. Mesela korku, hırs, kin, hastalık, kıskançlık, sevgi gibi şekillerde ortaya çıkar. Bu duygular, insanın mutluluğunun veya mutsuzluğunun sebebidir. İnsan ya bunları elde etme ya da bunlardan uzak durmak için mücadele eder. Dolayısıyla bu duygular, insanın acılarının ve zevklerinin temelini oluşturur.¹⁸⁹

Dünyadaki bütün canlıları yaşatan temel güdü, filozofa göre var olma isteğidir. Ancak bu var olma isteği, insanda kendisini daha çok gösterir. Bu isteğe göre hareket eden insan, kısa bir süreliğine hedefine ulaşabilir. Acılar bu hedefe ulaşma bir türlü son bulmayacaktır. İnsan sadece kısa bir süre sakin kalacaktır. Schopenhauer bu sakinliği, can sıkıntısı şeklinde ifade eder.¹⁹⁰ Onun için insan arzu ve isteklerine ulaştığı zaman, daha şiddetli bir ıstıraba maruz kalır yani can sıkıntısına maruz kalır. İnsan, hayatını acı ve ıstırap arasında savrulurarak geçirir. Can sıkıntısı, insanın başına gelebilecek en kötü bir felakettir.

İnsan bu dünyaya mutlu olmak için gelmiyor. Çünkü hayat sıkıntı, yokluk, çatışma ve ölümden ibarettir. İstencin olduğu her yerde mücadele vardır, mücadelenin olduğu yerde de acı mutlaka vardır. Bu durum sadece insan için değil, bütün canlılar için geçerlidir. Mesela filozofa göre hayvanlar, özleri gereği acı çekerler. Çekilen acının şiddeti, hayvanın bulunduğu kademeye göre değişir. En üst kademedeki hayvanlar, daha çok acı çekerler. Ancak insan özü gereği kavram ve düşünce yapısına sahip olduğu için, çok daha fazla acı çeker.¹⁹¹

İnsanın ve doğada bulunan bütün canlıların sürekli acı çektiği gerçeği, filozofu mutluluğun olmadığı düşüncesine itmiştir. Çünkü filozof için bu dünya, mutluluk aranacak bir yer değildir.¹⁹² Yaşadığımız dünyaya bakınca da filozofa hak vermemek elde değil. Çünkü hangi tarafa bakarsak bakalım tüm canlıların bir şekilde acı çekmesine şahit oluyoruz. Mesela kadınların ve çocukların tecavüze uğramasına, öldürülmesine, bir yandan insanların çok yemekten ölüp her gün milyonlarca ekmeğin

---

¹⁸⁹ Schopenhauer, 2013, s. 30.

¹⁹⁰ Schopenhauer, 2013, s. 38.

¹⁹¹ Schopenhauer, 2013, s. 43.

¹⁹² Schopenhauer, 2013, s. 44.

ve yemeğin çöpe atılıp israf edilmesine, bir yandan insanların yoksulluk içinde kıvranıp çocukların açlıktan ölmesine, devletler arasındaki bitmek bilmeyen savaşlara, her gün binlerce masum sivilin çeşitli nedenlerden dolayı öldürülmesine, insanlar arasındaki kıskançlıklara, kine, öfkeye, rekabete, liyakatsizliğe, hayvanlara yapılan türlü işkencelere, vahşete ve daha sayısız acıya şahit oluyoruz. Bu yüzden iyimser bir bakış açısına sahip olup bu dünya, mümkün dünyaların en iyisidir diyemiyoruz ve tüm bunların nedenini düşünmeden edemiyoruz. Filozof, yaşanan bunca acının sebebi olarak bu dünyayı ileri sürüyor. Çünkü bu dünya, olabileceği en kötü hal üzeredir. Bu yüzden insan için, bu dünyada mutluluk yoktur.

İnsanların bu dünyada mutlu olmalarının tek yolu, acıların yok olmasıdır. Ancak acıların yok olması da hemen can sıkıntısını doğuracaktır. Dolayısıyla acı varsa can sıkıntısı ortadan kalkıyor, can sıkıntısı varsa acı ortadan kalkıyor. İnsan için mutluluk nasıl mümkün olacak o zaman? Schopenhauer bu soruya şöyle cevap veriyor:

Bir sefalet sahnesini bir zevk ortamına dönüştürmeyi istemek ve olabildiğince acı yokluğu yerine pek çoklarının yaptığı gibi hazları, sevinçleri kendine hedef edinmek gerçekten tersliklerin en büyüğüdür. Hayli karamsar bakışla bu dünyayı bir tür cehennem olarak gören, o nedenle de burada kendisi için ateşten etkilenmeyecek bir oda sağlamaktan başka bir şey düşünmeyen çok daha az yanılır. Akılsız kişi yaşamın sunduğu hazların peşine düşer ve aldatılmış olduğunu anlar; bilge kişi bunlardan kaçınır. Çünkü ıstıraplardan uzak olduğumuz sırada, oynak arzular aslında hiç de var olmayan bir mutluluk yanılsaması yaratır bizde ve bizi bu yanılsamanın izinden gitmeye ayartır; böylelikle acıyı üstümüze çekeriz, yadsınamaz bir gerçekliği olan acıyı. O zaman, yitip giden, heba edilen bir cennet gibi ardımızda kalan o hiçbir acımızın olmadığı duruma feryat ederek, olmuşu, olmamış yapabilmeyi isteriz boş yere.¹⁹³

Dolayısıyla acıdan ve can sıkıntısından kurtulabilmek için, istencin ve dünyanın yok sayılması gerekir. Çünkü dünya, acıyla dolu olduğu için yaşanmaya değer bir yer değildir. Bundan dolayı filozof insanın hayatını, bir tür hatadan ibaret olarak görüyor.¹⁹⁴ Filozof için dünya, masraflarını karşılayamayan bir market gibidir. Bu marketin hiçbir kârı olmadığı gibi, sürekli zarara uğramaktadır. Böyle bir durumda yapılması gereken en mantıklı hareket, bu marketin satılmasıdır. Schopenhauer da insanın böyle bir zarardan yani acıdan kurtulması için, dünyanın reddedilmesi gerektiğini savunur. İnsanı acıdan ve ıstıraptan kurtaracak tek şey, yaşama istencine hayır diyebilmektir.

Filozof acıdan kurtulmak için duyguları değil, akli ve bilgeliği kullanır. Bu yüzden gerçekçi ama karamsar bir düşünceye sahip olur. Karamsar düşünceye sahip

---

¹⁹³ Schopenhauer, 2008, s. 6.

¹⁹⁴ Schopenhauer, 2008, s. 8.

olması, onu hayata küstürmez. Filozof bu karamsar bakış açısını kendi lehine çevirerek hayatta insana acı veren her türlü alışkanlıktan kurtulma, bir nevi arınma yolu olarak kullanır.¹⁹⁵ Hint düşüncesinden etkilenilen bu düşünce ile acıya maruz kalan insanın, acıdan kurtulmak için çeşitli tercih hakkı ortaya çıkar. İnsan isterse dine sığınabilir, isterse dini inkâr edebilir, hayattan el etek çekip münzevi bir hayat yaşayabilir, hayata sınıksız sarılıp zevk peşinde koşabilir ya kendisini başkaları için adayıp özgeci davranabilir ya da kendi bencilliğini önemseyebilir veya yaşamına son verip intihar edebilir. Tüm bunlar, insanın acıdan kurtulmak için tercih edebileceği birer seçenektir. Schopenhauer, bu seçeneklerden hiçbirisini tercih etmez. Duygusallığa kapılmayarak aklını kullanır ve acıdan kurtuluş yolu olarak bilgiyi ve çabayı seçer.¹⁹⁶

Filozof acının varlığını olumlayarak, insanın hayatında önemli bir yer haline getirir. İnsan genel olarak hayatında yolunda giden, olumlu olan şeylerin farkına varmayıp karşısına çıkan pürüzlere, sorunlara canını sıkıp moralini bozar. Bu yüzden Schopenhauer için acı ve ıstırap değil, mutluluk olumsuz bir durumdur. Acının ve ıstırapın olumsuz olduğunu savunan bütün düşünceler, ona göre saçmalıklardan ibarettir.¹⁹⁷ Acı, ıstırap ve kötülük kendini sürekli hissettirdiği için olumludur. Mutluluk ve iyilik ise, bir isteğin gerçekleşip acının ortadan kalkmasını sağladığı için olumsuz bir durumdur.¹⁹⁸ Tarih kitaplarının sürekli savaşlardan, acı verici şeylerden bahsetmesinin sebebi de budur. Herhangi bir sorunun olmadığı, barış dolu yıllar kitaplarda genellikle anlatılmaz.

Mutluluk, sürekli devam eden bir durum değildir. İnsanın, istemeden ve bunun getirdiği acıdan kısa bir süreliğine kurtulmasıdır. İnsan, parmağına bir iğne batırır canı yanar, acı duyar; iğneyi çıkarır, acı geçer ve insan mutlu olur. Filozof için de mutluluk bu kadar bir şeydir, daha fazlasını beklemek hayaldir.¹⁹⁹ Her mutluluk sonrasında bir can sıkıntısı ortaya çıkar. Bu yüzden de insan, kendisine sürekli yeni arayışlar bulur.

Schopenhauer, insan hayatında tek gerçek ve olumlu olanın acı ve ıstırap olduğunu örneklerle anlatır. Mesela küçük bir akarsu, bir engelle karşılaştığında birikim yapamaz. İnsan da bu şekilde istemesine uygun olan hiçbir şeye dikkat etmez, ilgisini

---

¹⁹⁵ Schopenhauer, 2008, s. 12.

¹⁹⁶ Schopenhauer, 2008, s. 13.

¹⁹⁷ Schopenhauer, 2013, s. 9.

¹⁹⁸ Schopenhauer, 2013, s. 10.

¹⁹⁹ Schopenhauer, 2013, s. 11.

çekmez.²⁰⁰ Ya da insan, sağlığına hiç dikkat etmez ancak ayakkabısının yıpranmasına hemen dikkat eder. Demek ki sadece acı ve ıstırap hali, insanın dikkatini çekiyor. Bu yüzden de olumlu olan iyilik ve mutluluk değil, acı ve ıstıraptır.²⁰¹

İnsan, acıya mahkûm bir şekilde hayatını sürdürür. Çünkü hayatının büyük bir kısmını yaşam telaşı içinde, isteklerinin peşinde koşarak geçirir. Yaşamının sonunda ise, peşinden koştuğu şeylerin elde edilemeyecek olduğunu fark eder. Filozof bu durumu, bir yokuşa benzetir.²⁰² İnsan, hayatının ilk yarısında yokuşu tanımadığı ve sonunu göremediği için, gayretli ve hırslıdır. Hayatının ikinci yarısına geldiğinde ise, kendisini yokuşun tepesinde bulur. Bu yüzden artık merak edeceği, peşinden koşacağı hiçbir şey kalmamıştır. Bundan sonra da hırslardan, isteklerden uzak, sakin ve huzurlu bir yaşam sürer.²⁰³ Ancak ömrünü isteklerinin peşinde koşarak, mutlu olma hayaliyle heba etmiş olur.

İnsanın, hiçbir zaman elde edemeyeceği mutluluk için zamanını harcaması büyük hatadır. İnsan, hayatı boyunca mutlu olma peşinde koşar, kısa bir süreliğine bu hayaline ulaşır, mutlu olur ancak daha sonra hayal kırıklığına uğrar. Çünkü hayat, acı ve ıstırapla doludur. İnsanın çektiği acılar, ruhsal arınma için bir araç görevi görür. Acılar, insanın yaşamını anlamlandırdığı için iyidir. İnsan bu hayatta hiçbir zaman mutlu olamayacağı için, karşısına çıkan olumsuzluklar hayata anlam katar. İsteddiği her şeye ulaşip kısa bir süreliğine acı ve ıstıraptan kurtulan insan, bu sefer de can sıkıntısına yakalanır. Can sıkıntısı, insan için her türlü acıdan daha ıstırap vericidir. İstırap ve can sıkıntısı, mutluluğun baş düşmandır. İnsan, bunlardan birinden kaçtıkça diğerine yakalanır. Mesela yoksul insanlar acı ile mücadele ederken, zengin insanlar can sıkıntısından kıvrınır. Bu yüzden insan için ıstırap hali, her durumda devam edecektir. Mesela zengin olmak, her şeye sahip olmak değil, çok az şeye sahip olmaktır.²⁰⁴ Bu yüzden insan, iç dünyasını zenginleştirmek için çaba harcamalıdır. Çünkü iç zenginlik insanı acıdan ve ıstıraptan kurtararak sakin ve mütevazı bir hayat sağlar.

---

²⁰⁰ Schopenhauer, 2013, s. 13.

²⁰¹ Schopenhauer, 2009b, s. 15.

²⁰² Schopenhauer, 2009b, s. 27.

²⁰³ Schopenhauer, Arthur, *Dünyanın İstırapı Üzerine*, (çev. Ferhat Jak İçöz), (1. Baskı), Kafka Yayınevi, İstanbul 2018, s. 32.

²⁰⁴ Schopenhauer, 2017, s. 95.

Hayat insanın içine atıldığı dipsiz bir kuyu olduğu için, insan bu hayattan zevk alma peşinde ömrünü harcamamalıdır. Çünkü hayat, insana mutluluk getirmez. Filozof için mutluluğa ulaşmanın yolu, acıdan kaçmaktır. İnsanın mutlu olmak için başka bir seçeneği yoktur. İnsan bu hayatta yaşamaya mahkûm olduğu için, mümkün olduğunca acıdan kaçmak için yol arar. Acıdan kurtulmak için yapılması gereken en önemli yöntem, insanın hayal etmeyi bırakmasıdır. İnsan hayal kurarak olmayacak şeyleri düşünür, umut eder, en sonunda da hayal kırıklığına uğrar.²⁰⁵ İnsan için en iyi olan ve mutluluğu sağlayan şey, her anlamda sınırlamanın olmasıdır. Çünkü isteme ne kadar az ise, acı da o kadar az olur. Sırf can sıkıntısından kurtulmak için her şeyi deneyen, her türlü zevki tadan insan, daha büyük acıya maruz kalır.²⁰⁶

Filozof hayatının sonuna doğru, sağlıklı yaşamanın mutluluk için önemli bir etken olduğu düşüncesine sahip olur. İnsan, sağlık sayesinde hayatındaki şeylerin bir anlamı olduğunu fark eder. Filozofa göre insanın sağlığını makam, şöhret ve geçici zevkler için feda etmesi büyük akılsızlıktır. Sağlık, hiçbir şeyle kıyaslanamaz. Bu yüzden insan, öncelikle sağlığına önem vermelidir. Schopenhauer sağlığı, sadece beden sağlığı olarak ele almaz. İnsanın ruh sağlığının yerinde olması da çok önemlidir. Ona göre bu hayatta sağlıklı bir dilenci, hasta bir kraldan daha çok mutludur. Çünkü sağlığın yerini hiçbir zenginlik dolduramaz.²⁰⁷

İnsan bu dünyaya mutlu olmak için gelmemiştir ve bu dünya mutlu olunacak bir yer değildir. İnsan isteklerini sınırlandırarak ölçülü yaşamalıdır. İnsan doyacak kadar yemelidir, barınacak kadar bir evi olmalıdır, hayata dair büyük hayaller kurup beklentilere girmemelidir. Mutluluğun tek formülü, acıdan kaçmaktır.

---

²⁰⁵Schopenhauer, 2017, s. 119.

²⁰⁶Schopenhauer, 2017, s. 108.

²⁰⁷ Schopenhauer, 2008, s. 15.

İKİNCİ BÖLÜM
SCHOPENHUAER'UN AHLAK
FELSEFESİNDE MERHAMET

Araştırmanın bu bölümünde Schopenhauer felsefesinin merhamet anlayışı incelenmektedir. Bu bölüm, birinci bölümde ifade edilen ahlak felsefesinin temelini ne olduğuna ve insanın ıstıraptan kurtulup mutluluğa nasıl ulaşılacağına dair analizler içermektedir. Bu doğrultuda öncelikle var oluş ıstırabı ele alınmaktadır. Nitekim Schopenhauer düşüncesinde, insan dünyaya geldiği andan itibaren acı ve ıstırap çeker. Schopenhauer'un yaşadığı yılları, dönemin şartlarını ve filozofun kişiliğini göz önünde bulundurursak, felsefesinde ıstırabı çok sık mevzu etmesi şaşırtılacak bir durum değildir. İstıraptan kurtulma yolu olarak merhamet ve merhametin mutluluk ile olan ilişkisi ele alınmaktadır. Schopenhauer felsefesinde merhametin olmadığı durumda bencilliğin ortaya çıkması, insanın var oluş acısı ve ıstırabından kurtulmak için intiharı tercih etmesi fikirleri incelenmektedir.

2.1. Var Oluş İstırabı

İnsan doğası gereği kendi çıkarının, istencinin peşinde koşar. Bu dünya, sürekli hareket ve değişim içerisinde olduğu için, insanı mutlu edecek bir donanıma sahip değildir. Bu sonsuz hareket ve değişim, insanda kaygıya sebep olmaktadır. Kaygının devamlı hale gelmesiyle de insan, yoğun ıstırapa uğrar. Bu yüzden insanın hayatı, ıstırap içinde kıvrılmakla geçer. Hayatın sürekli bir hareket halinde olması, insanın hayata karşı aldanmasına sebep olur. Hayat, insana sürekli bir şeylerin değerli olduğu izlenimini verir. İnsan da bundan dolayı hedeflerine isteklerini koyar ve sonsuz bir çaba içerisine girer. İnsan hedeflediği şeylere ulaştığında, bunların çabaya değmediği düşüncesine kapılır ve mutsuz olur. Ancak buna rağmen insan, sürekli bir şeyler istemekten ve bunlar için çabalamaktan vazgeçmez. Bu da insanın sürekli hayal kırıklığına uğrayıp ıstırap içinde kıvrınmasına sebep olur.²⁰⁸

Schopenhauer için hayat bir şey vermişse eğer, mutlaka onu geri almak için vermiştir. Bu yüzden insan, hayatta sadece hayal kırıklığı yaşar ve mutsuz olur. Mesela âşık olan kişi, bu duygu hiçbir zaman bitmeyecek, evlenince de sonsuz bir mutluluğa ulaşacağını düşünür. Ancak bu gerçek değildir. İnsan âşık olup evlendikten sonra büyük bir ıstırapa kapılır. İnsanların çoğu bu istekle, bitmek tükenmek bilmeyen mutluluk hayali kurar ve sürekli bir hayal kırıklığı yaşar.²⁰⁹ İnsanların genelinden üstün olan, aziz

---

²⁰⁸ Schopenhauer, 2010b, s. 9.

²⁰⁹ Schopenhauer, 2010b, s. 10.

ve sanatçıların ortaya çıkmasını sağlayan etken ise acıdır. Eğer acı olmasaydı insanlar, dünyaya karşı daha çok istekli olurlardı. İnsan, acı ve ıstırap olmadan ahlaki ve sanatsal bir bilinç elde edemez. Bu yüzden filozofa göre acı ve ıstırap, insan zihnine derinlik katar ve hayatını anlamsızlıktan kurtarır.²¹⁰

İnsanın acı çekebilmesi için, yeterli bir bilinç seviyesine sahip olması gerekiyor. Bu yüzden de ıstırap ile bilgi arasında, bir bağlantı vardır. İnsanın bilgi seviyesi ne kadar artarsa, çektiği ıstırap da o oranda artar. Acı ve ıstırap, insan bilinciyle meydana gelen bir durumdur.²¹¹ İnsan mahkûmu olduğu acı ve ıstıraptan, istemenin farkına vararak kurtulabilir. Aynı dünyada yaşamalarına rağmen, istemesini inkâr ederek acıdan kurtulan biri ile istemesinin ve bencilliğinin mahkûmu olarak acı ve ıstırap çeken birinin tek farkı, bilinçle ilgilidir.²¹² Çünkü bu iki insan, dünyayı aynı şekilde algılayamamasının sonucu olarak biri acı çekerken biri mutlu olur. İnsanın acı ve ıstıraptan kurtulma imkânı olmasaydı eğer, bu hayatın herhangi bir değeri yani ahlaki yönü olamazdı.²¹³

İnsan hayatta olduğu sürece, acıdan kurtulmak için daima mücadele eder. İnsanın verdiği bu mücadele sadece acı ve ıstırapa karşı değil, can sıkıntısının getirdiği olumsuzluğadır. İnsan isteklerini gerçekleştiremediği için ıstırapa, her istediğini gerçekleştirip konfor içinde yaşadığı için can sıkıntısına uğrar ve acı çeker. Bundan insana katlanılmaz bir acı veren bir diğer durum, zorunlu olarak ölüme sürüklenmektir. Ölümün getirdiği acı, insana hayatı boyunca fazlasıyla yeter. İnsan ölümün ne zaman geleceğini bilemediği için, kurbanlık koyun gibi bekler. Zamanı geldiğinde ise, kurban edilen her koyun gibi kaderine teslim olur.²¹⁴

Filozof için insan, acıya karşı duyarlı bir varlıktır. İnsan acı çekmediğinde, yaşadığının farkına varmaz. Ancak acıya maruz kaldığında, kurtulmak için çabalar. Mesela herhangi bir problemle karşılaştığımız zaman, rahatsız oluruz. Bu durumdan kurtulmak için hemen harekete geçer, mücadele ederiz. Böylelikle ıstırapa uğrarız.

---

²¹⁰ Schopenhauer, 2010b, s. 12.

²¹¹ Schopenhauer, 2010b, s. 17.

²¹² Schopenhauer, 2019, s. 10.

²¹³ Schopenhauer, 2019, s. 11.

²¹⁴ Schopenhauer, 2010b, s. 70.

Herhangi bir problemle veya engelle karşılaşmayan biri ise, can sıkıntısının getirdiği acı ile kıvrılır. Bu durum da insan hayatının, sürekli acı ve ıstırap ile geçtiğini gösterir.²¹⁵

Hayat acı ve ıstırap arasında geçtiği için, hakikati anlamının tek yolu, acının ve ıstırapın değerini bilmektir. Bu gerçeği göremeyen herhangi bir yaklaşım veya dinler, hiçbir zaman ahlaki anlamda hakikate ulaşamayacaktır. Mesela teistik dinler, hayatın yaşamaya değecek kadar iyilikle dolu olduğunu ileri sürer. Var olan her şeyi, iyilik sahibi bir Tanrı yarattığı için bu evren de doğası gereği iyidir. Meydana gelen kötülükler ise, insanların işlediği günahlardan dolayıdır. Schopenhauer için böyle bir düşünce, insanı aldatmaktan başka bir işe yaramaz.²¹⁶ İnsan hakikati göremediği sürece, hayatı sadece iyi şeylerden ibaret zannedecek ve istekleri konusunda sürekli hayal edip umut edecektir. Ne yazık ki sonra yine hayal kırıklığına uğrayıp acı çekecektir. Yani bu bakış açısı, insanı acıdan kurtarmak yerine daha çok acı ve ıstıraba sürükleyecektir.²¹⁷

Teistik dinler insanlara, hayatın sevilecek kadar iyi olduğu düşüncesini aşıladıkları için, dünyada savaşlar sonucunda meydana gelen tüm acıların nedeni bu düşüncedir. İnsanlar, hayatın iyi olduğu düşüncesini benimsedikçe, hayat mücadelesinde daha çok yer almak istemekte ve sonunda büyük acılar çekmektedir. Dinlerin amacı, insanları olmayacak şeylerin peşinde koşturarak mutlu olma hayali vaat etmektir. Bunda dolayı dinler, insanların hakikate ulaşmasını engeller. Hakikate ulaşabilmek için tek yol, ıstırapı anlamaktır.

İnsan mutluluğunun temel düşmanı olan ıstırap ve can sıkıntısının gerçekliğini, trajedi türü ortaya koyar. İstırapın sebebi, insanın mutsuzluğunu ve içindeki boşluğu basit çabalarla gidermeye çalışmasıdır. Can sıkıntısının sebebi de insanın boşluğa düşmesidir. Bu yüzden insan, kendisini oyalamak için eğlencelerin, boş konuşmaların ve lüks harcamaların peşine düşer. Ancak akıllı insan, ıstırap ve can sıkıntısından uzak durmak için, sakin ve mütevazı bir hayat sürmeye çalışacaktır.²¹⁸ Akıllı insan, münzevi bir yaşam tercih edip kendi kendine yeterek, acıdan ve can sıkıntısından uzak durarak huzurlu bir hayat sürer.

---

²¹⁵ Schopenhauer, 2010b, s. 72.

²¹⁶ Schopenhauer, 2011, s. 145.

²¹⁷ Schopenhauer, 2011, s. 147.

²¹⁸ Schopenhauer, Arthur, *Okumak, Yazmak ve Yaşamak Üzerine*, (çev. Ahmet Aydoğan), (2. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 2008b, s. 35.

Akıllı insan zamanını ne ile geçireceğiyle meşgul olurken, sıradan insan zamanını nasıl harcayacağıyla meşgul olur. Sıradan insan, zamanını geçirmek için gereksiz şeylerle oyalanır. Mesela birbirlerinin paralarını almak için kumar oynar. Schopenhauer'a göre bu oyun ahlak bozucudur.²¹⁹ Çünkü bu oyunun tek amacı, her türlü hileye başvurarak başkalarının parasını almaktır. İnsan, boş vakti çok olduğu için bu tür oyunlarla vakit geçirir. Ancak filozof için boş vakit, hayatın en lezzetli meyvesidir. Ancak genellikle bunun kıymetini bilinmez ve boşa harcanır. Bunun sonu ise, ıstırap ve can sıkıntısı ortaya çıkar. Peki böylesine ıstırap dolu bir hayat yaşamaya değer mi? Schopenhauer'un bu soruya ne cevap verdiği, sık sık ölümü övmesinden anlaşılıyor. Ölüm, her şeyi yok ederek, insanlara kıymetli olan şeylerin kıymetsiz olduğunu gösterir.²²⁰

Dünya, iyi bir şey elde edilebilecek bir yer değildir. Çünkü baştan aşağı ıstırap, acı ve sefalet doludur. İnsan bunlardan kurtulduğu zaman, bu sefer de can sıkıntısı ortaya çıkar. Filozof için can sıkıntısı, zengin insanları ilgilendiren bir konudur. Hayatını sıkıntısız yaşayan, çalışmak zorunda kalmayan ve geçim derdi olmayan insanlar, yapacak bir şey bulamadığı için can sıkıntısına uğrar. Yoksul insanın, can sıkıntısı çekecek gücü yoktur. Çünkü yoksul insan, hayatta kalmak ve aç kalmamak için durmadan çalışır. Onun düşünmeye ve sanatsal faaliyetlere ayıracak zamanı yoktur. Yoksul insanın düşünmesi de yine geçim derdi üzerinedir.²²¹

Filozof sürekli zengin insanlara acıdığını dile getirir. Zengin insanların yaptıkları her şey, düşünmemek içindir. Düşünmeyi sevmezler ve hayatlarını düşünmeden harcarlar. Yalnız kalmaktan korktukları için, sürekli partilere, eğlencelere ve toplantılara katılıp dururlar. Ancak Schopenhauer'a göre, yalnızlık insanı bilinçlendirir.²²² Bu yüzden bu insanlar, kendileriyle baş başa kaldıklarında düşüncenin yakalarına yapışacağını bildikleri için, durmadan kalabalığa karışırlar. Onlar için yalnız kalmak, dünyayı hissetmek ve acı çekmektir. Dolayısıyla zengin insanlar düşünmeden, okumadan, hissetmeden ve yalnız kalmadan sefilce bir hayat sürerler.

Yaşam, özü gereği acı çekmek olduğu için acı, zenginlikte de yoksullukta da kendisini açığa çıkarır. İnsanda bulunan isteme ve bu istemenin bir türlü

---

²¹⁹ Schopenhauer, 2010b, s. 9.

²²⁰ Schopenhauer, 2010b, s. 10.

²²¹ Schopenhauer, 2010b, s. 18.

²²² Schopenhauer, 2010b, s. 19.

doyurulamayışı, insanı acının içine sürükler. Acının kendisini görmek isteyen insanın, etrafına bakması yeterlidir. Bu dünya, yaşayanlar için cehennemdir ve olumlu olan tek şey acıdır. Ancak insan, bir gün acının ve ıstırapın biteceği ümidiyle yaşamaya devam eder. Yaşamak da ıstırap vericidir. Filozof için insanın istediği tek şey, isteklerinin gerçekleşmesidir. Ancak her istek, yeni bir isteği meydana getirir. Bu yüzden insan, hiçbir zaman tatmin olmaz. İnsan bu durumun farkında olmadığı için, istemeden ve istemenin getirdiği acıdan bir türlü kurtulamaz.²²³

Mutluluk kaynağı olarak görülen isteklere ulaşıldığında, beklenen haz alındıktan sonra insan, istediği şeyin bu olmadığını farkına varır. Çünkü hayat, insan için bir aldanıştan ibarettir. Bu yüzden filozof, insanı elde edildiği zaman mutlu eden, sonrasında da hayal kırıklığına uğratan hazlardan olabildiğince uzak durulması gerektiğini ileri sürer. Dolayısıyla dünya, insan için boş bir çabadan ve yanılsamadan ibarettir. Bütün zevk ve mutluluklar gelip geçicidir. İnsanın varlığını değerli kılan şey, hayatın gerçeğinin ıstırap olmasıdır. İnsan, hayatında her zaman olumlu olan, yolunda giden şeyleri değil, olumsuz olup acı veren şeyleri düşünür. Bunun sebebi acının ve ıstırapın olumlu, mutluluğun ise olumsuz olmasıdır.²²⁴

İnsan, sahip olduğu herhangi bir şeyi kaybetmeden bunun kıymetinin farkına varmaz. Haz veren bir şeylerin varlığı arttıkça, insan bunun hissedemez. Ancak acı ve ıstırap, insanın duyarlılığını artırır. Bunun sebebi de insanın, alışkın olduğu bir şeyin yokluğunu fazlasıyla hissetmesidir. Bu yüzden insanın mutluluğun ölçütü, haz ve zevk değildir. İnsanın mutluluğu arzulamasının temelinde yatan sebep, bedensel zevktir.²²⁵ Bu istekten dolayı da insan mutluluğa ulaşamaz. Bir insan, ne kadar uzun yaşarsa yaşasın hayattan tek elde edeceği şey, hayal kırıklığıdır. Hayat insana günahları sonucunda verildiği için, insan hayal kırıklığı, acı ve ıstırapı yaşayarak kefareti ödemiş olur.²²⁶

Acı ve ıstırap, insanın bencillikten kurtulması için bir fırsattır. İnsan, başka insanlara acı çektirmemesi gerektiğini bu vesileyle öğrenmiş olur. Dolayısıyla ıstırapın varlığı, ahlaki bir temele dayanıyor. Ancak insan dünyaya isteyerek gelmediği için,

---

²²³ Schopenhauer, 2019, s.103.

²²⁴ Schopenhauer, 2010b, s. 14.

²²⁵ Schopenhauer, 2010b, s. 18.

²²⁶ Schopenhauer, 2010b, s. 32.

neden acıya ve ıstıraba mahkûm kılınıyor? Filozof için bu durum, insanın dünyaya atıldıktan sonra hayatta kalma çabasıyla açıklanır.²²⁷

İsteyerek bu dünyaya gelmeyen insanın, istekleri bir türlü tükenmez. Bundan dolayı isteme, acı çekmekle iç içedir. İnsan eksiklik hissettiği için, sürekli bir şeylerin peşinde koşar. Bir şeylerin eksikliğini hissetme de acı çekmenin bir farklı şeklidir. İnsan, istediği şeye ulaşır tatmin yaşasa bile yine başka şeylerin eksikliğini hissedecektir. Bu döngü, bu şekilde sonsuza kadar devam eder. İnsanın bu döngüden kurtulması sadece sanat ve münzevi yaşam ile mümkündür. Filozof bu durumu şu şekilde açıklar:

Bir sefalet sahnesini bir zevk ortamına dönüştürmeyi istemek ve olabildiğince acı yokluğu yerine pek çoklarının yaptığı gibi hazları, sevinçleri kendine hedef edinmek gerçekten tersliklerin en büyüğüdür. Hayli karamsar bakışla bu dünyayı bir tür cehennem olarak gören, o nedenle de burada kendisi için ateşten etkilenmeyecek bir oda sağlamaktan başka bir şey düşünmeyen çok daha az yanılır. Akılsız kişi yaşamın sunduğu hazların pesine düşer ve aldatılmış olduğunu anlar; bilge kişi bunlardan kaçınır. Çünkü ıstıraplardan uzak olduğumuz sırada, oynak arzular aslında hiç de var olmayan bir mutluluk yanılsaması yaratır bizde ve bizi bu yanılsamanın izinden gitmeye ayartır; böylelikle acıyı üstümüze çekeriz, yadsınamaz bir gerçekliği olan acıyı. O zaman, yitip giden, heba edilen bir cennet gibi ardımızda kalan o hiçbir acımızın olmadığı duruma feryat ederek, olmuşu, olmamış yapabilmeyi isteriz boş yere.²²⁸

Yaşamak istemektir; istemek ise acı çekmektir. İnsan sürekli eksilen ve eksildikçe acı çeken bir varlıktır. Bu yüzden eksikliğini giderip tamamlanmak için, durmadan mücadele eder. Bu mücadele sonucunda ise acı çeker. Yaşamın özünü oluşturan şey de insanın sürekli acı çekmesidir. İnsan, sahip olması gerekenden daha fazlasına sahipse eğer, bu sefer de can sıkıntısına maruz kalır. Hayatta, bir acının üstüne daima yeni bir acı eklenir. Bu hakikati fark eden insan, yok olmayı var olmaya tercih eder. Çünkü istemenin özünü kavrayan insan, istemesini yok sayıp yaşama sırtını döner. Yaşama sırtını dönmeyi başaran biri, haz peşinde koşup acı çekmeyi bırakır. Filozof için yaşamı istemeyi yok saymak, bilgi sayesinde gerçekleşir. Bu bilgi, insanın özünde kendiliğinden oluşan bir bilgidir. İsteme, bir çiçeği koparır gibi veya intihar edilerek ortadan kaldırılacak bir durumda değildir. İnsan ancak tamamen teslim olarak istemesini yok sayabilir.²²⁹

Sonuç olarak bu hayat, acı ve ıstırapla doludur. İnsan, ne kadar yüce ve akıllıysa acı ve ıstırabı da o kadar fazladır. İnsan hayatını, kaybedeceğini bile bile bir çaba

---

²²⁷ Schopenhauer, 2010b, s. 34.

²²⁸ Schopenhauer, 2008a, s. 7.

²²⁹ Schopenhauer, 2019, s. 302.

uğruna harcar. Peşinde koşulan istekler, insanı aldatan, yanlış yola sevk eden, acı ve ıstırap yaşamasına sebep olan şeylerdir. Bu yüzden yaşamı isteme, insana sadece acı, ıstırap ve kötülük getirir. Bu durum ancak ölüm gelince bitebilir. Dünyadan tam anlamıyla kurtulmak, ölüme kavuşmakla mümkün olur. Filozof için saatler ne kadar güzel geçirilirse o kadar çabuk biter, ne zaman acı veren bir şeye muhatap olunursa bu durum geçmek bilmez. Çünkü olumlu bir yapıya sahip olan zevk değil, acıdır. Bu yüzden de istemenin reddedilmesi, hayır denmesi ıstırap ve acıdan kurtuluşu sağlar. İnsan böylelikle mutluluğa ulaşabilir. Akıllı ve erdemli bir insan, mükemmelliğe ulaşmak için acıma ve merhamet duygularını geliştiren bir insandır. Acıma ve merhamet, yaşamı reddetmek için insana yardım eder. Ahlaki bilincin oluşabilmesi için, yaşamı reddetmek zaruridir.

2.2. İstıraptan Kurtuluş Olarak Merhamet

Schopenhauer felsefesini bu dünyanın yaşanılması en kötü yer olduğu, acı ve ıstırapla dolu olduğu düşüncesi üzerine temellendirir. Bu yüzden insan hayatı boyunca mutluluğa ulaşma hayali kurar. Ancak bu hayalden dolayı, daha çok acı çeker ve mutsuz olur. İnsan bu acıdan kurtulmak için bazı yollara ihtiyaç duyar. Schopenhauer ahlak ve sanat haricinde sunduğu bir kurtuluş yolu da merhamettir. Merhametin ne olduğunu anlamadan önce, merhametsiz dünyayı anlamak gerekir. Bu yüzden Schopenhauer felsefesini bu dünyanın yaşanılması en kötü yer olduğu, acı ve ıstırapla dolu olduğu düşüncesi üzerine temellendirir.

Schopenhauer'un ahlak felsefesinin doğru anlaşılması için, onun tek ve hakiki ahlaki motif olarak ele aldığı *mitleid* kavramını, Türkçe literatürde karşılık gelen merhamet kavramının anlaşılması gerekmektedir. Schopenhauer düşüncesini ortaya koyarken, bir başkasının acısına iştirak etmek, onun acısını paylaşmak anlamına gelen *mitleid* kavramını kullanır. Türkçe çevirilerde *mitleid*'a karşılık olarak merhamet kelimesi kullanılıyor. Merhamet kelimesi sözlükte acımak, şefkat göstermek, acıma duygusunun etkisiyle yapılan iyilik, lütuf gibi anlama sahiptir. İslâmî literatürde merhamet ve aynı anlama sahip olan rahmet kelimesi, Allah'ın bütün yaratılmışlara yönelik lütuf ve ihsanını ifade eder, bunun yanında insanın bütün canlılara karşı duyarlı olmaya ve yardım etmeye sevk eden acıma duygusunu ifade eder. Görüldüğü üzere merhamet kelimesi Türkçe'de yoğun bir teolojik anlama sahiptir. Schopenhauer'un

mitleid kavramı ise, hiçbir teolojik anlama sahip değildir. Bize göre merhamet kavramı, *mitleid* kavramını tam olarak karşılamamaktadır. Buna karşılık *insaf* kavramı yarısını almak, paylaşmak gibi anlamlara gelmektedir. Bu anlam göz önüne alındığında, *mitleid* kavramı merhamet ile birlikte insaf kavramıyla da ifade edilebilir.

Schopenhauer felsefesinde insanları, acıdan ve ıstıraptan kurtaran yegâne duygu merhamettir. İnsan merhamet haricinde ahlak ve sanat sayesinde de acıdan ve ıstıraptan kurtulur. Ancak merhamet olmasaydı, iyi olanı isteme de olamazdı. İnsan dahil her canlı, kendi rahatı ve refahı için yaşar. Çünkü canlılığın temelinde, bencillik duygusu bulunur. İnsan kendisinde bulunan bencilliği, merhamet duygusuyla ortadan kaldırır. Dünyadaki acıların, tüm canlılarda olduğunun fark edilmesiyle bencillik yok olup yerini merhamet alır. Çünkü merhamet, insanı insan yapan yegâne duygudur.

Ahlakın temelini ortaya koymak, ahlakı telkin etmek kadar zor bir iştir. Filozofa göre, ahlakın temeli merhamettir. Merhamet, insanın diğer insanlarla duygudaşlık kurması ve empati yapmasıdır. Böylelikle merhamet ile bencillik bir arada bulunamaz. Bir eylemi ahlaki yapan şey, o eylemin bencilce duygulardan arınmış olmasıdır. Merhamet, ben ile ben olmayan arasındaki ayrımı kaldırıp empati yapılmasını sağlar. Merhamet insanı, sevgiye ve adalete götürür. Merhamet, ahlakın belkemiğini oluşturur. Merhameti yüreğinde hisseden insan, tüm insanları hissedip sever. Tüm insanları sevip hisseden kişi, kendisini başkasında tanımaya başlar.²³⁰

İnsan, tüm canlıların aynı özden geldiğini fark ettiğinde, kendi bireyselliğinin yanılgısını görür ve başkalarının acılarına merhametle bakar. Her canlının acı çektiğini gören insan, başkalarına acı çekirtmez. Dolayısıyla merhamet sayesinde, tüm canlılardaki özdeşliğin farkına varılıp mutlu olunur. İnsanın, bilme ve isteme şeklinde iki yönü olduğu için, insan var oldukça sürekli ister. Her istek, bir eksikliği gösterir. Bu eksiklik, beraberinde acıyı ve mutsuzluğu getirir. Mutsuz olmamak için yapılması gereken şey, arzuların ve isteklerin susturulup yok edilmesidir. Çünkü isteyen insan, bencillik peşinde koşar. Bilen insan ise, istemesini reddedip susturabildiği için, bencillikten uzaklaşıp her canlıya merhametle yaklaşabilir.²³¹

---

²³⁰ Schopenhauer, 2010b, s. 49.

²³¹ Kuçuradi, 2013, s. 4.

Bilen insan, davranışlarında ahlakiliği gözetir. Ahlakın temeli kimseye zarar vermemek, herkese yardım elini uzatmak olduğuna göre, bilen insan buna uygun davranır.²³² Bu yüzden bir eylemin ahlaki olabilmesi için onun, merhamet amacıyla yapılmış olması gerekir. Merhamet, insanın başkasının acısına ortak olup başkasını, kendisi gibi görmesidir. Merhamet sahibi insanda, ben ve öteki ayrımı bulunmaz. Merhamet sahibi bir insan bencilce davranmaz. İnsan, bencilce davrandıkça diğer insanlarla arasına kalın bir duvar oluşur. Bu duvarı yok eden şey, ortak insani özde buluşmaktır yani merhamette buluşmaktır.²³³

İnsan için merhamet kadar önemli olan bir diğer unsur, adalettir. Merhamet ve adalet duygusu, bencilliğin ve diğer kötü duyguların yok edildiği zaman ortaya çıkar. İnsanın merhameti içselleştirmesi için, bencilliğin yarattığı tahribatı fark edip başkalarının acısını, kendi acısı gibi görüp acıyı hafifletmek için çabalaması gerekir. Filozof için merhamet, nasihat ve telkinle elde edilmez. Çünkü ahlak ve erdemlilik, insana doğuştan verilmektedir. Bu yüzden merhamet, herhangi bir dine veya millete ait değildir, insanda doğuştan bulunur.²³⁴

Adalet de merhamet gibi insanın ahlaki bir karakter sahibi olmasında önemli bir yere sahiptir. Adalet, olumsuz yapıya sahip bir değerdir; yani insan, adaletsizlik yapmayarak adaletli olur. Adalet, herkese hakkını teslim etmek değildir, kimsenin hakkını almamaktır.²³⁵ Bu yüzden insanın, bencilce davranıp diğer insanları yok saymaması gerekir. İnsanın sadece kendisini düşünüp her durumda kendi çıkarını koruması, ona mutluluk getirmez. Dolayısıyla yapılması gereken şey, mutlu olmak ve haz peşinde koşmak değil, acıdan kaçmak ve mutsuz olmamaktır. Çünkü ahlaki olan davranış, istemeyi yok saymaktır. İnsanın istekleri bitmez tükenmez olduğu için, mutluluğu elde edemez. Ancak mutsuz olmamak insanın elindedir. İnsan acılardan uzak durdukça, mutsuz olmaz. Çünkü insan, kendisinde bulunan istemenin verdiği zararı gördükçe, diğer insanlara karşı hoşgörülü ve adaletli davranır.²³⁶

Peki insan, nasıl oluyor da başkasının acısını, kendi acısı gibi görüp kabullenebiliyor? Bu durum insanın, kendisinin ve diğer canlıların aynı özden geldiğini

---

²³² Schopenhauer, 2009b, s. 86.

²³³ Schopenhauer, 2009b, s. 87.

²³⁴ Schopenhauer, 2009b, s. 70.

²³⁵ Schopenhauer, 2009b, s. 93.

²³⁶ Schopenhauer, 2009b, s. 94.

kabul etmesiyle gerçekleşir. Çünkü filozofun merhamet anlayışı, insanı doğanın efendisi olarak gören bir anlayış değildir. Schopenhauer'un merhamet anlayışı çok daha ince ve tüm canlıları kapsayıcı bir yapıya sahiptir. Mesela en zalim insan bile bazen merhametli davranabilir. Bu yüzden filozof merhamet kavramını, ahlak felsefesinin temeli haline getirir. Çünkü merhamet, insanın yaşam tecrübesi sonucu ortaya çıkan bir değerdir. Başkasının acısına ortak olma ve kendisini başkasıyla özdeşleştirme ahlaki bir tutumdur. Merhamet, insanı insan yapan yegâne unsurdur. Filozofa göre merhametten yoksun olan insan, ahlaktan da yoksun olduğu için bu insan, en aşağılık insandır. Dolayısıyla merhamet, insan yaşamı için gerekli olan mutluluğun ve huzurun temelidir.²³⁷

Ahlakın ve mutluluğun temeli olan merhamet, diğer erdemlerin de ortaya çıkması için önemlidir. Merhamet, insanın yaratılışında vardır. Ortaya çıkması için herhangi bir eğitime veya dine ihtiyaç duymaz. Merhametli bir insan, başkalarına zarar vermekten kaçınır, daima iyilik yaparak şefkat ve adalet sahibi olmak için çabalar. Filozof merhamet ve insanlık kelimelerini eş anlamlı kullanır.²³⁸ Bu yüzden merhametsiz bir insan, insanlık dışı bir varlıktır. Çünkü merhamet, özünde kimseye acı çektirilmemesi ve herkese yardım edilmesi unsurlarını barındırdığı için, her şeyin üzerinde bir erdemdir. Merhamet, içinde sevgiyi barındırır ve hiçbir canlı arasında ayırım yapılmasına izin vermez. Bu yüzden merhamet, en kötü insanlara bile etki edip değiştiren, evrensel ve sevgi dolu bir erdemdir.

İnsan, merhamet sayesinde dünyanın aldaticılığından kurtulabilir. Aldatıcı ve acı olan dünya, merhamet sayesinde tahammül edilebilir bir hale gelir. İnsanların birbirlerine karşı beslediği rekabet ve tehlike duygusundan sadece merhamet yardımı ile uzaklaşılır. Bundan dolayı insanın ahlaki bir yapıya sahip olması için, merhamete sarılıp bencillikten sıyrılması gerekir. Filozof merhamet duygusunu, metafizik temelli evren anlayışına dayandırır.²³⁹ Çünkü insan hakikate, görüngü dünyasının sınırları içerisinde ulaşamaz. Sadece fizikselliğin ötesine geçildiğinde hakikate ulaşmak mümkündür. İnsanı ve evreni anlamak için, fizikselliğin ötesine geçilmesi gerekir. Bunun için de hakikatin zirvesi olan insanı ele almak gerekir. İnsan kendilik bilinci aracılığıyla, özündeki iradenin farkına vararak metafiziksel bir anlam kazanabilir. İnsanın ahlaki bir

---

²³⁷ Schopenhauer, 2009b, s. 96.

²³⁸ Schopenhauer, 2009b, s. 97.

²³⁹ Schopenhauer, 2019, s. 180.

yapıya ulaşmasının önündeki en önemli engel, insanın görünüm dünyası ile sınırlı kalmasıdır. İnsan, görünüm dünyasındaki nedenselliği takip ettiği için, acımasızlaşır ve diğer insanları öteki olarak görüp merhametsizleşir. Ancak özünde bulunan kendilik bilinciyle hareket ettiği zaman, metafizik alana geçeceği için ahlaki bir olgunluk elde eder.²⁴⁰

Dünya, her ne kadar acılarla dolu bir yer olsa da erdemli insanların varlığı sayesinde bu hayat yaşanılabilir bir hale gelir. İnsanların birbirlerine karşı ördüğü bencillik duvarını aşmak için, duygudaşlıkta bulunmak gerekir. Çünkü duygudaşlık, adalet ve merhamet gibi iki büyük erdemi meydana getirir. Adil insan, her insanın hakkına saygı duyar, hiçbir şekilde hak yemez. Merhametli insan ise, acı ve ıstırap içindeki insanları fark edip onlara yardım eder. Bu yüzden merhamet, insanın tüm canlılara karşı ahlaki davranmasını sağlayan temel duygudur. İnsan, kendisiyle diğer canlıların yaşadığı acının ortak olduğunu fark edince, yeryüzündeki bencillik ve acı ortadan kalkar.²⁴¹

İnsan, bütün canlıların ortak bir acıya mahkûm olduğunun bilincinde olsa eğer, hiçbir canlıya merhametsizce davranmaz. Merhametsizlik, insanın ahlaki olgunluğa ulaşmasının önündeki en büyük engeldir. Çünkü insan, tüm canlılara merhamet etmeyerek, acımayarak yeryüzündeki kötülüğü kalıcı hale getirmiş olur. Tüm canlılar arasındaki rekabet, daha zalim ve vahşi bir hal alır. Ancak merhamet sayesinde tüm canlılar, birbirlerine aynı oldukları bilinci ile bakarak bencillikten uzaklaşabilir. Böylelikle insan, kendisinde bulunan öfke duygusunu yenerek faydalı biri haline gelir.²⁴² Yaşanılan acıların başka insanlar tarafından bilinmesi, insana yalnız olmadığını hissettirir. Bu yüzden merhamet, filozof için varoluşsal bir ihtiyaçtır. Çünkü bu hayatta, acıdan kaçmak mümkün değildir. İnsan mutlu olmak için, sürekli mücadele eder. Ancak bu mücadele sonucunda, eline sadece hayal kırıklığı ve acı geçer. Bu durum ise, insanın merhamete muhtaç olduğunu ortaya koyuyor. Eğer insan acıların, var olmasının kaderi olduğunu düşünüp diğer canlılarla aynı olduğunu fark edebilse, merhamet duygusuna ulaşabilecek ve böylece acıdan kurtulma imkanına sahip olacaktır.²⁴³

---

²⁴⁰ Schopenhauer, 2019, s. 182.

²⁴¹ Schopenhauer, 2009b, s. 67.

²⁴² Schopenhauer, 2009b, s. 103.

²⁴³ Schopenhauer, 2009b, s. 104.

İnsan, acıdan kurtulup mutluluğa ulaşmayı, başka yollarda arar. Bu yüzden dünyaya geldiği andan itibaren, isteklerine ulaşım ihtiyaçlarını gidermenin peşinde koşar. Bu ihtiyaçlar, hayatta kalmak ve acıdan kaçmak ile ilgilidir. İnsan bu ihtiyaçlarını, türünü devam ettirmek için kullanır. İhtiyaçlarını gidermek için hayata ve diğer canlılara savaş ilan eder ve bencilleşir. Dünyayı ve içindeki her şeyi, kendi bencil isteklerini gerçekleştirmek için bir araç olarak görür. Bu düşünceyle saldırganlık ve acımasızlık duygularını donanıp dış dünya hakkında, her türlü tasarrufta bulunabileceği algısına kapılır. Diğer canlıların, acı çekmeyen varlıklar olduğunu düşünerek bencilliğini ve saldırganlığını artırır. Böylelikle insanın merhametsizliği artar.²⁴⁴ İnsan bu şekilde hem kendisine hem kendi türüne büyük bir zarar vermektedir. Bu zarardan kurtuluş insanın hem kendisinin hem de tüm insanların mutluluğu için, merhamet duygusunu hissedip rekabet ortamının sona erdirmesidir.²⁴⁵

İnsan, kendisini dünyanın merkezine koyarak kendisi varsa dünyanın var olduğunu, kendisi yoksa dünyanın yok olduğunu düşünür. Bu düşünceye göre, acı veya mutluluk hisseder. Böylelikle dış dünya, insanın ihtiyaçlarını gideren bir malzeme deposu haline dönüşür. İhtiyaçlarını ve beklentilerini karşılayamayan insan, öfke dolarak acımasızlığa sürüklenir. Mutluluğu için isteklerinin peşinde durmadan koşarak, dış dünyadaki tüm canlıların ne hissettiğini ve ne yaşadığını umursamayacaktır. Böylece acıya duyarsız bir hale gelecektir. Çünkü eylemlerini şekillendiren ana duygu hazdır.²⁴⁶

İnsanın bencillikten uzaklaşıp var oluşun aldaticılığından kurtulması ve tüm canlılara karşı insafli olabilmesi için, merhamet duygusuna ihtiyaç vardır. Merhamet, içinde sevgiyi barındırır. Sevginin bulunduğu yerde mutluluk artar ve umutlar çoğalır. Filozof, sevgi ve aşk duygularını birbirinden ayırır. Sevgi, bütün canlıları duygudaşlık çatısı altında birleştiren önemli bir güç iken, aşk iki farklı cinsin birbirine karşı beslediği bedensel istektir. Bunu ortaya çıkaran ise, insanda bulunan isteme duygusudur. Bir erkekle kadının arasında oluşabilecek tüm duyguların temelinde, türün devamlılığı arzusu yatmaktadır. Yani karşı cinsleri, birbirine ilgi çekici hale getiren şey, yeni neslin varlığa gelme isteğidir.²⁴⁷ İsteme, iki insan arasında aşk adı verilen bir çekim oluşturur

---

²⁴⁴ Schopenhauer, Arthur, *Philosophical Writings*, (ed. Wolfgang Schairmacher), German Library, New York 1994, s. 16.

²⁴⁵ Schopenhauer, 1994, s. 18.

²⁴⁶ Schopenhauer, 1994, s. 22.

²⁴⁷ Schopenhauer, Arthur, *Aşkın Metafiziği*, (1. Baskı), (çev. Veysel Atayman), Bordo Siyah Klasik Yayınları, İstanbul 2003, s. 15.

ve bu çekim sayesinde, türün devamı için yeni bir varlık dünyaya gelir. Bu yüzden evliliklerin ilk yılları sorunsuz geçer. Ancak ilerleyen yıllarda çiftler, birbirlerine tahammül edemez hale gelir. Çünkü isteme, kendisini yeni bir bedende var ederek amacına ulaşmıştır.²⁴⁸

Kadın ve erkeğin arasında aşk oluşabilmesi için, birbirlerine zıt özelliklere sahip olmaları gerekir. Çünkü zıt özellikler, birbirine cazip görünür. Mesela kaba, dar görüşlü, düşük zekalı erkekler ile kibar, hassas, estetik duygusu gelişmiş, yüksek zekalı kadınlar birbirine ilgi duyar.²⁴⁹ Bu durum, içgüdüden kaynaklanmaktadır. Çünkü evlilikten amaç entelektüel olarak gelişip eğlenmek değil, çocuk yapmaktır. Bize göre filozofun anlattığı bu evlilik tarzı, içgüdüye dayalı bir seçimdir. Yani insanı, dolaysız bir şekilde etki altına alan içgüdüsel cazibe kastedilmektedir. Kültürlü, bilinçli ve zeki bir kadının, bir erkekte kavrama yetisine ve zekanın seviyesine önem vermesinin; bir erkeğin ise mantıklı düşünüp kadının karakterine önem vermesinin bu içgüdüsel hareketle bir ilgisi yoktur.

Schopenhauer için merhamet, sevgiyi içinde barındıracak kadar kapsamlı bir duygudur. Çünkü merhamet, insanın diğer canlılara karşı duygudaşlık beslemesinden çok daha fazlasını içerir. Bir insanın merhametli olabilmesi için, sahip olması gereken ilk duygu, sevgidir. Filozof için sevgi, Tanrı sevgisi ile irtibatlı bir sevgi değildir. Yani yaratılanı yaratandan ötürü sevmeye düşüncesini benimsemez. Sevgi ile kastettiği şey, insanlar arasındaki muhabbetir. Ancak insan sevmeye, ilk önce kendisinden başlamalıdır. Kendisini sevmeyen biri, empati duygusuna sahip olamaz. Dolayısıyla başkalarının duygularını hissedip merhametli davranamaz. İnsan, ancak merhamet sayesinde istemenin hakimiyetinden çıkıp bencillikten kurtulabilir. Çünkü ahlaki davranışların altında yatan tek unsur merhamettir. Ahlaki değere sahip olan davranışlar ise bencillikten uzaktır.²⁵⁰

Merhamet sahibi bir insan güvenilirdir, kimseye zararı dokunmaz, herkese karşı hoşgörülü davranıp bağışlayıcı olur, elinden geldiğince tüm insanların yardımına koşar, kalbi ve davranışları adalet ve sevgi doludur. İnsanın merhametli olup duygudaşlık bilincine sahip olması, insanlar arasındaki uçurumu ortadan kaldırır. Merhametin özü,

---

²⁴⁸ Schopenhauer, 2003, s. 18.

²⁴⁹ Schopenhauer, 2003, s. 33.

²⁵⁰ Schopenhauer, 2009b, s. 107.

insanların birbirlerine karşı duygudaşlık kurması olduğu için, sevginin ve insanlığın da temelini duygudaşlık oluşturur. Mesela bir insana acıyıp merhamet edebilmek için, karşıdaki kişiyi anlamak, o kişiyle kendimizi bir görüp onun acılarını hissetmek gerekir. Ancak bu şekilde başkasının acısını, kendi acımız gibi görürüz. İnsanın, bir canlıya karşı acıması ve merhamet duyması, öğrenilecek bir durum değildir. Her insanda, az veya çok olmak üzere merhamet bulunur. Çünkü insanların bir arada yaşayabilmesi için, merhamete ihtiyaç vardır.²⁵¹

İnsan başkasının mutluluğuna ve acısına eşlik ettiği zaman, aralarındaki ayrımını ortadan kaldırıp merhamet duygusunu ortaya çıkarır. Bu durum sonucunda da insanın davranışlarına kaynaklık eden bencillik duygusu yok olacaktır. Bu yüzden merhamet kavramı filozof için çok önemlidir. Ancak merhamet kavramı, bütün ahlak felsefecileri tarafından önemsenen bir konu değildir. Mesela Schopenhauer'un felsefesini etkileyen Kant'ın bu konuya bakışını ele alalım. Kant felsefesinde ahlaki bir durum, kişisel duygu ve amacın ötesinde bir durumdur. Bir eylemin ahlaki olarak ifade edilebilmesi için, ödev bilinciyle ve ödevde uygun şekilde yerine getirilmesi gerekir. Eylem, ceza korkusundan, toplumsal beklentiden ve kişisel çıkardan uzak bir şekilde yerine getirilirse, ahlaki olarak kabul edilir. Kant, eylemi ahlaki açıdan etkileyecek her türlü duyguyu yok saymıştır.²⁵² Ona göre bir insana yardım edilmesi, merhamet ve sevgi hissedilmesi gibi insana haz veren pozitif duygulara ahlak alanında yer yoktur. İnsanın yaptığı davranışlar, ödev bilinciyle yerine getirilirse eğer, o zaman salt iyilikle beraber ahlakilik ortaya çıkar.²⁵³

Kant'ın felsefesini incelediğimizde o, duygusal alanı dışlayan bir öğretiyeye sahiptir. O, her durumu kapsayan ve duygusalılığı aşan bir ahlak anlayışı oluşturmak için, mutlak iradenin varlığına ihtiyaç duyar. Bu mutlak irade, insanın mutluluğunu engellese, insanı merhamet ve sevgi gibi güzel duygulardan mahrum kılarsa da ahlaki olarak, doğru davranışın yapılması için önemlidir. Kant için ahlaki bir davranışın, bütün şartların olumlu olduğu bir zamanda değil de bütün şartların olumsuz olduğu bir zamanda yapılması önemlidir.²⁵⁴

---

²⁵¹ Schopenhauer, 2009b, s. 113.

²⁵² Kant, 2002, s. 12.

²⁵³ Kant, 2002, s. 13.

²⁵⁴ Kant, İmmanuel, *Arı Usun Eleştirisi*, (çev. Aziz Yardımlı), (1. Baskı), İdea Yayınları, İstanbul 1993, s. 89.

Merhamet konusunda Schopenhauer'un karşısında duran bir diğer filozof da Nietzsche'dir. Peki Nietzsche, Schopenhauer'u akıl hocası olarak görüp görüşlerinden etkilenmesine rağmen filozofun, ahlakın temelinde merhameti yerleştirmesine neden karşı çıkıyor? Nietzsche'ye göre, insanın din ve sanat dışında sahip olduğu en önemli başka bir değer, ahlaktır.²⁵⁵ Ancak Nietzsche, geleneksel ahlak anlayışını şiddetli bir şekilde eleştirir. Merhameti de bu yüzden eleştirip felsefesini, geleneksel ahlakı yok etme amacı üzerine temellendirmiştir.²⁵⁶

Nietzsche felsefesinde merhamet, bencillik barındırmayan bir duygudur. Merhamet sayesinde, insanın acı çekmesi artar ve yaygınlaşır. Merhamet, yaşamın karamsar ve sorunlu bir şekilde görünmesine sebep olur. Buna rağmen her soylu ahlakta zayıflık olarak kabul edilmesine rağmen, merhamet bir erdem haline gelmiştir. Hatta daha da ileri gidilip merhamet, ahlakın temeli olarak kabul edilmiştir. Nietzsche için bu kabul etme, yaşam düşmanlığının göstergesidir. Ona göre, Schopenhauer da bir yaşam düşmanı olduğu için, merhameti ahlakın temeli olarak kabul edip bir erdem haline getirmiştir.²⁵⁷ Merhamet, insanın yaşadığı acının bireyselliğini ortadan kaldırır. Bu yüzden de insanlar arasında gerçekçi bir ilişki kurulamaz. Ona göre merhamet, acı çekmenin değerini düşürmektedir.²⁵⁸ Acının, kişiye ait olan tarafını ortadan kaldırmak merhametin özünde vardır.

Nietzsche için merhamet, farklı boyutları olan bir duygudur. Merhamet hem merhamet eden de hem merhamet edilen de bir yetersizlik duygusu ortaya çıkarır. Ancak merhamet, yardımseverlik ve sevgi olarak anlaşılır. Bu yüzden de merhamete en çok layık olanlar, kişinin ailesi olur. Nietzsche'ye göre, insanın birine karşı merhamet duyup sevgi beslemesi, insanın kendinden kaçıp özgeci davranmasının sonucu olarak ortaya çıkar.²⁵⁹ Bize göre Nietzsche, merhametin ve sevginin kendisini eleştirip sorgulamaz. O, kendisine tahammül edemeyip kendisiyle iyi geçinemeyen ve kendisini sevmeyen kişilerin merhamet ve sevgisini problemlili bulup eleştirir.²⁶⁰

---

²⁵⁵ Nietzsche, Friedrich, *Deccal*, (çev. Oruç Aruoba), (2. Baskı), İthaki Yayınları, İstanbul 2008, s. 24.

²⁵⁶ Nietzsche, 2008, s. 25.

²⁵⁷ Nietzsche, 2008, s. 14.

²⁵⁸ Nietzsche, 2008, s. 16.

²⁵⁹ Nietzsche, Friedrich, *Böyle Söyledi Zerdüşt*, (çev. Mustafa Tüzel), (9. Baskı), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2016, s. 54.

²⁶⁰ Nietzsche, 2016, s. 55.

Nietzsche için kendisine tahammül edemeyen bir insan, kendisini de sevmez. Dolayısıyla böyle bir insan, bu duyguyu telafi edebilmek adına dostluk ilişkisini kullanır. Mesela bir dostunu sevdiğinde veya ona merhamet gösterdiğinde, aslında dostunu kendisini sevmesi için kandırmaya çalışır.

İnsanın kendisini sevebilen biri olarak görmesi için, başka biri tarafından iyi biri olduğuna ikna edilmesi gerekir. Böyle bir dostluk ilişkisi, acının paylaşılması üzerine kurulur. Ancak gerçek bir dostluk ilişkisinde, sevginin paylaşılıp merhametin devre dışı bırakılması gerekir. Yani insanlar arasında paylaşılan şey, acı değil sevgi olmalıdır.²⁶¹

Nietzsche için, acıyı paylaşmak kolaydır. Başka birinin acı çekmesi veya zor bir durumda olması, içten içe insana mutluluk verir. Bu yüzden onun ahlak anlayışında, merhamet yer almaz. Onun için merhamet duygusu kıskançlık, bencillik ve acıma duygusunun iç içe geçmiş halidir. Ancak merhamet tümüyle de ortadan kaldırılamaz. Nietzsche'nin istediği de bu değil zaten. Ona göre, başkalarına karşı hissettiğimiz merhametin gizlenmesi gerekir.²⁶² Öte yandan merhamet nasibi kıtların, hastalıklı insanların, yaşamdan ümidini kesmişlerin ihtiyaç duyduğu bir şeydir. Böylece merhamete ihtiyaç duyan kişi, kendisine merhamet eden kişide acıma duygusu bırakarak bir rahatlığa kavuşur. Nietzsche, böyle insanları, ikiyüzlü ve asalak olarak kabul eder. Ancak bir başkasına acı çektirmenin insana haz verdiği, insanların çoğunun kabul etmekte zorlandığı bir konudur.²⁶³

Merhamet konusunda Schopenhauer ile aynı düşünceye sahip olan filozof, Jean Jacques Rousseau'dur.²⁶⁴ Rousseau için merhamet mantıktan önce geldiğinden dolayı, insan için en faydalı olan duygudur.²⁶⁵ En zalim insanların davranışlarında dahi, merhamet kırıntılarına rastlanır. Bu yüzden merhamet, insanın doğasında en doğal haliyle bulunur. Hayırseverlik, arkadaşlık ve insanın sahip olduğu erdemler,

---

²⁶¹ Nietzsche, 2016, s. 53.

²⁶² Nietzsche, 2016, s. 52.

²⁶³ Nietzsche, 2016, s. 57.

²⁶⁴Rousseau, Aydınlanma döneminin en önemli filozoflarından birisidir. (1712- 1778) Aydınlanmanın bilimselliğini ve akılcılığını eleştirerek, romantik geleneğin öncüsü olmuştur. Felsefesinde, aklın yanında duygulara yer vermiştir. Onun felsefesinde, insanın içinden gelen sesi dinlemeyip akla bağlı kalması, kültür ve eğitimin kısırlaşmasına neden olur. Rousseau, insanın eğitim ile istenildiği gibi yetiştirilip şekillendirileceğine inanır. Döneminin düşüncesini ve gelişmesini eleştirmesi onu, çağdaşı olan filozoflardan ayırır. Felsefesinde doğayı ve doğalcılığı ön plana çıkardığı için, romantizmin babası olarak anılır. (Cevizci, 2017, s. 492.)

²⁶⁵Rousseau, Jean Jacques, *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kökeni*, (çev. Ertuğ Ergün), (1. Baskı), Yeryüzü Yayınevi, Ankara 2003, s. 53.

merhametin sonucu olarak ortaya çıkar. Birinin acı çektiğini gören insan, acı çekenin yerine kendisini koyarsa yani o kişiyle kendisini özdeşleştirirse, güçlü bir şekilde merhamet ortaya çıkar. İnsanın kendisine karşı beslediği yoğun sevgi ve bunun getirdiği bencillik, merhamet sayesinde ortadan kalkar. Bu yüzden merhamet, insan türünün devamını sağladığı için, doğal bir duygudur. İnsanı merhamete götüren temel etken, Rousseau'ya göre vicdandır.²⁶⁶ İnsanın erdem sahibi olabilmesi için yapması gereken en önemli şey, samimi bir şekilde vicdanının sesini dinlemesidir. Çünkü insanın ruhunda, iyiliğin temsilcisi vicdandır.²⁶⁷

Gördüğümüz kadarıyla merhamet konusu hakkında, uzlaşmış bir fikir yoktur. Ayrıca felsefelerinde merhamete yer vermeyen filozofların yanında, Schopenhauer felsefesinin ayrıcalığı ve önemi bizim için açık bir şekilde belli oluyor. Çünkü Schopenhauer, yeryüzünün acı, ıstırap ve kötülükle dolu olduğunu ortaya koyduktan sonra, iyi insanların varlığını görüp bunun sebebini araştırmıştır. Onun için iyi insanların ve ahlaki davranışların var olmasına sebep olan en önemli duygu, merhamettir. Merhamet, insanın her eyleminde bütün canlılara karşı duyarlı olmasını sağlamaktadır. Merhamet sayesinde, insanlar arasındaki benlik duvarı yıkılır ve insanlar birbirlerinin acılarını hisseder. Yani merhamet sayesinde insan, kendi menfaatini ön plana çıkartıp başkasına acı çektirmekten vazgeçer. Böylece merhamet, sihirli bir değnek gibi hayata dokunup yeryüzünden acı ve ıstırapın yok olmasını sağlar.

Schopenhauer, diğer düşüncelerinde olduğu gibi merhamet düşüncesinde de Budizm'den etkilenerek ahlak anlayışını oluşturmuştur.²⁶⁸

Hint düşüncesinde insanın büyük acılar çektiği ve bu acıların dindirilmesinin ahlaki açıdan bir zorunluluktur. Budizm'in kurucusu Buddha'nın yapmayı amaçladığı şey, insanın maruz kaldığı acılardan nasıl kurtulacağıdır. Buddha gibi Schopenhauer da insana her durumda acı veren istekleri yok sayarak acılardan kurtulmanın mümkün

---

²⁶⁶ Rousseau, 2003, s. 57.

²⁶⁷ Rousseau, 2003, s. 58.

²⁶⁸ Budizm, M.Ö VI. yüzyılda Hindistan'da, Buddha'nın öncülüğünde ortaya çıkmış bir dindir. Buddha'nın gerçek adı Siddharta Gautama'dır. Siddharta hayatını sarayda her türlü zevk ve sefa içinde, dış dünyadan ve sorunlardan haberi olmadan geçirmiştir. Her türlü imkana sahip olan Siddharta, bunların mutluluk getirmeyeceğini anlamış ve kendini hayatın gerçekliği olan acıya adanmıştır. Acının gerçekliğini anlaması sonucu sarayı terk edip kendini her türlü zevkten uzak tutarak münzevi bir yaşamı tercih etmiştir. Fakat bunun da aşırı olduğunu düşünüp orta yolu tutmaya karar verip hayatının kalan kısmını bu öğretiye göre devam ettirmiştir. Bu yüzden de ona aydınlanmış, uyanmış anlamında Buddha lakabı verilmiştir. (Günay, T. ve A. Küçük, *Dinler Tarihi*, (2. Baskı), Ocak Yayınları, Ankara 1993, s. 131.)

olduğu düşüncesindedir.²⁶⁹ Hayatın sürekli insana acı verdiği düşüncesi, isteklerin yok sayılmasını gerekli kılmıştır. Schopenhauer var olan bu acıların, insanın bencilliği yüzünden ortaya çıktığı düşüncesine sahiptir.²⁷⁰ İnsanlar, birbirlerine karşı bencilce davranmaktan vazgeçerlerse eğer, var olan acılar ortadan kalkacaktır. İnsan sahip olduğu bencilce duygular yüzünden, elinde olanları diğer insanlarla paylaşmayarak merhametsizce davranmaktadır. Bu durum insanı, tüm canlılara karşı eziyet edip acı çektirmesine neden olmaktadır.²⁷¹

Schopenhauer için insanın, tüm canlılara karşı merhametle ve sevgiyle yaklaşmayı öğrenmesi gerekir.²⁷² İnsanı merhametsizlikten ve bencilikten kurtaracak en önemli duygu, onun diğer canlılardan farklı olmadığı kavramasıdır. Schopenhauer, bütün canlıların bir olduğu düşüncesinin Budizm'de bulunduğunu ve bu düşüncenin hakikate en yakın bakış açısı olduğu kanaatindedir.²⁷³ Bu dünya, hayal edilen istekler gerçekleştiğinde veya gerçekleşmediğinde insanı mutsuz ettiği için, insanın yapacağı en mantıklı ve ahlaki hareket dünyadan tamamen vazgeçmektir.²⁷⁴ İnsanı acıdan kurtararak mutluluğa ulaştıracak olan tek şey, insanın isteklerini tatmin etmek yerine, bu isteklerden tamamen uzaklaşmasıdır.²⁷⁵ Dolayısıyla bu durumu gerçekleştiren insan, zihinsel olarak tamamen arınarak nirvanaya ulaşır.

Schopenhauer için bir insanın, diğer canlılara karşı acıma hissedememesi, onların ne hissettiğini anlayamaması, ahlakın oluşmasına engeldir. Çünkü merhametin eksikliğinde, gaddarlık ortaya çıkar. Gaddarlık insanın, bütün canlılardan nefret ederek bencilleşmesine neden olur. Ancak merhamet insana, kendisi haricindeki canlıları görme imkânı sunarak insana, kendisi için istediği her şeyi başkası için isteme özelliği kazandırır. Böylece insan, bencilliğini yok ederek, başkasıyla özdeş olma yoluna gider. Başkalarıyla özdeşleşen insan, içindeki öfkeyi yok edip iyi bir insana dönüşür.²⁷⁶

Schopenhauer sadece insanlara değil, hayvanlara merhamet konusunda da çok hassastır. İnsanın kendi rahatı ve keyfi için, hayvanlara zarar vermesini doğru bulmaz.

---

²⁶⁹ Schopenhauer, 2010b, s. 37.

²⁷⁰ Paul, Robert Alan, *Schopenhauer and Buddhism*, Dalhousie University, Nova Scotia 2006, p. 39.

²⁷¹ Paul, 2006, p. 40.

²⁷² Schopenhauer, 2009b, s. 57.

²⁷³ Schopenhauer, 2009b, s. 59.

²⁷⁴ Schopenhauer, 2009b, s. 60.

²⁷⁵ Paul, 2006, s. 43.

²⁷⁶ Schopenhauer, 2009b, s. 103.

Hayvanlara zarar veren biri, insanlara da saygı ve merhamet göstermez. Hayvanlar, insanın kullanımını için üretilmiş bir eşya değildir. Bu yüzden filozof hayvan haklarını, insan hakları kadar önemli görüp savunmuştur.²⁷⁷

Filozof hayvanlardan özelliklere köpeklere çok düşkündür. Hayatının son kısmını tamamen köpeğiyle geçirir. İnsanlara karşı olan soğukluğu ve nefreti, köpeğine karşı sonsuz bir sevgiye dönüşmüştür. Hayvanlardaki özellikle köpeklerdeki sadakate ve masumiyete dikkat çekerek, insanlardan daha değerli olduklarını savunur. Hatta insandan çok, hayvanın merhamete layık olduğu düşüncesindedir. Hayvanlara kötü muamele etmeyi normal karşılayan insanları, merhametten uzak bir varlık olarak değerlendirir. Hayvanlara kötü davranan birinin, iyi bir insan olmayacağına inanır. İnsanlar sırf akıl sahibi olmadığı için, hayvanlar hakkında kendilerini tasarruf sahibi olarak görürler. İnsanların, hayvanlardan üstün kabul edilmesini iğrenç bulur. Bu düşüncesini şu şekilde ifade eder:

Yalnızca şeylerdir, yalnızca ne türden olursa olsun herhangi bir amaç için araçlardır. Bu nedenle onlar deneylerde, avlanmada, iz sürmede, boğa güreşlerinde ve at yarışlarında kullanılabilirler ve taş dolu ağır arabaların altında ölüme sürülebilirler. Her canlı şeyde var olan ve güneşi gören bütün gözlerden esrarlı bir anlamla parıldayan ebedi özü tanımaktan aciz olan... Böyle bir ahlaklılığa yazıklar olsun!²⁷⁸

Dolayısıyla hayvan ve insan arasında hiçbir fark yoktur. Bu yüzden insanlar gibi hayvanların da yaşamaya ihtiyacı vardır. Hayvanlar, insana hizmet etmek için yaratılmış bir eşya değildir. Bu yüzden filozof, hayvanı kendi amacı için yaratılmış bir eşya olarak gören, her türlü şiddet uygulayan insanların insanlığını ve ahlakını kabul etmez. Çünkü insan olmak, üstün bir konumda bulunma hakkını barındırmıyor. Hatta hayvan varlığı, insan varlığından daha kutsaldır. Schopenhauer, insanın merhameti yüreğinde hissedebilmesi için, kendisini hayvanın yerine koyup empati yapmasını ister. Bu durumda insan hayvanın çektiği acıyı hissedince, içi merhamet ve sevgi dolar. Hayvanların toplum içinde, her yerde bulunması gerektiğini savunur. Ona göre hayvanları toplumdaki uzaklaştırmak insanlık dışı bir harekettir.²⁷⁹ Çünkü insanlarda bulunan her türlü kötülüğü gören filozof, sevgiyi ve sadakati hayvanlarda bulur.

---

²⁷⁷ Schopenhauer, 2018, s. 14.

²⁷⁸ Janaway, Christopher, *Schopenhauer*, (çev. R. Çağrı Ataman), (1. Baskı), Akdeniz Yayıncılık, İstanbul 2007, s. 121.

²⁷⁹ Janaway, 2007, s. 124.

Schopenhauer'un hayvanlara özellikle köpeklere düşkünlüğü felsefesine yansımıştır. Köpeği öldüğü zaman uzunca bir müddet depresyondan çıkamamıştır. Schopenhauer için, hayvanlar arasında en asil hayvan köpektir. Çünkü köpeklerin çok gelişmiş bir sinir sistemi olduğu için, acıya karşı daha duyarlıdır. Bu yüzden hayvanların ama özellikle köpeklerin, hapsedilip zincire vurulmasını, özgürlüklerinden alıkonulmasını insanlık dışı olarak kabul eder. Hayvanların özgürlük ve hareket imkanlarının kısıtlanmasının işkenceden bir farkı yoktur. Zincire vurulup bir yere hapsedilen hayvan, tabiatının getirdiği özellikleri kaybederek vahşi ve sevgisiz bir yaratığa dönüşür. Bunun sebebi ise, iblis olarak tanımladığı insandır.²⁸⁰

Öyle anlaşılıyor ki Schopenhauer kötülüğün, acı ve ıstırapın temelinde kör ve bilinçsiz bir güç olan istemeyi görür. Bu yüzden kötülükten ve acıdan kurtulmak için, çare aramaya başlar. Merhamet duygusunu, acıdan kurtulmak umuduyla ele alır. İstemenin bencilce isteklerini yok etmenin yolu olarak gördüğü merhametin, hakiki kurtuluş olduğuna inanır. Çünkü ahlak denilen şey, bencilliği ortadan kaldırmak için verilen mücadeledir. İnsan kendi istekleri için, başkasının isteklerini yok saydığı zaman, bencillik ortaya çıkar. Bencilliği ortadan kaldıran yegâne etken ise, merhamettir. Merhamet, başkasının acısını kendi acımız gibi görmemize neden olduğu için, bu durum sevginin varlığını zorunlu kılar. O halde merhamet ve sevgi, aynı amaca hizmet ederek aynı anlama gelir. Dolayısıyla sevgi, merhamet gibi bütün insani duyguların temeli olarak kabul edildiği için, bu dünyadaki acı ve ıstırap, sevgi ve merhametle yok edilebilir.

Merhamet doğuştan gelen bir duygu olduğu için, bütün insanlarda bulunur ve sonradan kazanılamaz. İnsanın ağlaması bile, merhametin göstergesidir. İnsan ölen birinin arkasından ağladığı zaman, aslında kendi ölümünü düşünür. İnsan ölen kişiyi tanımasa dahi, kendisini ölen kişinin yerine koyar. Ölen kişi insana ne kadar yakın olursa insan, ölümü o kadar çok yakından hisseder ve acı çeker. Bu yüzden her ahlaki davranış, merhamete dayanır. Bir insanın, iyi bir insan olup olmadığı, ne kadar çok merhametli olduğuyula doğru orantılıdır. Ancak merhamet sadece insanları değil, hayvanları da kapsayan bir konudur. Filozof için, hayvana şiddet ve acımasız davranma konusunda Batı insanı daha çok bencildir. Çünkü Batı kültüründe hayvanın acı çektiğini insana anlatacak, merhameti öğütleyecek bir değer bulunmamaktadır. Oysa insanın

---

²⁸⁰ Schopenhauer, 2011, s. 124.

hayvandan hiçbir üstünlüğü yoktur. İnsan ile hayvan aynı özden geldiği için, aralarında bir uçurum olmaması gerekir. İnsan ile hayvanın aynı özden geldiğini bilen insanlar, hayvanlara eziyet etmekten kaçınır. Çünkü bu bilince sahip biri için hayvanlar, insanın kullanımı için yaratılmış bir eşya değildir.

2.3. Merhametin Yokluğu Olarak Bencillik

İnsanın ahlaki açıdan değerlendirilip davranışlarının nedenini anlama çabası, felsefenin önde gelen amaçlarındandır. Çünkü insanın iyi ve doğru davranışta bulunması, ahlaki açıdan erdemli biri olarak kabul edilmesinde çok önemlidir. Schopenhauer için insanın davranışlarına yön veren temel hareket noktası, insanda ve hayvanda ortak olarak bulunan var olma çabasıdır. Bu iki canlı türünün davranışlarını belirleyen temel güdü olan varlığını devam ettirme ve her türlü acıdan uzak kalma duygusu, Schopenhauer'u bencillik düşüncesine götürmüştür. Ona göre, canlıların varlığını devam ettirmesini sağlayan temel güdü bencilliktir.²⁸¹ Bencil insan, acıdan kaçarak ulaşabilecek her türlü zevke ulaşma çabasıdadır. İnsan, bencilleştikçe diğer insanları kendisi için tehdit olarak algılayıp kendini korumak için daha çok bencilleşir.²⁸²

Bilindiği üzere bencillik, genel olarak kişinin kendi benine ve kendi çıkarına önem vermesi, başkalarını hiç önemsemeyen yalnızca kendi iyiliğini ve mutluluğunu düşünmesidir. İnsanın kendi benini ve kişisel çıkarını, yaşamının mutlak ilkesi yapmasıdır.²⁸³ Yani bencillik insanın, kendi isteklerinin peşinde koşup kendi çıkarına uygun davranmasıdır. Bencillik, insanı bütün canlılardan uzaklaştırıp sorumluluk almayan ve bütün canlılara karşı merhamet etmeyen birine dönüştürür. Ancak insan, kendisini bütünün bir parçası olarak gördüğü andan itibaren, bencilce isteklerini susturup merhamet ile hareket etmeye başlar.²⁸⁴

İnsan, diğer insanlara karşı kendisini eksik hissedip kıskançlık gibi bazı duyguların esiri olur. Bu duygu insanın, kendi başarısızlığını kabul edemeyip diğer insanların sahip olduğu başarılarından rahatsız olmasını ifade eder. Kıskançlık duygusunun aşırı boyuta taşınmasından dolayı, ortaya fesatlık çıkar. Fesatlaşan insan,

²⁸¹ Schopenhauer, 2009b, s. 57.

²⁸² Schopenhauer, 2009b, s. 58.

²⁸³ Cevizci, Ahmet, *Felsefe Sözlüğü*, (3. Baskı), Paradigma Yayınları, İstanbul 1999, s. 112.

²⁸⁴ Schopenhauer, 2009a, s. 21.

daha çok bencilleşerek diğer insanların varlığına tahammül edemeyecek seviyeye gelir. İnsan, bencilleştikçe diğer insanları kendisi için bir tehlike olarak görmeye başlar. Bunun sonucunda meseleyi, diğer insanların yok olmasını isteyerek onlara zarar verme boyutuna getirir. İnsanda bu tür duyguların oluşmasını sağlayan şey, insanın hayallerinin veya isteklerinin gerçekleşmemesi sonucunda ruhunda bir birikimin olmasıdır. İnsan biriken bu duyguların verdiği rahatsızlıktan, bazı eylemleri gerçekleştirerek kurtulabilir. Bunun sonucunda da kendisini rahatsız eden duyguların faili olan kişiye karşı nefret oluşturur ve ona zarar verdiğiinde rahatlayacağını hisseder. Dolayısıyla insan, kendi mutluluğunu başkalarının mutsuzluğu üzerine kurarak sonu gelmeyen bir nefret ortaya çıkarır.²⁸⁵

İnsan, bu dünyada kendisini yabancı hissetmektedir. Bu yüzden dünyanın kendisine acı veren ve mutsuz eden bir yer olduğunu düşünüp bilinçsizlik uykusuna yatmak istemektedir. Ancak ihtiyaçlarını karşılayabilmek için, bilinçlenip mücadele etmesi gerekir. İnsan bilinçli olduğu zaman ise, sürekli acı çekmektedir. Bu acıdan kurtulmak için de bencilliğe sığınır. Ancak bencilliğin bir kurtuluş olduğunu zannederek büyük bir yanılğı içerisine düşer.

Bencillik sayesinde insan, var oluş acısına karşı çaresizliğini yok etmeye çalışır. Bu yüzden de kendisini sürekli bir mücadelenin içerisinde bulur. Bu mücadele ile kendisini güçlü kılmak ister. Böylelikle kendisini acıya götüren yolu engellemeye çalışır. Ancak bu acıdan kurtulma isteği bir türlü gerçekleşemez. Çünkü verdiği mücadele ile acıdan kurtulup mutluluğa ulaşacağını zanneden birey, içinde meydana gelen çatışmanın etkisiyle kendi dışındaki herkese düşman olur. Dolayısıyla kendisini mutluluğa götüreceğini zannederek bencilce isteklerde bulunur, ancak bu istekler onu daha büyük mutsuzluğun ve acının içerisine sürükler. Bu sürüklenen yer, insanı yalnızlaştırarak daha çok acı ve ıstırap çekmesine sebep olur. Bu yüzden insan, bencil isteklerinin onu mutluluğa götürmeyeceğini anladığı zaman, ahlaki ve felsefi olana yaklaşp isteklerini terk eder.²⁸⁶

Schopenhauer felsefesinde ahlaki olanın temelinde merhamet yer alırken, ahlaki olmayanın temelinde bencillik yer almaktadır. Bencil eylemlerin tek amacı, ait olduğu insanın isteklerinin yerine gelmesidir. Bencilliği erdem olarak gören bir insan için, tüm

---

²⁸⁵ Schopenhauer, 2009b, s. 59.

²⁸⁶ Schopenhauer, 2009b, s. 72.

canlılar birer araçtır. Çünkü bencillik insana, dünyaya karşı kendi eğilimleri doğrultusunda bakmayı ve başkasını hiçe saymayı öğretir. Bencillikle sarmalanan insan, isteklerinin yerine gelmesini iyi olarak algılar. Yani iyi olan şey, isteğin gerçekleşmesini sağlayan şeydir. Kötü olan ise, isteğin gerçekleşmesini engelleyen şeydir. Bu yüzden bencil insan, sadece kendisini önemser ve kendisi haricindeki hiçbir insanı umursamaz.²⁸⁷

Bencil insan, kendi istemesini tüm istemelerin üstünde tutar. Her bir isteği gerçekleştikçe, tatmin olduğu yanılgısına kapılır ve yeni istekler oluşturur. Halbuki her isteme, acıyı beraberinde getirir. Acıdan kurtulmak için yapılacak en mantıklı hareket, istemenin yadsınması olacaktır. İnsan bir kere isteklerin akıntısına kendisini bıraktığı zaman, bu akıntıdan kurtuluşu zor olur. Çünkü insan, aklını kullanamayıp isteklerinin mahkûmu haline gelir. Böylelikle insan, isteklerini gerçekleştirip kendisini korumaya devam ettikçe farkında olmadan bencilliğini besler.²⁸⁸

İnsan, kendisini önceleyen ve sonu gelmeyen isteklerinin peşinde koşan bir varlıktır. Peşinde koştuğu istekleri gerçekleştiren insan, yeni istekler peşinde koşmaya başlar. Bu durum, insanın ölüp bireyselliğinin yok olmasına kadar devam eder. Ancak o zamana kadar bencilce isteklerinin peşinde koşan insan, başkalarını dikkate almaz ve başkalarının varlığını hiçe sayar.²⁸⁹

İnsan eylemlerini bazen merhamet bazen de bencillik ve kıskançlık doğrultusunda gerçekleştirir. Bu duygular, insanın kendisiyle başkası arasında tercihte bulunmasını sağlayan ve her insanda bulunan niteliklerdir. Bencillik ve kıskançlık gibi duygular, insan ile başkası arasındaki mesafe duvarını kalınlaştırırken merhamet, bu duvarı inceltip birey ile başkası arasındaki mesafeyi kaldırır.²⁹⁰

Bencilliğin insan doğasında bulunması, insanın kötülüğe olan meylini ortaya koyar. Çünkü kötülük, insan doğasında sonradan yer alan bir özellik değildir. Ancak kötülüğü kendisine ilke edinen kişi, bencilliğin esiri haline gelip başkasına acı çektirmekten zevk alır. Bencil olan kişi, kendisine bir yararı olmadığı sürece başka birine iyilikte bulunmaz. Çünkü bencil kişi, başka insanların başına gelen felaketlerden

---

²⁸⁷ Schopenhauer, 2009b, s. 37.

²⁸⁸ Schopenhauer, 2009b, s. 41.

²⁸⁹ Schopenhauer, 2009b, s. 64.

²⁹⁰ Schopenhauer, 2010b, s. 93.

haz duyar. İnsan bencilce duygulara kendini kaptırdığı süre boyunca, farkında olmadan yavaş yavaş canavarlaşır. Yani başkalarına acı çektirmek için, acı çekecek hale gelir. Ne yazık ki insan, acısına acı katlayarak hayatına devam eder.²⁹¹

Görülüyor ki insanı bencil olmaya iten güdü, var olma ve iyi olma isteğidir. Ancak bencilliğin bir sınırı yoktur. Çünkü her insan, elinden geldiğince bu hayatın tadını çıkarıp iyi yaşamak ister. Bencil insanı diğer insanlardan ayıran en temel fark, her şeyi kendisi için istemesidir. Bu insan günlük hayatta, nezaket ve inanç sahibi olup görünüşte iyi görünen eylemlerde bulunsa bile, benliğindeki bencillik yok olmadığı için yaptığı davranışlar ahlaki olarak kabul edilmez. Çünkü eylemlerin ahlaki olabilmesi için, başkaları için yapılmış olması gerekir. Çıkar veya başka türlü niyetler, ahlakiliğe zarar verir. İnsan ahlaki bir davranışta bulunduğu zaman, mesela birine merhamet edip acısını azalttığı zaman mutlu olur.²⁹²

2.4. Sahte Bir Kurtuluş Yolu Olarak İntihar

Hayat ve ölüm üzerine düşünmek, insan var olduğundan itibaren ele alınan temel meselelerden biri olmuştur. Bu yüzden Schopenhauer, hayatın ve ölümün mahiyetini anlamaya çalışmıştır. Hayat ve ölüm, bir elmanın iki yarısı gibi ayrılamayacak kadar birbirine bağlıdır. Çünkü hayat varsa ölüm de var olmak zorundadır. Filozof hayat ve ölüm arasındaki bu zorunlu ilişkiyi gördüğü için, ölüm ve ıstırap konusunu felsefesinin temeli haline getirmiştir. Filozofun intihar hakkındaki düşüncelerine geçmeden önce, ölüm hakkındaki düşüncelerini inceleyelim.

Schopenhauer için ölüm olmasaydı, gerçek bir felsefe yapılamazdı.²⁹³ Çünkü insanın sonlu bir hayata sahip olup ölüm gerçeğinin bilincinde olarak yaşaması, ölümün önemini ortaya koyuyor. Dünyaya geldiği andan itibaren ölümü tecrübe eden insan, ölümün mahiyetini ve ölümden sonra ne olacağını bilmediği için, daima ölüm üzerine düşünür. Çünkü ölüm, insanın kaçamayacağı bir hakikattir.

İnsan ile hayvan arasındaki fark, kendisini ölüm konusunda da ortaya koyuyor. Hayvanlar, ölüm konusunda herhangi bir bilgiye sahip değildir. Bu yüzden ölüm

---

²⁹¹ Schopenhauer, 2009a, s. 97.

²⁹² Schopenhauer, 2009a, s. 99.

²⁹³ Schopenhauer, Arthur, *Ölümün Anlamı*, (çev. Ahmet Aydoğan), (1. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 2012, s. 50.

hakkında düşünüp acı çekmezler ve ölümden korkmazlar. Ölümden korkan tek canlı insandır. İnsan ölümün nasıl bir şey olduğunu bildiği için, ölümden korkar. Bu korku, sadece insanın kendi bencilliğinden kaynaklanmaz. İnsan ölümün sevdiğilerinin başına da geleceğini düşündüğü için, korkar ve merhamet hisseder. Çünkü ölüm, insanın başına gelebilecek en büyük kötülüktür. Bu yüzden nefret ettiğimiz birinin ölümünü isteriz.

İnsan tamamen yok olacağını düşündüğü için, ölümden korkar. İnsanın içi yaşama isteğiyle dolu olduğunda dolayı, ölüm belasıyla mücadele edip kazanmak ister. İnsanın ölüme karşı mücadele etmesi, büyük bir saflıktır. Çünkü insan, ölüme karşı bir zafer kazanamaz. Bu yüzden din ve felsefe, insanın ölüm korkusunu azaltıp ve teselli etmeye yardımcı olur. Ona göre, ölüm hakkında en mantıklı görüş ortaya koyan din Budizm'dir.²⁹⁴ Çünkü Buddha, ölümü sükûnetle karşılamayı tavsiye eder.

Budizm'de ölüm ile insan yaşamı son bulmaz. Ölüm, sadece bir görüngüden ibarettir. Bu yüzden hayat, ebedi olarak varlığını devam ettirir. İnsanın anlama yetisi sınırlı olduğu için, ölümden sonra ne olduğunu bilmek mümkün değildir. Çünkü sınırlı olan insan aklı, sınırsız olan bir şeyi anlayamaz. Ayrıca ölüm sonrası hakkında düşünmek, insanı kurtuluşa götürmekten alıkoyar. Bu düşüncenin mahiyetini bir örnekle daha iyi anlayalım: Mesela bir ateş içerisinde yanan bir insanın, bu ateş hakkında düşünüp tartışmaya hem vakti hem gereği yoktur. Bu insanın yapacağı tek şey, bu ateşten kurtulmak olmalıdır. İnsan, bu dünyada yaptığı eylemler ile ya doğum ve ölüm çarkı arasında sıkışır ya da kurtuluşa erip ölümsüz olur.²⁹⁵ Dolayısıyla insan eylemlerinden sorumlu olduğu için, iyilik yapanlar ve kötülük yapanlar farklı muamele görür. Hayat, böylelikle anlamlı bir hale gelir.

İnsan tüm değerlerin saçma olduğu düşüncesine kapılırsa eğer, tüm değerler anlamını yitirir. Dünya, anlamsız ve hiçbir değer olmadığı bir yer haline gelir. Böylelikle insan için, yaşamının bir önemi kalmaz. Bu psikolojiye sahip olan bir insan, ölümü tek çare olarak görür ve yaşamına son verir. Felsefe tarihinde intihar konusu, filozoflar tarafından ele alınıp incelenmiştir. Albert Camus²⁹⁶ için intihar, felsefenin en

---

²⁹⁴ Schopenhauer, 2012, s. 51.

²⁹⁵ Özkan, Senail, *Ölüm Felsefesi*, (2. Baskı), Ötüken Yayınları, İstanbul 2017, s. 90.

²⁹⁶ Albert Camus, varoluşçu felsefenin en önemli filozoflarından birisidir. (1913- 1960) Varoluşçuluk ise, 20. yüzyılda etkili olan bir akımdır. Varoluşçu filozofları bir araya toplayan temel konu, insan özgürlüğüne gereğinden fazla önem vermeleridir. Ayrıca insanın dünya ile ilişkisinin ne olduğu, nasıl

önemli konusudur.²⁹⁷ Schopenhauer da intihar konusuna önem verip ele almıştır. Ayrıca diğer düşüncelerinde olduğu gibi intihar konusunda da Budizm'den etkilenmiştir.

Budizm'de intihar, insanı kurtuluşa götüren yola kurulan bir tuzaktır. İntihar etmek insanı, acı veren doğum ve ölüm çarkından kurtarmaz.²⁹⁸ Dolayısıyla intihar acıdan kurtulmak için bir çözüm değildir. Schopenhauer için intihar, acıdan kurtulmak için bir çözüm yolu değildir. Çünkü insan, intihar ederek yaşama iradesini ortadan kaldırmaz. İnsan intihar ederek sadece bedenini yok eder, yaşama iradesi ebedi bir şekilde varlığını devam ettirir. İnsan yaşarken ölmeyi başarırsa yani isteklerini kendi içinde yok sayıp öldürebilirse, yaşama iradesi yadsınabilir.²⁹⁹

İnsan var oluşunun ıstırapıyla mücadele edemediği için, intihar eder. Dinler ve bazı düşünürler, intihar etmenin amacını anlamadan hemen günah, suç ve yanlış olduğunu söylemişlerdir. Ancak hayatta var olan acılarla salt iyi olan Tanrı'nın varlığının nasıl bağdaşabileceğini ortaya koymamışlardır. Bu düşünceye göre insan kendi bedeninin sahibi olmadığı için, bedenini yok etmesi yanlıştır. Filozof için de intihar doğru bir çözüm değildir. Ancak intiharı yanlış görmesinin sebebi, bu bakış açısı değildir.³⁰⁰

İnsan, ölüm korkusunu yok edip yaşamaya dair korkusunu artırırsa, intihara yönelir. İnsan intihar ederek, ulaşabileceği en yüksek ahlaki mertebeye ulaşamaz. Çünkü intihar, hayattaki acı ve ıstıraptan gerçek bir kurtuluşu mümkün kılmaz. İntihar sadece geçici bir çözümdür. İntihar eden kişi, yaşama iradesinin en üst tabakasında yer alan kişidir. Bu kişi acılarla yaşamayı öğrenemeyip intiharı tercih eder. Çünkü ölmek kolaydır. Zor olan, acı ve ıstırap ile yaşamaya devam etmektir. İnsanın acıdan kurtulması için yapması gereken şey, istemesini yok saymak ve susturmaktır; intihar

---

olması gerektiği, özgürlüğün ne olduğu, nasıl bir anlama sahip olması gerektiği gibi konular varoluşçu filozofların ilgilendiği temel konulardandır. Camus da bu akımın etkili olduğu ortamda, insan hayatına anlam katabilmek için felsefe yolculuğuna çıkmıştır. İnsanın bu dünyada hiçbir hedefinin olmadığını ve yaşamın saçmalıktan ibaret olduğunu ileri sürer. Saçma, insanın ihtiyacı ile dünyanın anlamsızlığının karşı karşıya gelmesiyle ortaya çıkar. Saçmadan kurtulmak için herhangi bir yol yoktur. Saçma sadece ölümle sona erer. (Cevizci, 2017, s. 684.)

²⁹⁷ Camus, Albert, *Sisifos Söyleni*, (çev. Tahsin Yüce), (6. Basım), Can Yayınları, İstanbul 1998, s. 15.

²⁹⁸ Özkan, 2017, s. 93.

²⁹⁹ Schopenhauer, 2012, s. 52.

³⁰⁰ Schopenhauer, 2010b, s. 77.

etmek değil. İnsan bedenini yok ederek acıdan kurtulabileceğini zanneder ama kurtuluş zihinde gerçekleşir, istemeyi yok sayarak gerçekleşir.³⁰¹

İntihar, yaşamı istemeye karşı yapılan bir eylem değildir. Aksine yaşamı istemeyi onaylamaktır. Yaşamı istemeyi yok saymak, sadece hazlardan kaçmakla mümkündür. Ancak intihar da hazdan kaçma değil, acıdan kaçma durumu vardır. İntihar etmekle yaşamı istemek ortadan kalkmaz. İntihar eden kişi, yaşamın kendisine verdiği şeyleri istememektedir. Ancak içinde yaşama isteği hâlâ mevcuttur. Dolayısıyla intihar eden kişi, sadece yaşamayı bırakır.³⁰² Filozof için intiharın saçma olmasının sebebi budur. İntihar eden kişi, yaşama isteği devam ederken acıdan kurtulmak için bu eylemi gerçekleştirir. Ancak yaşama isteği, acıdan bağımsız bir durum değildir.

İnsan, intihar ederek bireysel görüntüsünü yok etmeye çalışır. İntihar eden kişi, istemeye devam edip hazzı istediği ve acıdan kurtulmak istediği için, intihar eder ve yaşamayı terk eder. Böylece insan, acıdan kurtulup mutluluğa ulaşacağını zanneder ama intihar insana, gerçek bir kurtuluş yerine sahte bir kurtuluş yolu sunar.³⁰³ İntiharın amacı zevkten kaçma değil, yaşamı istemenin yok sayılmasındaki zevkten kaçmaktır. İntihar, insanın bedenini yok etmesi olduğu için korkunç bir şeydir. Bu durum, sadece insanın kendisini bağlayan bir durumdur.

Görülüyor ki intihar, insanın hem ölüm hem de hayatın anlamlılığı üzerine düşünüp acıdan kurtulmasını sağlar. Acıdan kurtulmak için intiharı seçen kişi, bireysel bir tercihte bulunur. İntihar bireysel bir tercih ve eylem olduğu için, toplum açısından herhangi bir zararı yoktur. Kişi intihar ederek topluma yararlı olmayı bırakır, zarar vermez. Dolayısıyla intihar, kişisel bir sorundur. Hayatın yaşanmaya değer olup olmamasıyla ilgilidir. İnsan içinde bulunan yaşama istencini yok sayarak ortadan kaldıracaktır, intihar ederek değil. İntihar, ahlaka uygun bir davranış değildir.³⁰⁴

Bu bölümde Schopenhauer'un merhamet düşüncesinin doğru anlaşılması sağlanmıştır. İnsanın dünyada bulunmasını bir zorunluluk olarak gören ve bu yüzden insanın ıstıraba mahkûm olduğunu düşünen filozofun, ıstıraba dair düşünceleri incelenmiştir. Schopenhauer'a göre insanın ıstıraptan kurtulma yolu merhamete sahip

---

³⁰¹ Schopenhauer, 2010b, s. 78.

³⁰² Schopenhauer, 2019, s. 300.

³⁰³ Schopenhauer, 2010b, s. 82.

³⁰⁴ Schopenhauer, 2010b, s. 85.

olmasıdır. Merhamet insanı iyi olanı istemeye yöneltir. İnsanı insan yapan yegâne duygu merhamet olduğu için, ahlakın temeli merhamettir. Bu sebeple filozofun, ahlakın temeli ve kurtuluş yolu olarak gördüğü merhamete dair düşünceleri incelenmiştir. Merhamet ile bencilliğin bir arada bulunmaması ve intiharın acıdan kurtulmak için doğru bir yol olmadığı ortaya koyulmuştur.

SONUÇ

Schopenhauer, sahip olduğu düşüncelerden dolayı kendi döneminde ilginç biri olarak kabul edilir. Schopenhauer'un yaşadığı dönem, Aydınlanma düşüncesinin iyimserliğiyle şekillendiği için, filozof akla mantığa uymayan karamsar düşüncelerinden dolayı ön plana çıkamamıştır. Çünkü Schopenhauer, iyimserliğe ve her şeyin akıl ile çözülebileceği düşüncesine karşı çıkan kötümser bir filozoftur. Onun bu kötümser yapısı, kendi döneminde tanınıp anlaşılmasını engellemiştir. Ancak 1848 devriminin yarattığı melankoli hava, insanları kötümserliğe itip popüler hale getirmiştir. Bundan dolayı filozof, tanınıp hak ettiği değeri kazanmaya başlayarak kendinden sonra Nietzsche, Freud, Kierkegaard ve Wagner gibi birçok filozofu etkilemiştir.

Schopenhauer, Doğu düşüncesinden esinlenerek özgün bir düşünce sistemi oluşturduğu için, felsefe tarihinde önemli bir yere sahiptir. Felsefesini Platon, Kant ve Hint metinlerinden etkilenecek oluşturmuştur. Schopenhauer felsefesi bize insanın bu dünyada, beyhude bir yürüyüş yaptığını gösterir. Bu dünya var olabilecek en kötü dünyadır ve bu yeri yaşanılmayacak hale getiren insandır. Çünkü insan, her şeyi ister. Her şeyi istemesinin sonucunda ise, acı ve ıstırapla iç içe olur. Acı ve ıstırap içinde kıvranıp mutsuz olan kişi, bencilliği ve merhametsizliği yüzünden bu dünyayı cehenneme çevirmektedir.

Felsefe tarihinin son sistem filozofu olan Schopenhauer, felsefesini oluştururken dünyayı isteme ve tasarım olarak iki zorunlu kısma ayırır. İstemeyi evrenin arkhesi olarak görür. İsteme, evrenin en temelinde yer aldığı için, kör ve bilinçsiz bir yapıdadır. İsteme, cansız varlıklardan başlayıp en son insana ulaşarak basamaklar halinde kendisini şekillendirir. Yaşamı isteme beraberinde acıyı getirdiği için, dindirilen her acı da mutlaka ıstırap getirir. Acı her durumda kişiyi etkileyen bir durum olduğu için, acının büyüklüğü veya küçüklüğü söz konusu değildir. Yaşamı isteyen insanın acıdan kaçması mümkün olmadığı için zenginlik, makam, şöhret gibi zevkler insanı içine düştüğü ıstıraptan kurtarmak için yeterli değildir. İnsan istemenin ihtiyaçları giderdiği zaman haz yaşar, gidermediği zaman ise acı ve ıstırapa maruz kalır. Ancak ulaştığı haz kısa bir an sürer. Dolayısıyla istemenin mahkûmu olan insan, acıya ve ıstırapa da mahkûmdur. Peki acı ve ıstıraptan kurtulmanın bir yolu yok mu? Schopenhauer bu konuda iyimserdir. İnsan istemesinin hizmetinden çıkarak, dünyadan el çekerek, istemeyi yadsıyarak acıdan ve ıstıraptan kurtulabilir.

İnsan var oluşunun acısına yenik düştüğü zaman, yanlış bir yol olarak intihara başvurur. İnsan bedenini yok ederek acı ve ıstıraptan kurtulacağını zanneder. Oysa bu bir aldanmadan ibarettir. İntihar, insanın en yüksek ahlaki mertebeye ulaşmasını engeller. Çünkü kolay olan, intihar edip kendini yok etmektir. Zor olan ve olması gereken, insanın yaşamaya devam edip acılarla baş etmeyi öğrenmesidir. Acıdan kurtulmak için yapılması gereken, yanlış bir yola gidip intihar etmek değil, istemeyi yok saymaktır.

İnsanın varlığını devam ettirmek, acı ve ıstıraptan kurtulması için ahlaki bir yaşam sürmesi gerekir. Bu yüzden Schopenhauer Kant'ın ahlak anlayışını eleştirerek özgün bir ahlak düşüncesi ortaya koymuştur. İnsanın başkalarına karşı kıskançlık ve bencillik hissetmesi, acı çekmesine sebep olur. Bencillik insanı bitmek tükenmek bilmeyen isteklerin peşinde koşturur. İnsan istediği her şeye ulaşip her zevki tatmak ister. Her şeyin kendisi için olduğunu, başkalarının hiçbir şeye hakkı olmadığını düşünür. Bencil kişi, isteklerinin tatmin olmasını iyi olarak düşünür. Yani iyi olan, isteklerin gerçekleşmesidir. Kötü olan ise, isteklerin engellenmesidir. Bencil insan, sadece kendisiyle ilgilenir. Başkasının acısıyla veya mutluluğuyla ilgilenmez. Çünkü bencillik, insanın başkasını yok sayıp kendisinin esiri olmasına sebep olur. Dolayısıyla bencilik kişiyi ahlaktan uzaklaştırır.

İnsanı ahlaki olmaya götüren temel güdü merhamettir. İnsanın eylemlerini belirleyen duygunun merhamet olması, insanı var oluşun aldaticılığından kurtarır. Çünkü bir eylemin ahlaki olabilmesi, bencillikten uzak olup insan sevgisine ve merhamete bağlıdır. Merhamet ahlaki olmanın temeli olduğu için, insan davranışlarını sınırlar, insan başkasının rahatı için elinden geleni yapar. Merhametten yoksun bir insan ahlaktan da yoksun olduğu için, merhamet ahlaki bir yaşamın temelidir.

Eylemleri ahlaki yapan şey, başkası için yapılmış olmasıdır. Çıkar elde etme amaçlı yapılan davranışlar ahlakiliğe zarar verir. Hayat acıya dolu olduğu için, birinin acısını dindirmek dünyadaki acının azalmasına yol açar. İnsan başkasının acısını merhamet sayesinde dindirebilir. İnsanı başkası için çabalamasına sebep olan şey, hayatın özünün acı olmasıdır. İnsan başkalarının acı ve dertlerini kendi sıkıntısı gibi görüp hissederek başkalarıyla arasındaki uçurumu yok eder ve sevgi hisseder. Bu sevgi, içinde merhameti barındıran, gerçek bir ahlaki değere sahip olan sevgidir. Dolayısıyla

acı merhamete neden olur, merhamet de sevgiyi ortaya çıkarır. Gerçek ve saf sevgi, merhametin ta kendisidir.

Merhamet sayesinde bütün canlıların özdeş olduğu, birinin diğerinden farkı olmadığı anlaşılıyor. Bu özdeşlik fark edilemediği zaman, bencillik ve zulüm ortaya çıkar. Dolayısıyla tüm canlıların birbirini yok etmek için yaptığı her şey, sadece merhamet sayesinde yok edilebilir. Merhamet sayesinde insan, kendisi ile diğer canlılar arasındaki duvarı yıkarak ortak acının farkına varır. Çünkü merhamet, insanın kendisini başkasında görmesini sağlar. İnsanın çektiği acının, başka birinin de yaşadığını bilmesi ve merhamet duyulması varoluşsal bir ihtiyaçtır. Çünkü bu durumda insanlar birbirleri için tehlike olmaktan çıkacak ve dünyanın kötü bir yer olmasının önüne geçilecektir.

Merhamet insana doğuştan gelen bir özelliktir. İnsan merhameti sonradan kazanmaz. İnsan yaşamı için gerekli olan mutluluğu ve huzuru merhamet ile elde eder. İnsan merhamet sayesinde başkalarına acı vermekten sakınır, bağışlamayı ve sabretmeyi öğrenir, her canlıya iyilik yaparak adaletli ve şefkatli olur. Anlaşılacağı üzere filozof, merhamet ve insanlığı eş değer görür. Çünkü merhametsiz biri, insanlıktan yoksundur. Merhamet, sevgi ile dolu olduğu için, her şeyin üstünde yer alır. İyiliği istemekten başka bir amaç taşımayan bu duygu, insanı her türlü menfaatten uzak tutarak yüce gönüllü biri haline getirir.

Merhamet sadece insanı kapsayan bir duygu değildir. Hayvan ile insan aynı istencin ürünü olduğu için, hayvanın da acı çektiğini bilip merhamet edilmesi gerekir. Filozof hayvanlar konusunda çok duyarlıdır. Hayvanlar insanın kullanımı üretilmiş bir eşya olmadığı için, insanın hayvana zarar vermesi doğru değildir. Hayvanlara zarar veren birinin, insanlara da iyi davrandığı söylenemez. İnsanın sahtekârlığı ve ikiyüzlülüğü yerine hayvanın sadakatini ve masumiyetini tercih eder. Filozof insandan çok hayvanın merhamete layık olduğunu düşünür. Hayatının son kısmını köpeğiyle geçirdiği için, köpeklere karşı aşırı bir düşkünlüğü vardır. İnsan olmanın üstün bir özellik olmadığını, hayvanlara zulmetme hakkı doğurmadığını, insan ile hayvan arasında idrakten başka hiçbir fark bulunmadığını dile getirir.

KAYNAKÇA

- Aliy, Abdurrahman, "Arthur Schopenhauer, Din Felsefesi mi?", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14/ 2005, (2), ss. 49-62.
- Aristoteles, *Nikomakhos'a Etik*, (çev. Furkan Akderin), (1. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 2014.
- Arslan, Ahmet, *Felsefeye Giriş*, (16. Baskı), Adres Yayınları, Ankara 2012.
- Atayman, Veysel, *Var Olmanın Acısı*, (2. Baskı), Donkişot Yayınları, İstanbul 2012.
- Aydoğan, Ahmet, *Schopenhauer*, (1. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 2009.
- Camus, Albert, *Sisifos Söyleni*, (çev. Tahsin Yüce), (6. Baskı), Can Yayınları, İstanbul 1998.
- Cevizci, Ahmet, *Felsefe Sözlüğü*, (3. Baskı), Paradigma Yayınları, İstanbul 1999.
- _____, *Felsefe Tarihi*, (7. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 2017.
- _____, *Etik- Ahlak Felsefesi*, (1. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 2014.
- Çilingir, Levent, *Ahlak Felsefesine Giriş*, (1. Baskı), Elis Yayınları, Ankara 2009.
- Durant, Will, *Felsefenin Öyküsü*, (5. Baskı), (çev. Ender Gürol), İz Yayıncılık, İstanbul 2014.
- Hilav, Selahattin, *Felsefe El Kitabı*, (6. Baskı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2016.
- Gökberk, Macit, *Felsefe Tarihi*, (1. Baskı), Remzi Kitabevi, Ankara 1961.
- Tümer, Günay ve Küçük, Abdurrahman, *Dinler Tarihi*, (2. Baskı), Ocak Yayınları, Ankara 1993.
- Janaway, Christopher, *Schopenhauer*, (çev. R. Çağrı Ataman), (1. Baskı), Akdeniz Yayıncılık, İstanbul 2007.
- Kant, İmmanuel, *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi*, (çev. İoanna Kuçuradi), (3. Baskı), Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara 2002.
- _____, *Arı Usun Eleştirisi*, (çev. Aziz Yardımlı), (1. Baskı), İdea Yayınları, İstanbul 1993.
- Kuçuradi, İoanna, *Schopenhauer ve İnsan*, (3. Baskı), Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara 2013.
- Magee, Bryan, *The Philosophy of Schopenhauer*, Oxford University Press, New York 1997.
- MacIntyre, Alasdair, *Ethik'in Kısa Tarihi*, (çev. Hakkı Hünler- Solmaz Zelyüt Hünler), (1. Baskı), Paradigma Yayınları, İstanbul 2001.
- Nietzsche, Friedrich, *Tragedyanın Doğuşu*, (çev. İsmet Zeki Eyüpoğlu), (2. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 1994.
- _____, *Deccal*, (çev. Oruç Aruoba), (2. Baskı), İthaki Yayınları, İstanbul 2008.
- _____, *Ahlakın Soykütüğü*, (çev. Zeynep Alangoya), (1. Baskı), Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2011.

- _____, *Böyle Söyledi Zerdüşt*, (çev. Mustafa Tüzel), (9. Baskı), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2016.
- Özlem, Doğan, *Etik- Ahlâk Felsefesi*, (1. Baskı), İnkılap Yayınları, İstanbul 2004.
- Özkan, Senail, *Paradokslar Üzerine Raks*, (1. Baskı), Ötüken Neşriyat, İstanbul 2006.
- _____, *Ölüm Felsefesi*, (2. Baskı), Ötüken Yayınları, İstanbul 2017.
- Paul, Robert Alan, *Schopenhauer and Buddhism*, Dalhousie University, Nova Scotia 2006.
- Pieper, Annemarie, *Etiğe Giriş*, (çev. Gönül Sezer-Veysel Atayman), (1. Baskı), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2000.
- Rousseau, Jean- Jacques, *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kökeni*, (çev. Ertuğ Ergün), (1. Baskı), Yeryüzü Yayınevi, Ankara 2003.
- Sans, Edouard, *Schopenhauer*, (çev. Işık Ergüden), (1. Baskı), Dost Kitabevi, Ankara 2006.
- Sarıkavak, Kazım, *Schopenhauer'da İnsan-İrade İlişkisi*, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6/2002, (3).
- Schopenhauer, Arthur, *Philosophical Writings*, (ed. Wolfgang Schairmacher), German Library, New York 1994.
- _____, *İstencin Özgürlüğü Üzerine*, (çev. Mehtap Söyler), (2. Baskı), Öteki Yayınları, Ankara 2000.
- _____, *Aşkın Metafiziği*, (1. Baskı), (çev. Veysel Atayman), Bordo Siyah Klasik Yayınları, İstanbul 2003.
- _____, *Yaşam Bilgeliği Üzerine Aforizmalar*, (çev. Mustafa Tüzel), (5. Baskı), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2008a.
- _____, *Okumak, Yazmak ve Yaşamak Üzerine*, (çev. Ahmet Aydoğan), (2. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 2008b.
- _____, *Hukuk, Ahlak, Siyaset Üzerine*, (çev. Ahmet Aydoğan), (1. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 2009a.
- _____, *Merhamet*, (çev. Zekâi Kocatürk), (2. Baskı), Dergâh Yayınları, İstanbul 2009b.
- _____, *Seçkinlik ve Sıradanlık Üzerine*, (çev. Ahmet Aydoğan), (3. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 2009c.
- _____, *Güzelin Metafiziği*, (çev. Ahmet Aydoğan), (1. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 2010a.
- _____, *Hayatın Anlamı*, (çev. Ahmet Aydoğan), (3. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 2010b.
- _____, *Din Üzerine*, (çev. Ahmet Aydoğan), (2. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 2011.
- _____, *Ölümün Anlamı*, (çev. Ahmet Aydoğan), (1. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 2012.

_____, *İnsan Doğası Üzerine*, (çev. Elif Yıldırım), (1. Baskı), Oda Yayınları, İstanbul 2013.

_____, *Mantıksal Düşünme Doktrini*, (çev. Elif Yıldırım), (1. Baskı), Oda Yayınları, İstanbul 2014.

_____, *Hiçliğin Mutlu Sessizliği*, (çev. Nuran Gündüz), (2. Baskı), Aylak Adam Yayınevi, İstanbul 2017.

_____, *Dünyanın İstirabı Üzerine*, (çev. Ferhat Jak İçöz), (1. Baskı), Kafka Yayınevi, İstanbul 2018.

_____, *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya*, (çev. Levent Özşar), (2. Baskı), Biblos Yayınları, İstanbul 2019.

Spinoza, Benedictus, *Etika*, (çev. Hilmi Ziya Ülken), (4. Baskı), Dost Kitabevi, Ankara 2011.

Tanyol, Cahit, *Schopenhauer'da Ahlak Felsefesi*, (1. Baskı), Gendaş Yayınları, İstanbul 1998.

Uğurlu, Ahmet, *İzdirap ve Merhamet: Schopenhauer'da İrade Ahlak İlişkisi*, (1. Baskı), İz Yayıncılık, İstanbul 2015.

Yalom, Irvin David, *Bugünü Yaşama Arzusu Schopenhauer Tedavisi*. (çev. Zeliha Babayigit), (1. Baskı), Pegasus Yayınları, İstanbul 2017.

Yıldız, Fatih, Schopenhauer ve Spinoza'da İnsan Bedeni ve Duygulanımları, *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 5/2005, (1).

Warburton, Nigel, *Felsefenin Kısa Tarihi*, (çev. Güçlü Ateşoğlu), (1. Baskı), Alfa Yayıncılık, İstanbul 2015.